



การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

The Study and Development to Enhance Community Products of
the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise,
Ban Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district,
Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

งานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเภททุนอุดหนุนการวิจัย
งบประมาณรายได้ (งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

The Study and Development to Enhance Community Products of
the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise,
Ban Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district,
Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

งานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ประเภททุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณรายได้
(งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

โครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ได้ดำเนินการจนสำเร็จเสร็จสิ้นด้วยดีตามกระบวนการและระเบียบวิธีวิจัยนั้น เกิดขึ้นจากเพราะความร่วมมือ แรงสนับสนุน และการประสานสรรพกำลังเพื่ออำนวยความสะดวกจากหลายฝ่าย

ขอขอบพระคุณสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มใจมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ ทั้งในด้านข้อมูล การสำรวจภาคสนาม การระดมสมอง การสัมภาษณ์กลุ่ม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การคืนข้อมูล รวมถึงเอื้อเพื่อความสะดวกด้านสถานที่ จนทำให้ได้ผลการวิจัยที่มีค่ายิ่งแก่แวดวงวิชาการการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

ขอขอบพระคุณหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่บ้านถ้ำกลองเพลทุกคน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้ให้ความสนใจ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้โครงการวิจัยนี้จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความวิจัย และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ทั้งด้านระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กรอบแนวคิด ขั้นตอน เนื้อหา ตลอดจนคำแนะนำในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

ขอขอบพระคุณวิทยากรกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ที่เดินทางมาให้บรรยายให้ความรู้ด้านหลักการ ความสำคัญ แนวทางการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ รวมถึงเป็นที่ปรึกษาในการออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ จนทำให้ผลผลิตและนำเข้าสู่การจดทะเบียนรับรองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อที่จะนำไปสร้างประโยชน์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ได้อำนวยความสะดวกและประสานงานด้านต่างๆ ให้กับโครงการวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพและนักศึกษาช่วยงาน ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและการจัดกิจกรรมพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตลอดระยะดำเนินการวิจัย

ท้ายที่สุดนี้ หากงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนก็คงจะสำเร็จลงได้ยากยิ่ง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเภททุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณรายได้ (งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ซึ่งผลผลิต ผลลัพธ์ และประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสร้างคุณูปการต่อวงการวิชาการและผู้ที่สนใจ

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ
มิถุนายน 2568

ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ. (2568). *การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู*. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู และ 2) พัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล จำนวน 40 คน วิธีการเก็บข้อมูลได้แก่ การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ข้อมูลหลักใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลักคือ ภาพลักษณ์สินค้าของกลุ่มยังไม่โดดเด่นและขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความต้องการหลักคือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน ผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยเทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix โดยได้กลยุทธ์เร่งด่วน คือ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์บ้าน ถ้ำกลองเพล จึงได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลผลิตของกิจกรรมคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าและต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก มีการประเมินการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่าอยู่ในระดับการยอมรับสูง จากนั้นจึงนำไปจดทะเบียนรับรองทรัพย์สินทางปัญญา ข้อเสนอแนะสำคัญได้แก่ การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์มาผลิตจริงและทดลองจำหน่าย รวมถึงการประเมินผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจและสังคมของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการวิจัยและพัฒนา

คำสำคัญ: ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน, วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง, บ้านถ้ำกลองเพล, หนองบัวลำภู

Khongsanthia C. (2025). *The Study and Development to Enhance Community Products of the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province*. Udon Thani: Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University.

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the problems and needs in upgrading products of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, Non Tan Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province, and 2) develop and enhance the products of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen. This study employed Participatory Action Research (PAR) methodology using qualitative research methods. The target group consisted of 40 members of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen. Data collection methods included surveys, in-depth individual interviews, and group interviews. Research instruments included semi-structured questionnaires and satisfaction assessment forms for product prototype acceptance. The main data analysis used content analysis, combined with descriptive statistical data analysis including frequency, mean, percentage, and standard deviation.

The research findings showed that the main problems were the lack of distinctive product image and insufficient knowledge for product development. The primary needs identified were the design and development of modern products and packaging that reflect the group's and community's identity. The results of community enterprise product development were divided into potential analysis and strategy formulation using SWOT Analysis and TOWS Matrix techniques. The urgent strategy identified was to improve packaging to be modern and reflect the identity of Ban Tham Klong Phen. Practical training workshops were conducted, resulting in the community enterprise group collaboratively designing product logos and vegetable packaging box prototypes. The evaluation of product prototype acceptance by community enterprise group members showed a high level of acceptance. Subsequently, the designs were registered for intellectual property protection. Key recommendations include implementing the product prototypes for actual production and trial marketing, as well as evaluating the economic and social returns of the products developed through the research and development process.

Keywords: Enhance Community Product, The Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, Nong Bua Lamphu

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
 บทที่ 1 บทนำ.....	 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย.....	3
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย.....	4
1.6 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัย.....	5
 บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 7
2.1 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	7
2.2 แนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนา.....	12
2.3 แนวคิดการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน.....	17
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
 บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	 25
3.1 รูปแบบของงานวิจัย.....	25
3.2 วิธีการดำเนินวิจัย.....	25
3.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	29
3.4 การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มเป้าหมายภายใต้จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	30
3.5 การนำเสนอข้อมูลวิจัย.....	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	32
4.1 บริบทชุมชน ปัญหา และความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	32
4.2 การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	43
4.3 กิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	49
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	58
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	58
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	60
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	62
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	68
ภาคผนวก ก ประกาศรับรองโครงการวิจัยจากแหล่งทุนสนับสนุน.....	69
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	72
ภาคผนวก ค การประเมินตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	80
ภาคผนวก ง หลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการ จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Institution Review Board: IRB)	91
ภาคผนวก จ ผลผลิตจากงานวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย.....	93
ประวัติผู้วิจัย	99

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงความสัมพันธ์ของวิธีการวิเคราะห์ศักยภาพด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis และ การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix.....	15
3.1 แผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย.....	28
3.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากแผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย.....	29
4.1 แสดงปฏิทินการเพาะปลูกผักชนิดหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	39
4.2 แสดงการเรียงลำดับปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	41
4.3 แสดงสรุปการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	45
4.4 แสดงการสรุปการกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	46
4.5 แสดงการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักและคะแนนปัจจัย/ศักยภาพของ การพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	48
4.6 แสดงผลการการระดมสมองของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ในการออกแบบตราสินค้า โดยนำเสนอถึง แนวคิดการออกแบบที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน.....	51
4.7 แสดงผลการประเมินทักษะการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ภายใต้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ.....	52
4.8 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ที่มีต่อกิจกรรม อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนายกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์.....	54
4.9 ผลการข้อมูลรายละเอียดของผลผลิตจากการกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	55
4.10 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก กระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล.....	56

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม..... 9
2.2	กระบวนการวงจร PDCA ที่สัมพันธ์กับขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม..... 11
2.3	แบบจำลองการวิเคราะห์ธุรกิจตามแนวทาง BCG Matrix..... 17
2.4	รูปแบบและแนวทางการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน..... 21
3.1	กรอบแนวคิดการวิจัย..... 30
4.1	แผนที่ดาวเทียมแสดงภูมิประเทศและสถานที่สำคัญของบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู..... 33
4.2	วัดถ้ำกลองเพล และสถานที่สำคัญเกี่ยวกับหลวงปู่ขาว อนาลโย ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล 36
4.3	แผนที่แสดงการจัดสรรที่ดินสาธารณประโยชน์ของบ้านถ้ำกลองเพล จำนวน 24 - 26 ไร่ ให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล..... 38
4.4	ผลผลิตผักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล..... 39
4.5	แผนที่ตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตามแบบจำลองการวิเคราะห์ ธุรกิจตามแนวทาง BCG Matrix..... 48
4.6	การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล..... 49
4.7	กิจกรรมระดมสมองออกแบบตราสินค้าและฉลากสินค้าของสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล..... 52
4.8	กิจกรรมแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล..... 53
4.9	การสะท้อนผลโดยการคืนข้อมูลการวิจัยและผลผลิตจากการพัฒนาระดับ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สู่กลุ่มเป้าหมาย 57
5.1	แนวทางและแผนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ในระยะต่างๆ ตามข้อเสนอของผู้วิจัย..... 63

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก นับเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะในขณะที่โลกกำลังขับเคลื่อนสู่ยุคเศรษฐกิจนวัตกรรม ผู้ประกอบการระดับเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนจึงถูกดึงเข้าสู่การแข่งขันในห่วงโซ่มูลค่าของโลกด้วย โดยประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญในประเด็นนี้ จึงได้ระบุเป็นหลักการการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่จำเป็นต้องเร่งรัดผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตฐานราก เพื่อเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยนวัตกรรมและมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง การพัฒนาศักยภาพแรงงาน และการปรับเปลี่ยนภาคบริการที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยการสนับสนุนการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: 8 - 9) ด้วยเหตุนี้ การวิจัยและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการรายย่อยในชุมชนท้องถิ่นจึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก และยังทำให้เกิดความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน (ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ และชวล นาคใหม่, 2567: 186 - 187)

จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนึ่งในจังหวัดที่เป็นพื้นที่บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยเป็นไปในลักษณะการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังที่ได้ระบุในแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาและยกระดับชุมชนท้องถิ่น ที่มีเป้าหมายยกระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม และยุทธศาสตร์ที่ 3 การวิจัย นวัตกรรมและการบริการวิชาการ ที่มีเป้าหมายพัฒนางานวิจัย นวัตกรรมผลงานรับใช้สังคม และงานสร้างสรรค์ที่ตอบสนองความต้องการเชิงพื้นที่ (กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2565: 45 - 61) นอกจากนี้ก็สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาตามวิสัยทัศน์ “เกษตรเพิ่มมูลค่า เมืองผ้า่าน้อย น่านเทียว” ซึ่งปรากฏชัดเจนในประเด็นการพัฒนาที่ 1 ส่งเสริมและยกระดับเกษตรมูลค่าสูง และประเด็นการพัฒนาที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม การค้า การลงทุนบนฐานเศรษฐกิจ BCG (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู, 2567: 4 - 5) ดังนั้น จึงนับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีจะได้บูรณาการพันธกิจของมหาวิทยาลัยด้านงานวิจัย นวัตกรรม และบริการวิชาการที่เหมาะสมเข้าทั้งกับความต้องการและการพัฒนาของท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่บริการ

หลักการของการเกิด “วิสาหกิจชุมชน” เป็นการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นระบบที่ได้จากการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรมของชุมชน มิใช่วัตถุประสงค์เพื่อมุ่งแข่งขันในตลาดใหญ่ หากแต่เป็นการจัดการผลิตและบริโภคในชีวิตประจำวัน ตลอดจนเป็นแนวคิดใน

การแปรเปลี่ยนผลผลิตตามธรรมชาติหรือสร้างผลิตภัณฑ์โดยคนในชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งมีหลักคิดสำคัญคือ สร้างความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์ ลดรายจ่าย มีความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นๆ และส่งเสริมการพึ่งพิงตนเองของกลุ่ม (วิมลศิริ ภูขุนทด และคณะ, 2563: 671) แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันนั้นยังประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งข้อจำกัดในด้านการตลาด ด้านเงินลงทุน ด้านแรงงาน ด้านการเข้าถึงบริการของรัฐ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และด้านเทคโนโลยี ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวนหนึ่งยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะแข่งขันทางการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมความรู้และการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในอนาคต (วัลลภา พัฒนา และอันธิกา ทิพย์จำนงค์, 2566: 17)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนึ่งในบรรดากลุ่มอาชีพที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาตามวิสัยทัศน์ของทั้งจังหวัดหนองบัวลำภูและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีการก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยเริ่มจากการที่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ณ วัดถ้ำกลองเพล บ้านถ้ำกลองเพล เมื่อ พ.ศ. 2513 ในครั้งนั้นมีครอบครัวของนายไพรัตน์ เอื้ออุทัยวัฒน์ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายที่ดินเป็นจำนวน 32 ไร่ ซึ่งต่อมาได้จัดสรรให้เป็นที่ตั้งของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษและที่ดินสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ในระยะแรกเป็นการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมไว้ทอผ้าในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ แต่ระยะต่อมาเมื่อที่ดินบางส่วนได้รกร้างว่างเปล่าจึงมีการจัดสรรให้ประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลได้เข้ามาทำกินคร้วเรือนละ 1 งาน และเริ่มมีการปลูกผักสวนครัว พื้นบ้านปลอดสารแบบผสมผสานไว้บริโภคเอง ได้แก่ ผักกาด ผักสลัด แมงลัก บวบ แตงกวา ข้าวโพด และชะอม จนกระทั่งขยายตัวกลายเป็นกลุ่มเกษตรกรปลูกผักแบบอินทรีย์ที่มีการปลูกผักทั้งที่บริโภคเองในกลุ่มและส่งขายภายนอกจนกระทั่งปัจจุบัน มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 40 คน มีคณะกรรมการกลุ่ม 9 คน และมีประธานกลุ่มคือ นางประนอม คำแสน (ข้อมูล พ.ศ. 2568)

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงนั้นยังเป็นการปลูกผักสวนครัวที่เน้นผลิตเพื่อบริโภคและขายเพียงบางส่วน ทำให้มีรายได้เฉลี่ยเพียงวันละ 200 - 300 บาท/คน ในขณะที่ผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์กลับเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นด้วยกระแสการดูแลสุขภาพ ประกอบกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวภายนอก ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญต่อการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ดังกล่าว จึงได้เลือกศึกษาและกำหนดโจทย์วิจัยคือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล มีมูลค่าที่เพิ่มสูงขึ้น โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับทั้งในบรรดาสมาชิกกลุ่มและภาพลักษณ์ที่ดีต่อตลาดภายนอก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงเข้มแข็งในมิติทั้งเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณธ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
- 2) เพื่อพัฒนาระดับด้านผลิตภัณธ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ คือ บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

1.3.2 ขอบเขตเชิงบุคคล ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ/เหรัญญิก กรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม รวมจำนวน 40 คน

1.3.3 ขอบเขตของข้อมูล ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชนทั่วไป ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปัญหาความต้องการในการพัฒนาระดับด้านผลิตภัณธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยเป็นข้อมูลจากการการสำรวจ และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลกายภาพเฉพาะพื้นที่ สถิติสำคัญ กฎระเบียบ นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยจะอ้างอิงจากฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้หรือข้อมูลที่มีหน่วยงานได้เก็บรวบรวมไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เช่น ข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เว็บไซต์หน่วยงานของรัฐ งานวิจัย เอกสารประกาศของราชการ และระบบภูมิสารสนเทศที่เปิดเผยข้อมูลเป็นสาธารณะ เป็นต้น

1.3.4 ขอบเขตระยะเวลา ไม่เกิน 6 เดือน ภายหลังการได้รับการอนุมัติเงินทุนสนับสนุนการวิจัย

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ได้มีการจัดการองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการสร้างเป็นต้นทุนทางปัญญาสำหรับนำไปเพิ่มศักยภาพและพัฒนากลุ่มในเรื่องอื่นๆ ได้ เช่น ด้านกฎระเบียบ/นโยบาย จัดการกลุ่มและสมาชิก ด้านการพัฒนาผลิตภัณธ์ ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด เป็นต้น

2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับองค์ความรู้และทักษะในการพัฒนาระดับผลิตภัณธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นแก่สมาชิก

3) องค์ความรู้ด้านการพัฒนาระดับผลิตภัณธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ลักษณะการพัฒนาแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up approach) หรือการพัฒนาที่ตอบโจทย์ต่อปัญหาและความ

ต้องการของกลุ่ม/ชุมชน ได้รับการเผยแพร่สู่ส่วนรวมโดยการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาสังคม มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

4) นักวิชาการหรือนักวิจัยและส่วนรวมสามารถนำผลการวิจัยไปเป็นฐานเพื่อต่อยอดพัฒนายกระดับในกระบวนการผลิตอื่นๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

5) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่สามารถนำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้เพื่อบูรณาการกับภารกิจของหน่วยงานในการสนับสนุนการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชนในชุมชนท้องถิ่น

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย

การศึกษา หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อมูลนำเข้าที่จำเป็นต่อการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการสำรวจและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

การพัฒนาระดับ หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์เพื่อแปลงข้อมูลนำเข้า ได้แก่ บริบทชุมชน อัตลักษณ์ ปัญหา และความต้องการ สู่การแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ภายใต้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)

ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง สินค้าที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ สินค้าผักสดปลอดสารพิษตามฤดูกาล

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งจดทะเบียนรับรองกับกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ปัญหา หมายถึง ข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ด้านองค์ความรู้ ด้านการตลาด/ประชาสัมพันธ์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้า และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความต้องการ หมายถึง เป้าประสงค์ ทิศทาง ความคาดหวัง หรือความจำเป็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ด้านองค์ความรู้ ด้านการตลาด/ประชาสัมพันธ์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้า และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศักยภาพ หมายถึง คุณสมบัติที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

1.6 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัย

1.6.1 ผลผลิต (Output)

1) ผลผลิตเชิงปริมาณ

- รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 5 ฉบับ
- กำลังคน หรือจำนวนคนในวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม จำนวน 40 คน
- ต้นแบบผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์/ฉลากและตราสินค้า จำนวน 2 รายการ
- ต้นฉบับบทความวิจัย (Manuscript) สำหรับเตรียมตีพิมพ์ในวารสารวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ จำนวน 1 เรื่อง/บทความ

2) ผลผลิตเชิงคุณภาพ

- รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่มีการนำเสนอการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มอาชีพ และองค์ความรู้ด้านการพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชนท้องถิ่น
- สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการวิจัย ได้รับความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
- ต้นแบบผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์/ฉลากและตราสินค้า ระดับภาคสนาม (Prototype) ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล
- ต้นฉบับบทความวิจัย (Manuscript) สำหรับเตรียมตีพิมพ์ในวารสารวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ที่มีการนำเสนอถึงผลการวิจัยและองค์ความรู้ใหม่

1.6.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) การขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู (เช่น มาตรฐานสินค้า OTOP เป็นต้น)
- 2) ต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ สามารถยื่นคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาที่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดและยื่นขอได้ จำนวน 2 รายการ
- 3) บทความวิจัยมีการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติหรือวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) หรือเป็นไปตามเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด จำนวน 1 เรื่อง/บทความ

1.6.3 ผลกระทบ (Impact)

1) ด้านสังคม – วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดและแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2) ด้านเศรษฐกิจ – เกิดการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ (Economic benefits) ที่เพิ่มขึ้น กับของทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงและภายในชุมชน อันเป็นผลมาจากการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

3) ด้านวิชาการ – เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงสู่สาธารณชน (ผ่านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน) และการขยายผลการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด กระบวนการ ระเบียบวิธี และข้อค้นพบ ผ่านการตีพิมพ์เผยแพร่สู่วงการวิชาการที่กว้างขวาง โดยวัดจากจำนวนการอ้างอิง (Citation)

1.6.4 ผู้ใช้ประโยชน์ (User)

1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

2) ประชาชนอื่นๆ ชุมชน/หมู่บ้าน บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

3) เครือข่ายกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู และพื้นที่ใกล้เคียง

4) องค์กรภาครัฐที่รับผิดชอบภาระงานด้านการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองหนองบัวลำภู สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองหนองบัวลำภู องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน เป็นต้น

5) ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ อาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ที่สนใจและค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาเกษตรกรระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางสร้างความเข้าใจดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนา
- 2.3 แนวคิดการพัฒนาเกษตรกรระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นวิธีการวิจัยหนึ่งที่มุ่งแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งไม่ถือว่าเป็นกระบวนการวิจัยแนวใหม่ เพราะได้ถูกกล่าวถึงในไทยมาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 – 4 ทศวรรษแล้ว โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการพัฒนาชุมชน สังคม และท้องถิ่น หากแต่รูปแบบวิธีการวิจัยนี้ยังคงเป็นที่นิยม ตลอดจนมีการประยุกต์ใช้กับบริบทพลวัตการพัฒนาที่หลากหลายเรื่อยมา ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมความหมายและความสำคัญของวิธีการวิจัยนี้ได้ดังนี้

- สุภากร จันทวนิช (2531: 67 - 68) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการวิจัยที่ประยุกต์และเป็นการหลอมรวมเอาแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ที่เป็งานวิจัยที่บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล และสรุปรายงานการวิจัย โดยอาจจะไม่ได้ทำเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานขององค์กรหรือหน่วยงานเป็นด้านหลัก หากแต่เป็นการกระทำที่มุ่งหมายให้เกิดประโยชน์หรือการรับใช้สังคม ดังนั้น การวิจัยรูปแบบนี้จึงเป็นการวิจัยที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคมเป็นหลัก

- ธนพรรณ ธาณี (2540: 57) ได้อธิบายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นยุทธวิธีที่จะช่วยให้พลังประชาชนสามารถรวมตัวกันขึ้นมาในรูปแบบองค์กรประชาชน และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความแข็งแกร่ง ทั้งทางโครงสร้างและการดำเนินงาน โดยอาศัยเงื่อนไขของการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และทำการพัฒนาต่อไปได้

- บำเพ็ญ เขียวหวาน (2544: 126 – 127) อธิบายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา เป็นการวิจัยที่ดำเนินได้ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน อันต้องอาศัยการค้นหาค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา เมื่อใช้การวิจัยรูปแบบนี้อย่างถูกต้องก็จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1)

ประชาชนได้รับการเรียนรู้มากขึ้น 2) ประชาชนมีการกระทำมากขึ้น และ 3) ประชาชนมีการรวมพลังกันมากขึ้น

- นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544: 61 - 62) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นการเดินทางไปสู่การพัฒนา (Journey of Development) โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจหลักของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้ กระบวนการวิจัยจะมีความเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต

- จิรัชยา เจียวกิก และสันติชัย แย้มใหม่ (2559: 80) อธิบายว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาสังคมและชุมชนอันเป็นรูปธรรม ที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการวิจัยจากรูปแบบเดิมที่เป็นการตั้งประเด็นของปัญหา เริ่มต้นและจบกระบวนการโดยนักวิจัย โดยพบว่างานวิจัยหลายชิ้นมิได้ถูกนำไปเผยแพร่หรือนำไปทดลองใช้ ทำให้สูญเสียทั้งกำลังความคิด งบประมาณ และทรัพยากรเวลา งานวิจัยประเภทนี้จึงเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในการร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่คอยช่วยในกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน

โดยสรุปเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการวิจัยหนึ่งที่ผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย มีลักษณะเด่นคือการมีกิจกรรมปฏิบัติการและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการวิจัย มากกว่าที่จะเป็นบทบาทควบคุมของนักวิจัยเพียงฝ่ายเดียว โดยเฉพาะในทางพัฒนาแล้ว จะให้ความสำคัญกับ “ชาวบ้าน” หรือ “ประชาชน” ในชุมชนท้องถิ่นในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ โดยความสำคัญของการวิจัยรูปแบบนี้คือมุ่งแก้ปัญหา พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ทำควบคู่กับการติดตามหาแนวทางปัญญาผ่านเรียนรู้ ลงมือกระทำ และรับผิดชอบผลจากการวิจัยนั้นร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

2.1.2 ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้มีการศึกษาและกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย ทั้งนักวิชาการต่างประเทศและในประเทศ โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมลักษณะของขั้นตอนและกระบวนการวิจัยรูปแบบนี้มาได้ดังนี้

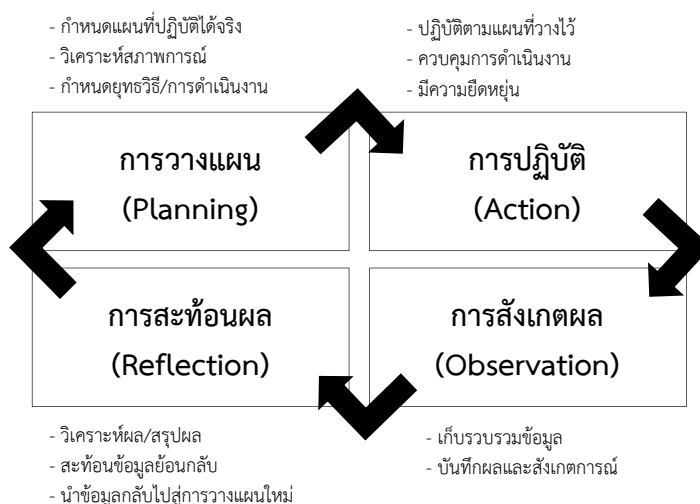
- เคมมิสและแม็คแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1998: 11 - 15) ได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การวางแผน (Planning) โดยเป็นการเลือกกิจกรรมกำหนดในแผน จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ดี มีการตรวจสอบอย่างรอบคอบ มีการวิเคราะห์สภาพการณ์และกำหนดยุทธวิธี การดำเนินการให้อยู่ในแนวของการปฏิบัติจริงให้ชัดเจน โดยเน้นให้เห็นถึงการปฏิบัติจริงให้มากที่สุด

(2) การปฏิบัติ (Action) เป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการควบคุมการดำเนินงานเป็นอย่างดี เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด แต่ในทางปฏิบัติ อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากแผน ดังนั้น แผนจึงต้องมีการยืดหยุ่น

(3) การสังเกตผล (Observation) เป็นการรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตการณ์ การกระทำ วิธีการกระทำ อิทธิพลเกี่ยวเนื่องกับการกระทำอื่นและผลของการกระทำตามเนื้อหาที่จะต้องปฏิบัติและผลของการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการบันทึกการปฏิบัติงานไว้เป็นหลักฐาน ดังนั้น การสังเกตเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้ควบคู่กับการปฏิบัติจริง

(4) การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่นำผลของการปฏิบัติและการสังเกตมารวบรวมวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย สรุปผล สะท้อนข้อมูลย้อนกลับไปสู่การวางแผนการดำเนินการครั้งต่อไป ซึ่งวนกลับไปสู่วงจรการปฏิบัติอีกครั้งหนึ่ง วงจรนี้มีลักษณะเหมือนขดลวด (Spiral Circle) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic Process)



ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ที่มา: Kemmis & McTaggart, 1998: 11 – 15 (ออกแบบแผนภาพโดยผู้วิจัย)

- ทางด้านของ ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2549: 17 - 23) ได้อธิบายขั้นตอนหรือกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า เป็นกระบวนการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ชาวบ้าน นักพัฒนา นักวิจัย/นักวิชาการ และผู้กำหนดนโยบาย โดยจะดำเนินไปโดยความร่วมมือกับทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

(1) ขั้นการศึกษาบริบท ในขั้นนี้นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อทำประชาคม โดยมีนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

(2) ขั้นกำหนดปัญหา ในขั้นนี้นักวิจัยสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้งอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหามาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจตรงกัน ส่วนนักพัฒนาทำความเข้าใจประเด็นปัญหาและมองถึงผลของการวิจัยได้อย่างชัดเจน และครอบคลุม

ส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ และชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ข้อมูล ซึ่งโดยความจริงแล้ว การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นหรือสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาที่ประสงค์ได้นั้น ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นการที่นักวิจัยจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการสร้าง ความตระหนักในบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ขั้นตอนการกำหนด ปัญหาพร้อมกับชาวบ้านในชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการให้เกิดผลอย่างแท้จริง ก่อนที่จะเริ่มดำเนินงานในขั้นตอนอื่นๆ

(3) ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย ในขั้นนี้นักวิจัยจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัย ให้ชัดเจน รวมทั้งระบุด้วยว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร และอย่างไร เมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการวิจัย ส่วนนักพัฒนาจะเข้าร่วมปฏิบัติการ วิจัย โดยติดตามผลการดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน และคอยตรวจสอบผลของการดำเนินงานว่ามีสิ่งใด ที่ผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมาย หรือมีสิ่งใดที่เกิดแทรกซ้อนขึ้นมาหรือไม่ โดย ชาวบ้านนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมลงมือในการปฏิบัติงานวิจัยตามแผน และตรวจสอบผลว่าพึงพอใจหรือไม่

(4) ขั้นตอนการติดตาม ตรวจสอบ และปรับปรุง รวมทั้งการแก้ไขระหว่างกระบวนการปฏิบัติ งานวิจัย ในขั้นนี้ นักวิจัยที่มีส่วนร่วมโดยการพิจารณาหาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติการวิจัยแบบมี ส่วนร่วม โดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่าย แล้วนำมาทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุเป้าหมาย โดยนักพัฒนาจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานวิจัยและ ประเมินว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เป็นต้น และประชาชนหรือชาวบ้านจะเข้าร่วม ด้วยการรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยน การปฏิบัติงานตามที่นักวิจัยกำหนด รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่แสดงถึงความพึงพอใจและความสำเร็จของการดำเนินการวิจัย

(5) ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัยและเรียบ เรียงเป็นรายงานการวิจัยเผยแพร่ นักพัฒนามีส่วนร่วมด้วยการรับทราบและตรวจสอบประเมิน ผลการวิจัยว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง โดยชาวบ้านเข้า มามีส่วนร่วมด้วย การให้ข้อมูลย้อนกลับผลการวิจัยว่าพึงพอใจและได้ตามผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ และแสดงความคิดเห็นอื่นประกอบข้อมูลด้วยว่าเพราะเหตุใด

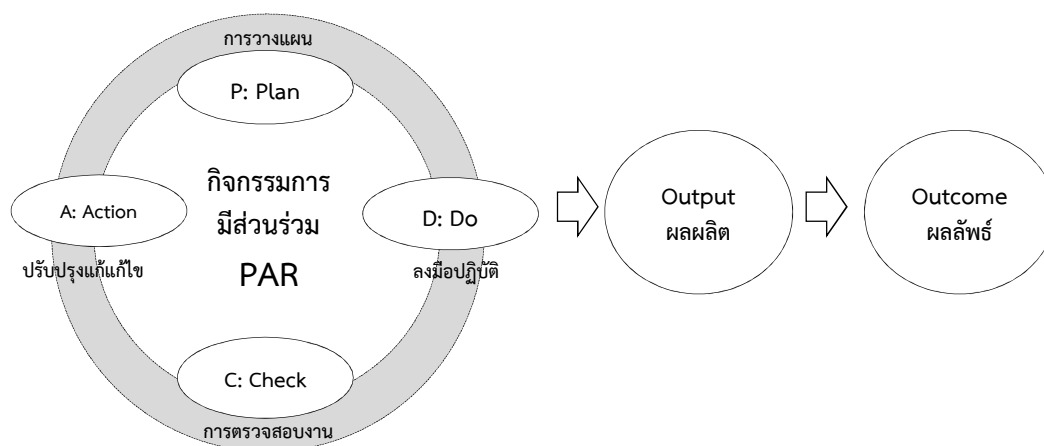
- ในขณะเดียวกัน พลเดช เชาวรัตน์ และคณะ (2559: 72 - 74) ก็ได้เชื่อมโยงให้เห็นว่า ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น มีความสัมพันธ์กับกระบวนการ PDCA กล่าวคือ วงจร PDCA เป็นวงจรพัฒนาคุณภาพงาน โดยเป็นวงจรพัฒนาพื้นฐานหลักของการพัฒนาคุณภาพทั้ง ระบบ (Total Quality Management: TQM) ซึ่งประกอบด้วย

(1) P: Plan (การวางแผน) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ซึ่ง รวมถึงการกำหนดหัวข้อ กำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ระยะเวลาการ ดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ และงบประมาณ

(2) D: Do (ลงมือปฏิบัติ) หมายถึง การดำเนินงานตามแผน ประกอบด้วย การมี โครงสร้างรองรับ การดำเนินงาน วิธีการ ดำเนินการ และมีผลของการดำเนินงาน

(3) C: Check (การตรวจสอบงาน) หมายถึง การประเมินแผน การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน อาจมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานบ้าง ซึ่งเป็นลักษณะของการประเมินตนเอง

(4) A: Action (การปรับปรุงแก้ไข) หมายถึง การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผนในวงรอบต่อไป โดยการตรวจสอบ ประเมิน เพื่อนำมาวิเคราะห์ว่าจะต้องปรับปรุงแผนในวงรอบต่อไปอย่างไรบ้าง ซึ่งก็เชื่อมโยงกับผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการตามหลักการเชิงระบบ



ภาพที่ 2.2 กระบวนการวงจร PDCA ที่สัมพันธ์กับขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ที่มา: พลเดช เชาวรัตน์ และคณะ, 2559: 74

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มขึ้นและจบลงโดยบทบาทของชุมชนหรือชาวบ้านเป็นหลัก นักวิจัยในฐานะนักพัฒนามีบทบาทสนับสนุนให้ชาวบ้านหรือชุมชนสร้างองค์ความรู้ เรียนรู้ ศึกษา และแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การวางแผน การกำหนดแนวทางปฏิบัติ การดำเนินการ รวมถึงการกำกับติดตามเพื่อประเมินผลลัพธ์จากการวิจัยว่าบรรลุเป้าหมายหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของพื้นที่หรือไม่ ทั้งนี้ขั้นตอนและกระบวนการเหล่านี้จะดำเนินอย่างเป็นระบบที่เป็นวัฏจักร โดยจุดสิ้นสุดจะถูกประมวลเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำกลับมาปรับปรุงกระบวนการใหม่อีกครั้ง จึงนับเป็นกระบวนการวิจัยที่นอกจากจะเกิดผลพลอยได้ในระดับจิตสำนึกของชุมชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันแล้ว ยังทำให้เกิดกิจกรรมรวมพลังกันภายในชุมชนที่ต่อเนื่องและยั่งยืนอีกด้วย

2.2 แนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนา

2.2.1 ความหมายของศักยภาพการพัฒนา

คำว่า “ศักยภาพ” และ “การพัฒนา” เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง และถูกนำไปใช้ในศาสตร์หลากหลายแขนงวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปในทิศทางที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของ “ศักยภาพการพัฒนา” ได้ดังนี้

- ราชบัณฑิตยสถาน (2554: 1139) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คือ ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

- Lahaas และ Kleinman (2002: 157) ได้นิยามไว้ว่า “ศักยภาพ (Potential)” คือ กำลัง (Power) หรือความสามารถ (Ability) ทั้งหมด ที่จะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กำหนด โดยใช้เป็นลักษณะขีดความสามารถ (Capacity) ของสิ่งนั้นๆ เพื่อการขับเคลื่อนการทำงานไปสู่เป้าหมาย

- สุภาวดี เผือกฟัก (2558: 10) ได้ให้ความหมายของ “ศักยภาพ” ในมิติของการพัฒนาไว้ว่า เป็นความสามารถในด้านต่างๆ ทั้งของบุคคล องค์กร หรือชุมชน ที่จะนำมาสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล องค์กร หรือชุมชนนั้นๆ ซึ่งแนวทางของการพัฒนาศักยภาพในชุมชนก็คือ การพัฒนาด้านอาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้คนสามารถยกระดับศักยภาพตนเองและนำไปสู่ครอบครัว ทั้งยังช่วยเหลือชุมชนท้องถิ่นที่ตนดำรงอยู่ต่อไป

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547: 20 – 48) ได้อธิบายลักษณะของ “ศักยภาพการพัฒนา” ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการพัฒนาสังคม ซึ่งการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องอาศัยศักยภาพการพัฒนา โดยมีเป้าหมายคือ การเปลี่ยนแปลงตามแผนที่กำหนด โดยมีกลุ่มเป้าหมายได้แก่ การพัฒนาคน กลุ่มคน หรือสังคม และอาจวัดได้หลายแบบ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สุขภาพ และจิตใจ โดยมีปัจจัย ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อ และการฝึกอบรม ซึ่งศักยภาพเหล่านี้หากมีมากเท่าใด ก็จะทำให้การพัฒนาสังคมสูงขึ้นเท่านั้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถ ความรู้ ทักษะ หรือความคิดที่อยู่ในทั้งตัวบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชน ซึ่งจะสามารถนำมาเป็นองค์ประกอบเพื่อการแก้ปัญหาหรือสร้างกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งคำว่า “ศักยภาพการพัฒนา” ก็คือ กำลังหรือความสามารถที่จะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งหากศักยภาพการพัฒนาที่มีมากเพียงใด ก็จะทำให้ระดับการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีมากขึ้น ทั้งนี้ จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการวิเคราะห์เพื่อยกระดับศักยภาพของการพัฒนาให้มีความพร้อมเสมอ

2.2.2 ความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนา

การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาถือเป็นกระบวนการเริ่มแรกในการพัฒนาชุมชนและสังคม เนื่องจากทำให้สามารถประเมินถึงความพร้อมของต้นทุนหรือปัจจัยก่อนการดำเนินการพัฒนาในลำดับอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาในทัศนะของนักวิชาการที่หลากหลายเอาไว้ดังนี้

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2538: 23 - 24) ชี้ให้เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพว่า เป็นการศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มแรกของกระบวนการพัฒนาทั้งบุคคล กลุ่ม และองค์กร เพื่อให้ได้แนวทางและกลยุทธ์การพัฒนาที่ตรงกับระดับศักยภาพ โดยเป็นไปในทิศทาง “เน้นจุดแข็ง กำจัดจุดอ่อน แสวงหาโอกาส ทำลายอุปสรรค”

- สนธยา พลศรี (2553: 90 - 94) ได้อธิบายความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพในมิติของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการแรกสุดที่จะทำให้ทราบถึงประเภทของปัญหา ระดับของปัญหา สาเหตุของปัญหา รวมถึงสามารถสร้างขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นเพื่อการยกระดับศักยภาพไปในทิศทางที่เหมาะสม ทำให้ทราบว่าปัญหาใดแก้ไขได้ง่ายหรือยาก และสามารถเลือกดำเนินการได้ก่อน - หลังตามลำดับ หรือดำเนินการแก้ไขไปพร้อมๆ กัน ทั้งยังทำให้แผนการพัฒนานั้นเหมาะสมกับขีดความสามารถของชุมชนหรือกลุ่ม รวมถึงยังเป็นการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับปัญหาไวล่วงหน้า และทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่วน กอบกุลณ์ คำปลอด และทศพล พงษ์ตะ (2565: 3) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนา ผ่านบริบทการทำวิจัยในชุมชนว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาจะเป็นการประเมินเพื่อระบุปัจจัยนำเข้าก่อนการพัฒนา รวมทั้งยังประเมินถึงอัตราการเติบโตและความก้าวหน้า ซึ่งมีส่วนช่วยให้การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งให้ชุมชน ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายของทั้งภาครัฐ จังหวัด และระดับประเทศชาติ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ความสำคัญของการวิเคราะห์ศักยภาพ คือ การประเมินถึงระดับศักยภาพทั้งในด้านบวก ได้แก่ จุดแข็งและโอกาส กับศักยภาพด้านลบ ได้แก่ จุดอ่อนและอุปสรรค เพื่อให้ทราบถึงสถานะ ปัญหา และความต้องการ สำหรับเป็นข้อมูลเพื่อการออกแบบยุทธศาสตร์หรือแผนแนวทางการพัฒนาระดับศักยภาพไปในทิศทางที่พัฒนามากกว่าเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนและสังคมด้วยแล้ว การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนานอกจากจะเป็นขั้นตอนการประเมินความพร้อมเริ่มแรกของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังทำให้ทราบถึงสถานะของปัญหา ความเร่งด่วนของปัญหา และสามารถนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นที่เหมาะสมในอนาคตได้ด้วย

2.2.3 เครื่องมือการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนา

เครื่องมือการวิเคราะห์ศักยภาพที่นิยมใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมมากที่สุด คือ การวิเคราะห์ศักยภาพด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis และการวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis

Humphrey (2005: 7 - 8) ได้อธิบายลักษณะของ SWOT Analysis ไว้ว่า คือการนำตัวย่อของการวิเคราะห์ศักยภาพแต่ละด้านมารวมกัน ได้แก่ จุดแข็ง/ข้อเด่น (Strength: S) จุดอ่อน/ข้อด้อย (Weakness: W) โอกาส (Opportunity: O) และอุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threat: T) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีการปรับใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพอันนำไปสู่การวางแผนกิจกรรมและโครงการการพัฒนาที่สอดคล้องกับระดับศักยภาพ แต่สำหรับในบริบทการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมนั้น องค์ประกอบของ SWOT จะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- **จุดแข็ง/ข้อเด่น (Strength: S)** หมายถึง ความสามารถและ/หรือสถานการณ์ภายในชุมชนหรือสังคม ที่เป็น “ด้านบวก” โดยที่ชุมชนและสังคมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

- **จุดอ่อน/ข้อด้อย (Weakness: W)** หมายถึง ความสามารถและ/หรือสถานการณ์ภายในชุมชนหรือสังคม ที่เป็น “ด้านลบ” โดยที่ชุมชนและสังคมไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จำเป็นต้องขจัดหรือทำให้เบาบางลง

- **โอกาส (Opportunity: O)** หมายถึง ปัจจัยและ/หรือสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การพัฒนาของชุมชนและสังคมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และ

- **อุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threat: T)** หมายถึง ปัจจัยและ/หรือสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการพัฒนาของชุมชนและสังคมไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาต่อชุมชน

อย่างไรก็ตาม เครื่องมือ SWOT Analysis ถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างแพร่หลาย แต่หากเมื่อพิจารณาเฉพาะบริบทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนแล้ว สุชีรา ธนาวุฒิ และคณะ (2567: 65) ได้แบ่งลักษณะการวิเคราะห์ศักยภาพออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านศักยภาพ โดยหมายถึง สิ่งที่อยู่ภายในท้องถิ่น รวมถึงองค์ความรู้หรือต้นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมดั้งเดิม ที่สามารถนำมาแปรรูปเพิ่มศักยภาพการผลิตและการแปรรูปโดยการประเมินจากผู้ผลิต และ 2) ด้านปัญหาและอุปสรรค เป็นทั้งปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อการผลิตสินค้า โดยปัญหามักเป็นเรื่องที่เกิดจากปัจจัยภายใน เช่น การขาดความร่วมมือกัน ขาดองค์ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เทคโนโลยีขั้นสูง หรือทรัพยากรที่จำเป็นต่อการผลิตสินค้า ส่วนอุปสรรคส่วนใหญ่มักเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ปัญหาเศรษฐกิจมหภาค โรคระบาด รวมถึงความพร้อมของกำลังแรงงานที่ส่งผลต่อการผลิต

โดยสรุปคือ การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ของพื้นที่ ทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส และอุปสรรค เพื่อที่จะทำความเข้าใจว่าปัจจัยเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาอย่างไร ทั้งการเกื้อหนุนหรือการขัดขวาง ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis นี้จะเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์การพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมกับพื้นที่เป้าหมายต่อไป

(2) การวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix

Wehrich (1982: 59 - 62) ได้อธิบายไว้ว่า TOWS Matrix เป็นการกลับกันขององค์ประกอบ SWOT หรือเป็นขั้นตอนสืบเนื่องจากขั้นตอน SWOT Analysis หมายถึง แบบจำลองการวิเคราะห์ กลยุทธ์การพัฒนาเพื่อให้เห็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมหรือโครงการสำหรับพัฒนา โดยเป็นการจับคู่องค์ประกอบภายใน SWOT ไขว้กันไปมาให้กลายเป็นกลยุทธ์ต่างๆ 4 ลักษณะ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข และกลยุทธ์เชิงรับ

ส่วน ซูซาน เทอร์เนอร์ (สุลีพร บุญบังการ และศรัชัย จาติกวณิช, 2557: 255 - 257) ก็ได้อธิบายเสริมไว้ว่า TOWS Matrix คือเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารหรือนักพัฒนาสามารถกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา โดยการเชื่อมโยงปัจจัยภายในและภายนอกของทั้งอุปสรรค โอกาส จุดแข็ง และจุดอ่อน

ซึ่งได้ผลลัพธ์ออกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (S+O) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (S+T) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (W+O) และกลยุทธ์เชิงรับ (W+T) โดยมีรายละเอียดดังนี้

- **กลยุทธ์เชิงรุก (Maxi-Maxi: S+O)** คือ การจับคู่กันระหว่างศักยภาพด้านบวกทั้งสอง ได้แก่ จุดแข็ง/ข้อเด่น (S) และ โอกาส (O) ซึ่งทั้งสององค์ประกอบนี้ล้วนแต่สร้างข้อได้เปรียบให้กับชุมชน และส่งผลประโยชน์ในเชิงรุกกับชุมชน

- **กลยุทธ์เชิงป้องกัน (Maxi-Mini: S+T)** คือ การจับคู่กันระหว่างศักยภาพด้านบวก ได้แก่ จุดแข็ง/ข้อเด่น (S) และ ศักยภาพด้านลบ ได้แก่ อุปสรรค/ภัยคุกคาม (T) โดยเป็นการนำเอาจุดแข็งมาสกัดกั้นหรือหักล้างกับอุปสรรค/ภัยคุกคามที่จะเข้ามาในชุมชน

- **กลยุทธ์เชิงแก้ไข (Mini-Maxi: W+O)** คือ การจับคู่กันระหว่างศักยภาพด้านลบ ได้แก่ จุดอ่อน/ข้อด้อย (W) กับศักยภาพด้านบวก ได้แก่ โอกาส (O) โดยเป็นการนำโอกาสมาช่วยลบหรือขจัดจุดอ่อน/ข้อด้อยในชุมชน และ

- **กลยุทธ์เชิงรับ (Mini-Mini: W+T)** คือ การจับคู่กันระหว่างศักยภาพด้านลบทั้งสอง ได้แก่ จุดอ่อน/ข้อด้อย (W) และ อุปสรรค/ภัยคุกคาม (T) เป็นเสมือนการสร้างวิธีการรับมือกับปัญหาของชุมชนเพื่อไม่ให้แย่ไปกว่าเดิม หรือใช้ด้านลบอันหนึ่งอันหนึ่งสกัดกั้นอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้เกิดเป็นผลในเชิงบวก

ตารางที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของวิธีการวิเคราะห์ศักยภาพด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis และ การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix

ศักยภาพภายใน ศักยภาพภายนอก	จุดแข็ง/ข้อเด่น (S)	จุดอ่อน/ข้อด้อย (W)
	$S_1 = \dots$ $S_2 = \dots$ $S_n = \dots$	$W_1 = \dots$ $W_2 = \dots$ $W_n = \dots$
โอกาส (O) $O_1 = \dots$ $O_2 = \dots$ $O_n = \dots$	กลยุทธ์เชิงรุก (S+O) $S_x + O_x = \dots$ $S_x + O_x = \dots$	กลยุทธ์แก้ไข (W+O) $W_x + O_x = \dots$ $W_x + O_x = \dots$
อุปสรรค/ภัยคุกคาม (T) $T_1 = \dots$ $T_2 = \dots$ $T_n = \dots$	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (S+T) $S_x + T_x = \dots$ $S_x + T_x = \dots$	กลยุทธ์เชิงรับ (W+T) $W_x + T_x = \dots$ $W_x + T_x = \dots$

ที่มา: Weihrich, 1982: 60

ทั้งนี้ ชีระภัทรา เอกผายสวัสดิ์ (2554: 388 - 389) ได้อธิบายถึงข้อดีและประสิทธิภาพของวิธีการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWS Matrix นั้น นอกจากจะทำให้ทราบถึงศักยภาพการพัฒนาของชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบแล้ว ยังทำให้ได้กลยุทธ์ลักษณะต่างๆ อันเป็นแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาให้กับชุมชนต่อไปในอนาคต ทั้งยังจะเห็นว่า แนวทางการ

พัฒนาที่ได้ยังสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากวิเคราะห์บนพื้นฐานศักยภาพชุมชนเอง นอกจากนี้ ยังกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกระดับของชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คิดและเปิดเผยประเด็นที่ซ่อนเร้น นับตั้งแต่การจัดเวทีเรียนรู้ปัญหาร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมเสนอ ร่วมอภิปราย มีการใช้เหตุผล ข้อมูล จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างนักพัฒนาและชุมชนได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การสร้างพันธสัญญา และรวมถึงทำให้เห็นภาพของแนวทางปฏิบัติได้ทันที

นอกจากนี้ การวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix ยังถูกประยุกต์ใช้ในทางธุรกิจ โดยการแบ่งกลยุทธ์ต่างๆ ออกเป็นแผนภาพเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ เรียกว่า การวิเคราะห์ธุรกิจตามแนวทางของกลุ่มที่ปรึกษาแห่งบอสตัน (Boston Consultation Group) หรือ BCG Matrix โดย Bowman และ Asch (1987: 44 – 46) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นกลยุทธ์ที่ใช้แบ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์และการตัดสินใจใช้ทรัพยากรของธุรกิจ โดยใช้เกณฑ์อัตราการเติบโตของธุรกิจและการครองตลาดเปรียบเทียบแต่ละผลิตภัณฑ์ แบ่งเป็น 4 กลุ่มโดยใช้สัญลักษณ์แทนได้ ดังนี้

(1) กลุ่มดาว (Stars) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราการเติบโตสูงและการครองตลาดสูง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในช่วงเติบโต มีกำลังขยายสูง ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ทำรายได้ให้กับธุรกิจอย่างโดดเด่น กลยุทธ์ที่เลือกใช้พัฒนาคือ กลยุทธ์เชิงรุก (S+O) ได้แก่ การเจาะตลาด การพัฒนาตลาด การขยายธุรกิจ การขยายการลงทุน ฯลฯ

(2) กลุ่มวัวแม่ลูกอ่อน (Cash Cows) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราการเติบโตต่ำ แต่มีส่วนแบ่งการตลาดสูง ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ทำธุรกิจมานาน มีความมั่นคง หากแต่ยังใช้เงินลงทุนน้อย กลยุทธ์ที่เลือกใช้พัฒนาคือ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (S+T) เพื่อพยายามรักษาส่วนแบ่งการตลาดให้คงสภาพเดิมและให้เพิ่มกระแสเงินเข้า เช่น การรักษาช่องทางจำหน่ายเดิม การโฆษณาเพื่อให้ซื้อซ้ำ การแจกส่วนลดแก่ผู้ซื้อ ฯลฯ

(3) กลุ่มเครื่องหมายคำถาม (Question Marks) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราการเติบโตสูง แต่ยังมีส่วนแบ่งการตลาดที่ต่ำ ซึ่งทำให้ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากเพื่อแข่งขันกับธุรกิจอื่น มักเกิดกับผลิตภัณฑ์ที่กำลังเข้าสู่ตลาด กลยุทธ์ที่เลือกใช้พัฒนา คือ กลยุทธ์เชิงแก้ไข (W+O) เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การหุ้มนำทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การขยายตลาด ฯลฯ ซึ่งหากพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้สำเร็จจะสามารถขยับเข้าสู่กลุ่มดาวได้

(3) กลุ่มสุนัขจิ้งจอก (Dogs) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราการเติบโตต่ำ และขณะเดียวกันก็มีส่วนแบ่งการตลาดที่ต่ำ กล่าวคือ ไม่ค่อยทำกำไรและเสี่ยงที่จะขาดทุน มีโอกาสเติบโตน้อย จึงควรได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ กลยุทธ์ที่เลือกใช้พัฒนาคือ กลยุทธ์เชิงรับ (W+T) ได้แก่ การหุ้มนำงบประมาณหรือเงินลงทุนจำนวนมาก การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ครั้งใหญ่ รวมไปถึงการไม่ลงทุนต่อหรือถอนตัว เช่น การขายธุรกิจทิ้งเพื่อเปลี่ยนแปลงทุนที่เหลือให้กลายเป็นทุนเริ่มธุรกิจใหม่



ภาพที่ 2.3 แบบจำลองการวิเคราะห์ธุรกิจตามแนวทาง BCG Matrix
ที่มา: Thongsookularn, 2019: 57

โดยสรุปคือ การวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix คือ การกำหนดยุทธศาสตร์หรือทิศทางการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการวิเคราะห์ศักยภาพด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis โดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับอุปสรรค จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับอุปสรรคที่ละเอียดทุกแง่มุม ซึ่งส่งผลให้การกำหนดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ที่ได้มีความครอบคลุมรับมือกับทุกปัญหา และสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาให้ตรงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 แนวคิดการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.3.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายและความสำคัญของการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะในบริบทของผลิตภัณฑ์ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีทัศนะของทั้งนักวิชาการต่างประเทศและในไทย ดังนี้

- McCarthy และ Perreault (1991: 135) ได้อธิบายว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการปรับปรุง พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงสินค้าหรือบริการให้ตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ใหม่ มีคุณสมบัติใหม่ และมีลักษณะที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้มีการนำเทคโนโลยีให้เข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนา ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่นี้สามารถสร้างประโยชน์ใหม่ๆ ให้กับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ ก่อให้เกิดความพึงพอใจ โดยจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมใหม่ (Innovative Product) 2) ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่โดยการปรับเปลี่ยนหรือดัดแปลง (Replacement Product of Modify Product) และ 3) ผลิตภัณฑ์ลอกเลียนแบบหรือลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ (Imitative or Me-too-Product)

- Gutterman (2023: 1 - 3) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) ว่าหมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมเพื่อสร้างคุณภาพ

ผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างจากคู่แข่ง เพิ่มรูปแบบและขนาดของผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน เพราะผู้บริโภคมักไม่ชอบความซ้ำซากจำเจ การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนแต่ละชนิด ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะตัวและบริบทของผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น

- สำหรับในทัศนะของ ธนัญชัย สิงห์มัตย์ (2559: 113 - 114) ได้สรุปความหมายของ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์” ในบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือที่เรียกว่า “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน” คือ การเพิ่มขีดความสามารถในทางการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการขนาดย่อยและขนาดจิ๋วของชุมชน (Small and Micro Community Enterprise: SMCE) โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมุ่งไปที่ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยการผลิต 2) ด้านผลิตภัณฑ์ โดยการมีความพร้อมต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 3) การสร้างความสมดุลของการผลิตกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยการให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และ 4) การสร้างและการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ผลิต โดยการเรียนรู้เป็นทีมจะเป็นเครื่องมือในการเพิ่มขีดความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่วนในประเด็นความสำคัญของการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์นั้น ญญาณี บุญทองคำ และจุมพต อ่อนทรวง (2566: 270 - 271) ได้นำเสนอไว้ว่า การพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยการออกแบบผลิตภัณฑ์และปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เกิดมาตรฐาน ช่วยสร้างข้อได้เปรียบให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันได้ โดยการทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเกิดมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ และยังทำให้ตัวผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สามารถทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลสินค้าไปยังลูกค้าได้ ซึ่งทำให้ผู้บริโภครู้สึกสัมผัสถึงคุณสมบัติของสินค้าเหล่านั้นได้

- นอกจากนี้ ปุณณดา ทรงอิทธิสุข และวณันท์ ศิริรัตน์ (2567: 395 - 398) ได้อธิบายความสำคัญของการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ไว้ว่า เป็นการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการและเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง เกิดศักยภาพในการแข่งขันให้กลุ่มธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ได้ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตโดยกลุ่มอาชีพในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ มักใช้ต้นทุนศักยภาพที่สื่อถึงหรือเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความเฉพาะและเพิ่มความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย สัญลักษณ์ ความเชื่อ สิ่งแวดล้อม สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ลวดลายผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ (Brand) หรือตราสัญลักษณ์ทางการค้า ฉลากสินค้า โลโก้ (Logo) ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่า “การพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน” คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือการสร้างสินค้าหรือบริการของชุมชนขึ้นใหม่ในลักษณะ “นวัตกรรม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มหรือแก้ปัญหาที่เกิดกับผลิตภัณฑ์เดิม ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในด้านต่างๆ ประกอบด้วย เช่น ปัจจัยการผลิต องค์ความรู้ ต้นทุนการผลิต ตลาดเป้าหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมัก

ดำเนินควบคู่กับการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ตัวอย่างเช่นการนำมาใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เช่น กล่อง ฉลาก ตราสินค้า หรือรายละเอียดของข้อมูลสินค้า เพราะนอกจากจะทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นแล้ว ยังเป็นการสื่อสารกับผู้บริโภคในตลาดให้มาสนใจและเลือกซื้อสินค้าของชุมชนนั้นอีกด้วย

2.3.2 กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

รูปแบบของกระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนมีอยู่อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับบริบทของผลิตภัณฑ์หรือชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ว่าจะเหมาะสมกับรูปแบบกระบวนการหรือขั้นตอนแบบใด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รวบรวมและทบทวนลักษณะของกระบวนการและขั้นตอนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากหลากหลายที่มาได้ดังนี้

- Ulrich และ Eppinger (2016: 13 - 16) ได้อธิบายลักษณะของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ดีขึ้น โดยการเริ่มทำความเข้าใจโอกาสทางการตลาด การออกแบบ การผลิต การขาย และขนส่งผลิตภัณฑ์นั้นๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้และความร่วมมือจากทุกหน้าที่ในองค์กร โดยประกอบด้วยขั้นตอนทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การพัฒนาแนวความคิด (Concept Development) การออกแบบระดับระบบ (System-level Design) การออกแบบรายละเอียด (Detail Design) การทดสอบและการปรับปรุง (Testing and Refinement) และ การดำเนินการผลิต (Production Ramp-up)

- ส่วน Mesa และคณะ (2019: 2812) ได้นำเสนอถึง กระบวนการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชนว่า คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและผู้ประกอบการในชุมชน โดยเฉพาะในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนระหว่างนักวิจัยและผู้ประกอบการในชุมชนนั้นจะทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์และการจัดทำแผนการเรียนรู้ระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวด้วย ซึ่งเริ่มจากการทำความเข้าใจโอกาสทางการตลาด การออกแบบการผลิต การขาย และการขนส่งผลิตภัณฑ์นั้นๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้และความร่วมมือจากทุกหน้าที่ในองค์กร

- ในขณะที่ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560: 18 - 22) ได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนเพื่อนำออกสู่ตลาดได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การแสวงหาความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Exploration) โดยเริ่มต้นจากความคิด (Idea) ที่ต้องแสวงหาความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มาให้ได้มากที่สุด โดยสามารถเสาะหาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ความต้องการของลูกค้า ความนิยม สมาชิกในช่องทางจำหน่าย (ร้านค้าหรือตัวแทนคนกลาง) คู่แข่งขัน แหล่งความคิดภายในกิจการ (ศักยภาพผู้ผลิต) แหล่งความคิดอื่นๆ ที่มาจากการวิจัย บทความของนักวิชาการ ของสถาบันศึกษา เป็นต้น

(2) การกลั่นกรองแนวคิด (Idea Screening) โดยการคัดเลือกเฉพาะความคิดที่จะมีโอกาสประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่จะนำมาประกอบการกลั่นกรองความคิด ได้แก่ ภาพลักษณ์ของกิจการ วัตถุประสงค์และนโยบายของกิจการ ความพร้อมของทรัพยากร (เงินทุน อุปกรณ์ แรงงาน

ฯลฯ) และระดับความใหม่ของความคิด (ความทันสมัย ความก้าวหน้า) ที่จะสอดรับการยอมรับในตลาดเป้าหมาย

(3) การวิเคราะห์เชิงธุรกิจ (Business Analysis) ด้วยการวิเคราะห์ถึงอุปสงค์ในตลาด ต้นทุนสินค้าที่จะผลิต และผลตอบแทนที่จะได้รับ ซึ่งอุปสงค์ในตลาดที่มีน้อยเกินไปย่อมไม่คุ้มกับการลงทุน และอาจทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยจะกระทบต่อราคาจำหน่ายที่สูงเกินกว่าผู้ซื้อจะยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม หากผ่านขั้นตอนนี้ไปจะเหลือเฉพาะความคิดที่ทำให้มีกำไรจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์

(4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เนื่องจากการเปลี่ยนความคิดให้เป็นตัวผลิตภัณฑ์ที่มีตัวตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการหากรรมวิธีการผลิต การเลือกวัตถุดิบ ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ สูตรในการผลิต วิธีการผลิตให้ได้คุณภาพ ประสิทธิภาพ รูปแบบ สี สัน ขนาดต่างๆ ตามความต้องการของตลาด

(5) การทดสอบตลาด (Market Testing) โดยการทดลองนำผลิตภัณฑ์จำนวนน้อยไปวางจำหน่ายในตลาดขนาดเล็ก เพื่อดูปฏิกิริยาการตอบรับของลูกค้า หากผลการตลาดพบว่า ลูกค้ามีการตอบรับเป็นอย่างดี จึงค่อยตัดสินใจผลิตจำนวนมาก เพื่อถ้าลูกค้ามีข้อตำหนิบางประการ ให้ปรับปรุงหรือแก้ไขข้อตำหนิ แล้วจึงผลิตและวางจำหน่ายอย่างกว้างขวาง

(6) การวางตลาดสินค้า (Commercialization) โดยจะต้องพิจารณาปัจจัย ได้แก่ ความต้องการเงินทุนจำนวนมากเพื่อจัดหาอุปกรณ์และปัจจัยการผลิต วิธีการจัดหาต้นทุนการผลิต กำลังการผลิต จังหวะเวลาที่เหมาะสมต่อการวางจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายในการวางจำหน่ายครั้งแรก และขอบเขตของตลาดที่จะวางขายครั้งแรก

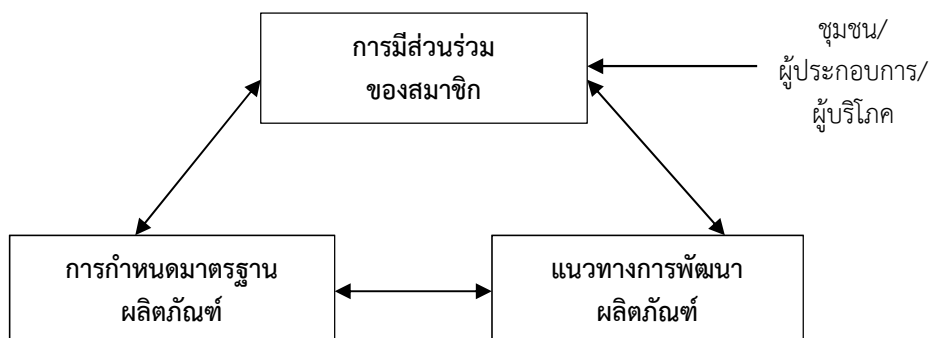
- ส่วนทางด้านของ กรรมการ สายเทพ และพิชญา เพิ่มไทย (2560: 8) ได้นำเสนอรูปแบบและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชน โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเสนอว่าต้องประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้พบปะพูดคุยกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนแนวคิด ปัญหา อุปสรรค รวมถึงการแสวงหาทางแก้ไขร่วมกัน ทั้งยังควรมีการกำหนดโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการดำเนินการล่วงหน้า การสร้างเครือข่ายตลาด ติดตามประเมินผลแต่ละขั้นตอน รวมถึงด้านความโปร่งใส โดยเฉพาะในเรื่องผลประโยชน์ที่สมาชิกทุกคนจำเป็นต้องรับรู้ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ยังหมายรวมถึงคนอื่นๆ ในชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ที่มีส่วนรับรู้และติดตามการดำเนินการของกลุ่มได้

(2) การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ คือกระบวนการสร้างมาตรฐานการผลิตให้มีคุณภาพและมีความสม่ำเสมอ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาความรู้และทักษะให้สมาชิกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและสามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ และ

(3) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกิดความแตกต่าง โดดเด่น หรือมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาจเหมือนกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอื่น หรือต้องเผชิญกับการแข่งขันในตลาดที่สูง ซึ่งทำได้โดยการสำรวจความพึงพอใจของ

ผู้บริโภคร่วม ความนิยม กระแสความต้องการ เพื่อที่จะได้นำไปเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคต่อไป



ภาพที่ 2.4 รูปแบบและแนวทางการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน
ที่มา: กรรณิการ์ สายเทพ และพิชญา เพิ่มไทย, 2560: 8

- นอกจากนี้ ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ (2567: 62 - 64) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในกระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการวิจัยดังกล่าวได้มุ่งเน้นให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและกลุ่มอาชีพ/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนการเรียนรู้ปัญหา การวิเคราะห์ศักยภาพ การดำเนินกิจกรรม การอบรมให้ความรู้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการติดตามการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนอกจากทำให้กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นไปสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแล้ว ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองบนฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีชุดความรู้และนวัตกรรมเพื่อการจัดการตนเองได้ในทุกมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม และการปรับตัวทางกลางความเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น สรุปได้ว่า กระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ การดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นแบบแผน โดยเริ่มจากการค้นหาแนวคิด การกลั่นกรองแนวคิด และการวิเคราะห์ในเชิงธุรกิจในขั้นตอนการวางแผน รวมถึงการค้นหาศักยภาพและอัตลักษณ์สำคัญเพื่อนำมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ และมักใช้รูปแบบการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและกลุ่มอาชีพในชุมชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการ บนพื้นฐานระดับศักยภาพของกลุ่มและชุมชนในทุกมิติ นอกจากนี้ ยังทำให้กลุ่มและชุมชนท้องถิ่นเกิดการยกระดับความรู้และทักษะ ทั้งยังสามารถสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเป็นวงจรหมุนวนในลักษณะการพึ่งพิงตนเองต่อไปได้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบคิดการวิจัยและการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- นิรุต ถึงนาค และคณะ (2564: 563 - 588) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตสินค้า OTOP จังหวัดมหาสารคาม เพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐานตามการรับรองของประเภทสินค้า OTOP และเพื่อศึกษาผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ วิสาหกิจชุมชน 5 แห่ง ในจังหวัดมหาสารคาม ใช้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 13 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างแบบสำรวจปัญหาและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และแบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมพร้อมกับการนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานวเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและความต้องการในด้านกระบวนการผลิตและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ การสร้างเครือข่ายตลาดและการบริหารและจัดการกลุ่ม ส่วนการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนทำได้โดยการถ่ายทอดความรู้กระบวนการผลิตและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้ได้รับรองมาตรฐานสินค้าโอท็อป (OTOP) การพัฒนาการสร้างเครือข่ายตลาด และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถทำได้ 3 วิธี ได้แก่ การถ่ายทอดระหว่างผู้วิจัย วิทยากร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสนทนากลุ่มกับตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการเผยแพร่สินค้าโอท็อปผลิตภัณฑ์ชุมชน

- จุฑารัตน์ อินไชย และคณะ (2564: 38 - 47) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียวสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มในพื้นที่ชุมชนคลองฉนาก ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีการจัดเวทีชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเคราะห์ จากกลุ่มเป้าหมาย 15 คน พบว่า มีรูปแบบการพัฒนาและยกระดับผลผลิตผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียว ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ โดยผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนานั้นได้แก่ การทำบรรจุภัณฑ์ที่สะอาดและสวยงาม มีข้อมูลสินค้า ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีความน่าสนใจ เกิดคุณค่า และมีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นซึ่งทำให้เศรษฐกิจของชุมชนแข็งแรงขึ้น ซึ่งตอบโจทย์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ (2567: 47 - 66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลานิลลำปะทาวจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เพาะเลี้ยงปลานิลกระชังลำปะทาวตำบลชัยทอง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และเพื่อยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลานิลลำปะทาว เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงปลานิล จำนวน 50 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การเพาะเลี้ยงปลานิลกระชังลำปะทาวพบปัญหาหลักคือ ต้นทุนการผลิตมีราคาแพง การกตราคาจากพ่อค้าคนกลาง และไม่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย การยกระดับมาตรฐานและการพัฒนาได้ดำเนินการโดยจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผลการดำเนินงานพบว่าสามารถส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลานิลที่ตกเกรด ได้แก่ ปลานิลแดดเดียว ปลาร้าปลานิล และข้าวเกรียบปลานิล ซึ่งตรงกับความต้องการของตลาดผู้บริโภคและสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลานิลภายในกลุ่มได้

- ปุณณดา ทรงอิทธิสุข และวนันต์ ศิริรัตน์ (2567: 391 - 416) ได้ทำการวิจัยเรื่องการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานพบพระทรายงาม ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจดลยสิทธิบัตรอันเป็นอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มจักสานพบพระทรายงาม เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำทักษะและความรู้ที่ได้มาปรับปรุงผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่ม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่ และเพื่อพัฒนาและบูรณาการองค์ความรู้หรือนวัตกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 29 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบกับการใช้ค่าสถิติเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า สามารถจดลยจักสานที่เป็นลิขสิทธิ์เพื่อให้เป็นลายอัตลักษณ์ของกลุ่ม มีการใช้กิจกรรมศึกษาฐานและการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการต่อยอดผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า ซึ่งทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ทั้งยังมีการพัฒนาช่องทางการตลาดทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันจากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน

- จีระเดช อินทเจริญตานต์ และคณะ (2567: 393 - 405) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ “โปะโดงแตร์แยแนง” บนฐานทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและยกระดับคั้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อประเมินการยอมรับในผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ และวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ มีการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิค SWOT ร่วมกับการสำรวจพื้นที่ สอบถาม และสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพรูปแบบน้ำพริกที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ได้แก่ “โปะโดงแตร์แยแนง” มีการทดสอบการยอมรับผลิตภัณฑ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการยอมรับผลิตภัณฑ์ในระดับสูง ในด้านรูปลักษณ์ สีกลิ่น กลิ่น รสชาติ และเนื้อสัมผัส ส่วนคุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์นั้นอยู่ในระดับที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะสำคัญคือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนยกระดับคุณภาพ “โปะโดงแตร์แยแนง” ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และผลักดันสู่การเป็นสินค้าระดับอำเภอและจังหวัดต่อไป

- นันทกาญจน์ เกิดมัลย์ และคณะ (2567: 241 - 254) ได้ทำการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาและการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผงผักผลิตภัณฑ์ขงต้มตามเกณฑ์มาตรฐานเชิงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม

แม่บ้านทำผงบัวบ้านยางโล้น ตำบลโคกภู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ผู้ผลิตภัณฑ์ขงเดิมตามเกณฑ์มาตรฐานเชิงพาณิชย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ร่วมกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (4 ขั้นตอน) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต กลุ่มเป้าหมายได้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านทำผงบัวบ้านยางโล้น จำนวน 30 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญคือข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ กลิ่นฉุนไม่พึงประสงค์ ผงผักไม่ละลายน้ำ ในด้านกระบวนการผลิตนั้นก็พบว่า ยังไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากจากวัสดุอุปกรณ์ที่เสื่อมสภาพ ฝุ่น กร่อน ขึ้นสนิม และยังไม่มีตราสินค้าที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมจากผงบัวปรุงรส “ผงบัวยางโล้น”สู่การเป็นผลิตภัณฑ์ผงผักขงดื่ม บิวตี้-วี-ดริง (Beauti-V-Drink) โดยขับเคลื่อนผ่านกระบวนการได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) การสร้างกระบวนการผลิต (Process) และการวิเคราะห์ผลผลิต (Output) จนทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืนและรายได้ที่เพิ่มขึ้น

โดยสรุปแล้ว จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัยผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จะเห็นว่า จุดร่วมของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ประการแรกคือ การใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน และการดำเนินการตามขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การป้อนปัจจัยนำเข้า การดำเนินกระบวนการที่ใช้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและเวทีชุมชน และการวิเคราะห์ประเมินผลผลิต/ผลลัพธ์ ซึ่งจุดเด่นของกระบวนการวิจัยนี้คือ ทำให้ได้ผลผลิตหรือนวัตกรรมท้ายสุดที่เป็นรูปธรรม ประการต่อมาคือ ทิศทางของทุกงานวิจัยเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายในการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการสร้างมาตรฐานให้กับผลิตภัณฑ์หรือต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้เกิดการยอมรับ และประการสุดท้ายคือ การให้ความสำคัญกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผ่านการสัมภาษณ์ สัมผัส และสังเกต แต่ในขณะเดียวกันก็มีการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อยืนยันประกอบตามความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและระเบียบวิธีเชิงคุณภาพดังกล่าวมาใช้ในการการศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หากแต่จำเป็นต้องมีการปรับการดำเนินงานให้แตกต่างไปตามบริบทเฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์กับสภาพปัญหาและความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบของงานวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการวิจัยตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมุ่งศึกษาปัญหาและความต้องการต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพกลุ่มอาชีพและอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อให้ตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชน

3.2 วิธีการดำเนินวิจัย

3.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวนทั้งหมด 40 คน (ข้อมูล พ.ศ. 2568)

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักได้แก่ การสำรวจ และการสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น

3.2.2.1 การสำรวจ (Survey) ได้แก่ การลงพื้นที่ภาคสนามศึกษาบริบทกายภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู และการสำรวจเชิงเอกสารเพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารอบคิดและระเบียบวิธีการวิจัย

3.2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 1 ครั้ง โดยเป็นการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม 1 คน

3.2.2.3 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่

(1) สัมภาษณ์กลุ่มครั้งที่ 1 โดยเป็นการเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง และวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) โดยสัมภาษณ์กับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 9 คน ได้แก่ ประธานกลุ่ม 1 คน รองประธาน 2 คน เลขานุการ 1 คน เภรัญญิก 1 คน และกรรมการกลุ่ม 4 คน และ

(2) สัมภาษณ์กลุ่มครั้งที่ 2 โดยเป็นการเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับและการคืนข้อมูลผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยแบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 40 คน

3.2.3 เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

(1) เรื่อง บริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้สอบถามกับประธานกลุ่มในการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก และ

(2) เรื่อง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยใช้สัมภาษณ์กลุ่มครั้งที่ 1

3.2.3.2 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ จำนวน 6 ข้อ จำนวน 40 ชุด ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มครั้งที่ 2 เป็นแบบประเมินมาตราการยอมรับ 9 ระดับ คือ ชอบมากที่สุด ชอบมาก ชอบปานกลาง ชอบเล็กน้อย เฉยๆ ไม่ชอบ ไม่ชอบปานกลาง ไม่ชอบมาก และไม่ชอบมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การแปลผลระดับการยอมรับผลิตภัณฑ์เฉลี่ยรวมออกเป็น 3 ระดับ (จิระเดช อินทเจริญศานต์ และคณะ, 2567: 399) ได้แก่

- คะแนนระหว่าง 9-31 คะแนน คือ ระดับการยอมรับต่ำ
- คะแนนระหว่าง 32-42 คะแนน คือ ระดับการยอมรับปานกลาง
- คะแนนระหว่าง 43-54 คะแนน คือ ระดับการยอมรับสูง

3.2.3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงกับเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์/ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบันโดยที่มีใช้สังกัดสถาบันเดียวกันกับผู้วิจัย โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจะพิจารณาจากความเหมาะสมและปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามในแบบประเมินความพึงพอใจ กำหนดให้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาข้อคำถามต้องอยู่ระหว่าง 0.50 – 1.00 จึงจะสามารถใช้ข้อคำถามนั้นได้

3.2.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) พร้อมกับการนำเสนอเชิงพรรณนาด้วยข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อยืนยันประกอบ ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

3.2.4 แผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีขั้นตอนในการดำเนินงานไม่เกินระยะ 6 (หก) เดือน ดังนี้

(1) ขั้นตอนเตรียมโครงสร้างการวิจัยและกำหนดแผนปฏิบัติงาน มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่น่าเชื่อถือ จากนั้นจึงมีการพัฒนาโครงสร้างการวิจัยเพื่อขอสนับสนุนทุนการวิจัย ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อสถาบันต้นสังกัด และมีการติดต่อขออนุญาตจากผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจึงมีการเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย รูปแบบการเก็บข้อมูลและการดำเนินกิจกรรม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย รวมถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และมาตรการป้องกันความเสี่ยงเหล่านั้น แก่อาสาสมัครการวิจัยหรือกลุ่มเป้าหมาย ให้ได้รับทราบ

(2) ขั้นลงพื้นที่เก็บข้อมูล มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เดี่ยว/กลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ผล ปัญหา และความต้องการ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มอาสาสมัครเพื่อพัฒนาระดับผลิตภัณฑของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

(3) ขั้นตอนกิจกรรมพัฒนาระดับผลิตภัณฑกลุ่ม ได้แก่ การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ การระดมสมอง และสรุปผลการจัดกิจกรรม

(4) การสะท้อนและติดตามผลการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ การคืนข้อมูลผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑกลุ่ม และการประเมินการยอมรับผลิตภัณฑที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ

(5) ขั้นสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอข้อเสนอแนะการวิจัย

(6) ขั้นการส่งรายงานฉบับสมบูรณ์และการนำเสนอผล โดยจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ส่งแก่แหล่งทุนการวิจัย และตีพิมพ์ลงในวารสารวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติเพื่อเผยแพร่ ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามเกณฑ์การเผยแพร่ผลงานวิชาการที่ ก.พ.อ. กำหนด

ตารางที่ 3.1 แผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย

ลำดับ	รายการกิจกรรม	เดือนที่					
		1	2	3	4	5	6
1	จัดเตรียมโครงร่างการวิจัยและกำหนดแผนปฏิบัติงาน						
	- พัฒนาโครงร่างการวิจัยเพื่อขอทุนสนับสนุน						
	- ขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์						
	- ติดต่อขออนุญาตต่อผู้นำชุมชน/ประธานกลุ่ม						
	- ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้จากการทำวิจัยต่อกลุ่มเป้าหมาย						
2	เก็บและรวบรวมข้อมูล						
	- เก็บข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่และบริบทกลุ่ม						
	- สัมภาษณ์เดี่ยว/ สทนากลุ่ม (สัมภาษณ์กลุ่ม ครั้งที่ 1)						
3	ดำเนินกิจกรรมพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์กลุ่ม						
	- กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (1 ครั้ง)						
	- เวทีระดมสมอง						
	- การสรุปผลกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ						
4	การสะท้อนและติดตามผลการดำเนินกิจกรรม						
	- การคืนข้อมูลผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์กลุ่ม						
	- การประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ (สัมภาษณ์กลุ่ม ครั้งที่ 2)						
5	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล						
	- การสรุปผลการวิจัย						
	- การอภิปรายผล						
	- นำเสนอข้อเสนอแนะ						
6	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผล						
	- ส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์กับแหล่งทุนการวิจัย						
	- ส่งต้นฉบับบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการตามเกณฑ์ที่ ก.พ.อ.กำหนด						

หมายเหตุ

 = สรุปช่วงเวลาในลำดับกิจกรรมหลัก

 = ช่วงเวลาการดำเนินกิจกรรมในกิจกรรมย่อย

ตารางที่ 3.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากแผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย

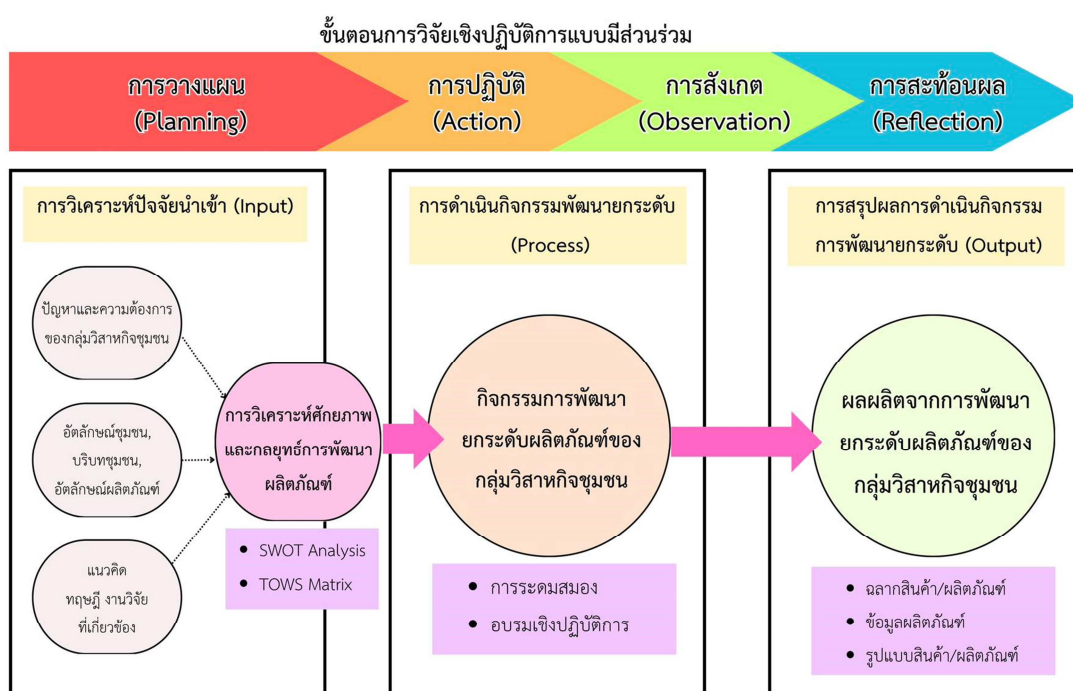
ลำดับ	รายการกิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับจากกิจกรรม
1	จัดเตรียมโครงร่างการวิจัยและกำหนดแผนปฏิบัติงาน	(1) ข้อมูลปัญหาและความต้องการ บริบทชุมชนอัตลักษณ์ ชุมชนและผลิตภัณฑ์มีการรวบรวมอย่างเป็นระบบ/เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลปัจจัยนำเข้าสำหรับการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (2) เกิดการบูรณาการกับรายวิชาในสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ทำให้นักศึกษาได้มีการฝึกทักษะการปฏิบัติการเก็บข้อมูลภาคสนาม (3) การวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์
2	เก็บและรวบรวมข้อมูล	
3	ดำเนินกิจกรรมพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์กลุ่ม	(1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดทักษะและความรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและเวทีระดมสมองแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์
4	การสะท้อนและติดตามผลการดำเนินกิจกรรม	(1) เกิดผลผลิตจากการพัฒนาระดับ ได้แก่ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ อย่างน้อย 2 รายการ ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน และตอบโจทย์กับความต้องการ (2) การยื่นขอจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์อย่างน้อย 1 คำขอ (3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการยอมรับและนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มต่อไป (4) ผลการวิจัยถูกเผยแพร่สู่สาธารณะ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ การรับรู้ และเกิดข้อเสนอแนะต่องานศึกษาวิจัยอื่นๆ ที่มีลักษณะสอดคล้องกัน
5	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	
6	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผล	

3.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

โครงการวิจัย การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ในครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลักดันสู่การยกระดับผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดของเคมมิสและแม็กแท็กการท์ (Kemmis & McTaggart, 1998: 11 - 15) โดยเชื่อมโยงเข้ากับวงจรพัฒนาคุณภาพงานและลำดับการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินกิจกรรมพัฒนาระดับ (Process) และการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับ (Output) โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

- **ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning)** ได้แก่ การเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจ การสำรวจบริบทชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนและอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ การทบทวนแนวคิด/ทฤษฎี/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์กลุ่มและประชุมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix

- **ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action)** ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามกลยุทธ์การพัฒนาที่ได้วางไว้ โดยใช้วิธีการจัดเวทีระดมสมองและการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
- **ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation)** ได้แก่ การติดตามผลการดำเนินการตามแผน และการประเมินผลการดำเนินการโดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผล
- **ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection)** ได้แก่ การคืนข้อมูลผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ



ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย

3.4 การพิทักษ์กลุ่มเป้าหมายภายใต้จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู นี้ได้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เลขที่รับรอง อว. 0622.7/080 ประเภทการรับรอง พิจารณาแบบเร่งด่วน (Expedited Review) เลขที่ยื่นขอ จย.มน. 035/2568 มีผลการรับรองตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 โดยเป็นไปตามหลักการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือ Belmont Report ได้แก่ 1) หลักความเคารพในบุคคล (Respect for Person) โดยการให้ความยินยอมโดยได้รับข้อมูล 2) หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) ซึ่งมี

ความเสี่ยงไม่เกินความเสี่ยงเล็กน้อย (Minimal Risks) และ 3) หลักความยุติธรรม (Justice) ในการคัดเลือกอาสาสมัคร (Selection of Subject) เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยนี้

3.5 การนำเสนอข้อมูลวิจัย

รายงานโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ นำเสนอถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย ผลที่คาดว่าจะได้รับ และนิยามศัพท์เฉพาะการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอถึงทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับวางกรอบคิดและวิธีดำเนินการในงานวิจัยนี้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย นำเสนอถึงรูปแบบงานวิจัย เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ขั้นตอนการดำเนินการ แผนปฏิบัติการดำเนินการวิจัย กรอบคิดสำหรับการวิจัย และนโยบายพิทักษ์กลุ่มเป้าหมายภายใต้จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

บทที่ 4 ผลการวิจัย นำเสนอถึงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ บริบทชุมชนทั่วไป บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWS Matrix ในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา กิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล และการประเมินการยอมรับผลผลิตจากการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ นำเสนอถึงข้อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัย ทั้งข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 บริบทชุมชน ปัญหา และความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4.1.1 บริบททางกายภาพ พัฒนาการชุมชน และอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

บ้านถ้ำกลองเพล ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนึ่งในสิบหมู่บ้านสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 210 บุญยาหาร (อุดรธานี – วังสะพุง) ตัวหมู่บ้านห่างจากที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล 3.3 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอเมืองหนองบัวลำภู 13.5 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ประมาณ 7.9 กิโลเมตร มีจำนวนประชากร 1,132 คน แยกเป็นชาย 567 คน และหญิง 565 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2568) และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับ บ้านห้วยเตือเหนือ หมู่ที่ 9 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู
- ทิศใต้ เป็นพื้นที่ป่าชุมชนและภูเขา (แนวเทือกเขาภูพานน้อย) ติดกับ ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
- ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านโนนทัน หมู่ที่ 1 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู
- ทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ป่าชุมชนและภูเขา (แนวเทือกเขาภูพานน้อย) และบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ 6 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู

ลักษณะภูมิประเทศของบ้านถ้ำกลองเพลส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ประกอบด้วยพื้นที่ป่าชุมชนและภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวเทือกเขาภูพานน้อย บริเวณที่เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนเป็นที่ราบลุ่มสลับที่ราบสูงกลางหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมไม่ถึง มีถนนกลางหมู่บ้านที่แยกจากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 210 ลากยาวผ่านตัวหมู่บ้านและสิ้นสุดที่วัดถ้ำกลองเพล ระยะทางประมาณ 3.0 กิโลเมตร มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มีแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญ ได้แก่ ห้วยกุดคอกหมี่ อ่างมะพลับ ห้วยขวามี่ (ไหลออกจากอ่างมะพลับ) และยังมีโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยยางเจาะอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีความสำคัญกับบ้านถ้ำกลองเพลในด้านการทำอาชีพเกษตรกรรมและชลประทาน

บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 มีสถานที่สำคัญอันเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ได้แก่ วัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดหนองบัวลำภู โดยแต่เดิมเป็นวัดร้าง แต่ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2501 หลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์คณะธรรมยุติกนิกาย ซึ่งท่านได้ถูกยกย่องในฐานะพระนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยเป็นศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้เข้ามาพัฒนาวัดดังกล่าวจนมีชื่อเสียง ทำให้บารมีของหลวงปู่ขาวเป็นที่เลื่อมใสโดยทั่วกัน ดังที่ระบุอยู่ในคำขวัญของจังหวัดหนองบัวลำภูว่า “ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อุทยานแห่งชาติภูเก้าภูพานคำ แผ่นดินธรรมหลวงปู่ขาว เด่นสกาวถ้ำเฮอร์วณ นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” นอกจากนี้ ยังมีสถานที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ โรงเรียนร่มเกล้า ศาลาทรงงานในหลวงรัชกาลที่ 9 และถ้ำพรหมวิหาร ดังภาพที่ 4.1

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า วัดถ้ำกลองเพล และ หลวงปู่ขาว อนาลโย มีความสำคัญกับอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลอย่างแนบแน่น เพราะนอกจากจะเป็นศูนย์รวมศรัทธาของคนในชุมชนแล้ว ยังสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน กล่าวคือ เดิมทีบริเวณที่เป็นที่ตั้งของบ้านถ้ำกลองเพลปัจจุบันนี้เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชื่อเดิมคือ “บ้านน้อยสมสะอาด” มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 5 - 6 หลังคาเรือน เนื่องจากเป็นบริเวณเชิงเขาและป่าทึบ ผู้คนจึงไม่นิยมมาตั้งถิ่นฐาน ต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2501 หลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์คณะธรรมยุติกายและศิษย์คนสำคัญของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้เดินธุดงค์จาริกไปตามที่ต่างๆ จนท่านได้มาพำนักจำพรรษา ณ วัดร้างแห่งหนึ่ง มีปารกขัฏฐูปกคลุม ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับบ้านน้อยสมสะอาดดังกล่าว โดยภายในบริเวณวัดร้าง พบเพิงถ้ำและก้อนหินธรรมชาติรูปร่างแปลกตามากมาย ซึ่งเหมาะสำหรับเป็นสถานที่วิปัสสนากรรมฐาน หลวงปู่ขาวจึงได้รวบรวมศรัทธาช่วยกันพัฒนาบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างดังกล่าวให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งใหม่ ต่อมาเมื่อมีชาวบ้านในพื้นที่ข้างเคียงเกิดความศรัทธาหลวงปู่ขาวมากขึ้น จึงได้พากันเข้ามาทำบุญและสักการะ พร้อมกับการตั้งบ้านเรือนให้ขยายเพิ่มจำนวนยิ่งขึ้น จนวัดร้างดังกล่าวได้กลายเป็น “วัดถ้ำกลองเพล” ในที่สุด ส่วนเหตุที่ตั้งชื่อว่า “วัดถ้ำกลองเพล” นั้น มีที่มาจากหลายข้อสันนิษฐาน ได้แก่ 1) ตั้งชื่อตามเศษกลองโบราณสองหน้าคล้ายกลองตีเวลาเพลในวัด ซึ่งพบในถ้ำเมื่อครั้งมีการบูรณปฏิสังขรณ์เริ่มแรก 2) ตั้งชื่อตามก้อนหินธรรมชาติขนาดใหญ่ มีลักษณะรูปเหมือนกลองเพล และ 3) มีเรื่องเล่าว่า ในทุกๆ วันพระจะได้ยินเสียงกลองเพลปริณาดังออกมาจากบริเวณถ้ำ ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการกระทำของเทวดาที่ตีกลองเตือนให้ชาวบ้านได้ทำบุญ และในเวลาต่อมาเมื่อชุมชนเกิดการขยายตัวมากขึ้น “บ้านน้อยสมสะอาด” ก็เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านถ้ำกลองเพล” ตามชื่อวัดในที่สุด

ชาวชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลมีความเลื่อมใสศรัทธาของต่อหลวงปู่ขาว อนาลโย อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการยกย่องให้ท่านเป็นพระนักปฏิบัติสายวิปัสสนากรรมฐานที่เคร่งครัด ซึ่งสืบทอดแนวทางจากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ท่านเป็นที่เลื่อมใสในการปฏิบัติธรรมที่สม่ำเสมอ การจาริกธุดงค์ในป่าเขา การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย การช่วยเหลือผู้คนด้วยธรรมโอสธ และความเมตตาธรรมต่อบรรดาศรัทธาและสรรพสัตว์ โดยมีเรื่องเล่าขานในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลว่า ครั้งหนึ่งหลวงปู่ขาวได้เผชิญหน้าระยะประชิดกับช้างป่าที่เกรี้ยวกราด เมื่อครั้งที่ท่านกำลังปฏิบัติธรรมเดินจงกรม แต่ด้วยความมีสมาธิ สติ ธรรมะ และบารมีจากการแผ่เมตตาของท่าน ทำให้แทนที่ช้างป่านั้นจะเข้ามาทำร้ายแต่กลับไม่มีท่าทีของความดุร้าย ทั้งยังแสดงจิตคารวะต่อท่านด้วยท่าทีที่อ่อนน้อม และหากเมื่อท่านรำพึงนึกถึง ช้างป่าตัวนั้นก็จะมีมาหาท่านจริงๆ และเดินมายังกุฏิที่ท่านพักอยู่ ทั้งนี้หลวงปู่ขาวได้จำวัดที่วัดถ้ำกลองเพลจนกระทั่งมรณภาพเมื่อ พ.ศ. 2526 (กองทุนเฉลี่ยอยู่วิทยานุสรณ์, 2559: 19 - 26) โดยชาวบ้านถ้ำกลองเพลจะเรียกเรื่องเล่านี้ว่า เรื่อง “ช้างสายบุญ” และยังมีใช้ “ช้าง” เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเมตตาธรรมและบารมีของหลวงปู่ขาว ดังที่มีการสร้างอนุสาวรีย์ช้างป่าล้อมไว้ทุกด้านของเจดีย์พิพิธภัณฑวัตถุบริหารของหลวงปู่ขาวในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2513 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ครั้งแรก ณ วัดถ้ำกลองเพล โดยการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นได้มีครอบครัว

ของนายไพร่ตัน เอ็งอุทัยวัฒน์ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายที่ดินเป็นจำนวน 32 ไร่ แต่พระองค์ และ ภายหลังจากนั้นเมื่อมีการเสด็จในครั้งที่สอง ชาวบ้านถ้ำกลองเพลจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายผ้าลายขิดสลั บหมี่ ซึ่งเป็นผ้าพื้นเมือง (ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นผ้าลายอัตลักษณ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู) สมเด็จพระ พันปีหลวงทรงโปรดผ้าผืนดังกล่าว จึงทรงโปรดให้จัดสรรที่ดินของนายไพร่ตันให้เป็นที่ตั้งของศูนย์ ศิลปาชีพพิเศษและมอบให้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านถ้ำกลองเพล โดยทรงโปรดให้ ประชาชนได้ใช้เพื่อปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสำหรับทอผ้าเพื่อสร้างอาชีพให้กับชุมชน ภายหลังต่อมา ชาวบ้านถ้ำกลองเพลจึงได้มีการสร้างศาลาทรงงานไว้ในบริเวณศูนย์ศิลปาชีพพิเศษนั้น เพื่อเป็น อนุสรณ์ระลึกถึงเหตุการณ์การเสด็จพระราชดำเนินดังกล่าว

พัฒนาการของบ้านถ้ำกลองเพลเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังจากปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลขณะนั้นได้ประกาศนิรโทษกรรมผู้ที่เคยเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามคำสั่ง นายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2523: 151 - 155) ส่งผลให้สถานการณ์ ความตึงเครียดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ในพื้นที่เทือกเขาภูพานน้อยคลี่คลายลง ประชาชนจำนวนมากที่ เคยเข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ได้ผันตัวมาเป็น “ผู้ร่วมพัฒนาชาติ” และเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้าน ถ้ำกลองเพลมากขึ้น จึงมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานโดยรัฐเข้ามาชุมชนมากมาย ได้แก่ เกิดการสร้าง ถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ระบบแจกจ่ายไฟฟ้า การพัฒนาแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร รวมถึงมีก่อตั้งโรงเรียนร่มเกล้าเพื่อให้ประชาชนมีการศึกษาที่ดี จึงทำให้ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลเกิด การขยายตัวมากขึ้นนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านถ้ำกลองเพลจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย ข้าว ปศุสัตว์ และยางพารา พร้อมกันนั้นยังมีการขยายตัวของ อาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ได้แก่ การรับราชการ ธุรกิจส่วนตัว ประกอบกับการคมนาคมที่ สะดวกมากขึ้น ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ภายในหมู่บ้านออกไปทำงานยังต่างพื้นที่ ประชากรส่วนใหญ่ ในชุมชนจึงเป็นผู้อาวุโส นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริม ได้แก่ กลุ่มทอผ้าศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ กลุ่มปลาร้าบอง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยตากสายบุญ และกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง นอกจากนี้ ในด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น กล่าวได้ว่า หลวงปู่ขาว อนาลโย และวัดถ้ำกลองเพล เป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจสำคัญที่หล่อหลอมสำนึก ของคนทั้งชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลเอาไว้ด้วยเป็นปึกแผ่น และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ สำคัญ จะเห็นได้จากกิจวัตรของชุมชนที่มีการเข้าวัดทำบุญตักบาตรทุกเช้า รวมถึงในทุกๆ ปี จะมีพิธี ทำบุญใหญ่ในวันคล้ายวันมรณภาพของหลวงปู่ขาว (วันที่ 16 พฤษภาคม) ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนทั่วทั้ง จังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียงหลั่งไหลมาทำบุญที่วัด ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ ทำให้บ้านถ้ำกลองเพลถูก คัดเลือกให้เป็นหนึ่งชุมชนต้นแบบ “เที่ยวชุมชน ยลวิถี” ประจำปี พ.ศ. 2565 ของจังหวัด หนองบัวลำภูโดยกระทรวงวัฒนธรรม และยังถูกยกย่องให้เป็นตัวอย่างของชุมชนที่เข้มแข็งภายใต้พลัง บ-ว-ร (บ้าน วัด โรงเรียน) (สถานีวิทูกระจ่ายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองบัวลำภู, 2565)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์สำคัญของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล คือ วัดถ้ำกลองเพล ซึ่งเป็น วัดสำคัญและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองบัวลำภู รวมถึงความศรัทธาอย่างแรงกล้า ของชุมชนที่มีต่อหลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์ผู้บุกเบิกพัฒนาบูรณะวัด ทำให้มีการขนาน นามให้บ้านถ้ำกลองเพลว่าเป็น “หมู่บ้าน/ชุมชนสายบุญ” ซึ่งชาวบ้านถ้ำกลองเพลก็มักจะใช้

สัญลักษณ์ “ช้างสายบุญ” ตามเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับช้างป่าเพื่อเป็นตัวแทนสื่อความหมายถึงความเคารพ นอบน้อม และศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ขาว นอกจากนี้ บ้านถ้ำกลองเพลยังพยายามชูอัตลักษณ์ทางกายภาพ โดยเฉพาะความเป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สมบูรณ์ เพื่อสื่อให้เห็นว่า บ้านถ้ำกลองเพลมีวิถีชุมชนที่ดำเนินอยู่อย่างเรียบง่ายในอ้อมกอดของผืนป่า เทือกเขา และบวรพุทธศาสนา



ก. หลวงปู่ขาว อนาลโย

ข. บรรยากาศภายในวัดถ้ำกลองเพล

ค. พิพิธภัณฑ์อุบลราชธานีหลวงปู่ขาว อนาลโย และอนุสาวรีย์ช้างป่าสายบุญ (ด้านหน้า)

ภาพที่ 4.2 วัดถ้ำกลองเพล และสถานที่สำคัญเกี่ยวกับหลวงปู่ขาว อนาลโย ในชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล

ที่มา: รูป ก. : กองทุนเฉลี่ยอยู่วิทยานุสรณ์, 2559: 8

รูป ข.-ค. : ผู้วิจัย

4.1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล เป็นหนึ่งในกลุ่มอาชีพของบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2554 เลขที่จดทะเบียน นก. 01/61-0008 รหัสทะเบียน 4-39-01-12/1-0032 ปัจจุบัน (พ.ศ. 2568) มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 40 คน มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม 9 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม (2 คน) เลขานุการ (1 คน) เภรัณภูมิ (1 คน) และกรรมการ (4 คน) โดยมีนางประนอม คำแสน ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อให้เป็นกลุ่มอาชีพที่สร้างรายได้เสริมแก่สมาชิกที่ไม่มีงานประจำหรือว่างเว้นจากอาชีพหลัก เพื่อลดรายจ่ายด้านอาหารของสมาชิก และเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการปลูกผักปลอดภัยและการทำเกษตรกรรมที่ปลอดภัย

พัฒนาการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สามารถย้อนไปถึงปี พ.ศ. 2513 กล่าวคือ เมื่อครั้งที่ครอบครัวของนายไพรัตน์ เอื้ออุทัยวัฒน์ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายที่ดินแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จำนวน 32 ไร่ เพื่อให้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาพระองค์ได้โปรดให้มีการใช้ที่ดินเพื่อบางส่วนเพื่อสร้างศูนย์ศิลปาชีพพิเศษและให้คนในชุมชนปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไว้ทอผ้าให้แก่

ศูนย์ศิลปาชีพ แต่เนื่องจากเป็นที่ดินผืนใหญ่ ทำให้ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลได้จัดสรรที่ดินบริเวณติดถนน เพื่อสร้างสถานที่สำคัญที่ใช้เป็นส่วนรวมของหมู่บ้านประมาณ 6 - 8 ไร่ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศาลาประชาคม 2 หลัง (ต่อมาศาลาอีกหลังได้กลายเป็นที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน) รวมทั้งมีการสร้างศาลาทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงเมื่อครั้งพระองค์เสด็จพระราชดำเนินมายังบ้านถ้ำกลองเพลครั้งแรก อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเริ่มเป็นที่นิยมน้อยลง ทำให้ที่ดินส่วนใหญ่ประมาณ 24 - 26 ไร่ ถูกปล่อยทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า เป็นเหตุให้ในช่วงปี พ.ศ. 2548 - 2550 คณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้เฝ้าระวังทำความสะอาดที่ดินผืนดังกล่าว และจัดสรรให้ประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลได้เข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อทำกินครัวเรือนละ 1 งาน ตามแนวคิดแบบระบบคอมมูน (Commune) นั่นคือ เป็นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยไม่มีการถือกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่ถาวร และหากครัวเรือนใดไม่ประสงค์จะใช้สิทธิ์ก็สามารถมอบสิทธิ์นั้นให้แก่ครัวเรือนอื่นได้ ซึ่งรองรับสูงสุดได้ประมาณ 30 - 40 ครัวเรือน ทั้งนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่มักไม่ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรขนาดใหญ่ (เช่น การทำนา) เนื่องจากที่ดินที่ได้รับจัดสรรมีขนาดเล็กเกินไป จึงเลือกที่จะใช้ปลูกผักสวนครัวแบบผสมผสานและปลอดสารพิษไว้บริโภคเอง ได้แก่ ผักตามฤดูกาล เช่น ผักกาด ผักสลัด (ประเภทคอสหรือผักกาดหอม) คื่นห่านเห็ดหอม ข้าวโพด ฟักทอง แตงกวา และผักพื้นบ้านอื่นๆ เช่น ชะอม ผักแพว สะระแหน่ บวบ เป็นต้น จนกระทั่งมีการขยายตัวและรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรปลูกผักอินทรีย์ระบบแปลงใหญ่ที่เข้มแข็งมากขึ้น ทำให้มีผลผลิตผักสวนครัวมากพอและมีการรวบรวมส่งขายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแปลงใหญ่ ได้แก่ ระบบแจกจ่ายน้ำ ถนนทางเข้า และไฟตามทางแก่ทุกแปลงอย่างทั่วถึง จนกระทั่งมีการเข้าชื้อกันเพื่อจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองหนองบัวลำภู ในชื่อ “วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล” ในปี พ.ศ. 2554 โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (ราชกิจจานุเบกษา, 2548: 2) และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562: 32 - 37)



ภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงการจัดสรรที่ดินสาธารณประโยชน์ของบ้านถ้ำทองเพล จำนวน 24 - 26 ไร่
ให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำทองเพล
ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 4.1 แสดงปฏิทินการเพาะปลูกผักชนิดหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล (♦ ช่วงเวลาที่ปลูก/มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตสูงสุด)

ที่	ชื่อชนิดผัก	ช่วงเวลา/กิจกรรมการเพาะปลูกตลอดระยะเวลาหนึ่งปี											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1	สลัด (เรดโอ๊ค)	♦	♦									♦	♦
2	สลัด (กรีนโอ๊ค)	♦	♦								♦	♦	♦
3	สลัด (คอสอิตาลี)	♦	♦								♦	♦	♦
4	สลัด (บัตเตอร์เฮด)	♦	♦								♦	♦	♦
5	สลัด (แก้ว)	♦	♦								♦	♦	♦
6	ผักกาดขาวดั่งดอก	♦	♦								♦	♦	♦
7	ฟักทอง	♦	♦	♦									
8	ข้าวโพด (ข้าวเหนียว)			♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦			
9	บวบ			♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦			
10	แตงกวา	♦	♦								♦	♦	♦
11	ชะอม	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦
12	ต้นหอม/ผักชี	♦	♦								♦	♦	♦
13	กะหล่ำปลี	♦	♦								♦	♦	♦
14	กะหล่ำดอก	♦	♦								♦	♦	♦
15	บร็อคโคลี่	♦	♦								♦	♦	♦
16	คะน้าเห็ดหอม	♦	♦								♦	♦	♦
17	โหระพา	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦
18	ผักสวนครัวอื่นๆ*	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦

* ผักสวนครัวอื่นๆ ได้แก่ ผักกาดขาว ผักกาดเขียว ผักกาดขาว ผักกาดเขียว ผักกาดขาว ผักกาดเขียว ฯลฯ มีการขายเป็นส่วนน้อยเท่านั้น เพราะสมาชิกจะปลูกรับประทานเอง



ภาพที่ 4.4 ผลผลิตผักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ภายหลังการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีการกำหนดกฎกติกาและข้อตกลงเพื่อให้สมาชิกทุกคนได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติและเกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังมีไว้เพื่อควบคุมกิจกรรมของสมาชิกเพื่อให้อยู่ในกรอบวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยมีรายละเอียดของกฎและข้อตกลงดังนี้

(1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกคนต้องใช้ที่ดินที่ได้รับจัดสรรไปเพื่อการทำกินเท่านั้น โดยเฉพาะการปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งทางกลุ่มจะทำป้ายแสดงชื่อผู้ที่เป็นเจ้าของกำกับไว้ทุกแปลง หากพบว่าสมาชิกคนใดไม่มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินเกินระยะเวลาเกินสามเดือน คณะกรรมการกลุ่มจะมีมติให้คืนสิทธิ์แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้จัดสรรที่ดินนี้ให้กับผู้ที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ต่อไป

(2) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจทุกคนต้องใช้กระบวนการเพาะปลูกผักตามแนวทางเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยเท่านั้น (เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การใช้สารสกัดสำหรับพืชจากธรรมชาติ เป็นต้น) โดยห้ามมิให้ใช้เคมีภัณฑ์ใดๆ อย่างเด็ดขาด หากมีการฝ่าฝืน คณะกรรมการกลุ่มจะเพิกถอนสถานะสมาชิกกลุ่มทันที และให้คืนสิทธิ์การใช้ที่ดินแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยให้รับผิดชอบกับผลผลิตที่เกิดขึ้นเหล่านั้นด้วยตัวเอง

(3) ทางกลุ่มวิสาหกิจไม่มีนโยบายกำหนดสภาพของสมาชิกที่ถาวร ดังนั้น สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจสามารถถอนตัวจากกลุ่มด้วยตัวเองอย่างสมัครใจหากไม่ประสงค์จะประกอบกิจกรรมต่อไป โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องคืนสิทธิ์การใช้ที่ดินแก่คณะกรรมการหมู่บ้านด้วย

(4) การจำหน่ายผลผลิตผักทั้งหมดของสมาชิกจะขายในนามกลุ่มเท่านั้น โดยจะเป็นการนำส่งผลผลิตต่อคณะกรรมการกลุ่ม ณ จุดจำหน่ายบริเวณทางเข้าสวนเกษตรแปลงใหญ่ หากสมาชิกคนใดนำไปจำหน่ายแยก ทางกลุ่มวิสาหกิจจะไม่รับผิดชอบถึงผลที่ตามมา และอาจมีผลต่อการพิจารณาเพิกถอนสถานะสมาชิกกลุ่มในภายหลัง

(5) ไม่อนุญาตให้ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างถาวรไว้ในพื้นที่ที่ได้รับจัดสรร (เช่น บ้าน) แต่อนุญาตได้เพียงแค่ที่พักชั่วคราวหรือสถานที่สำหรับพักผ่อนระหว่างวัน (เช่น เกียงนา)

(6) หากผู้ใดประสงค์อยากเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยที่ตนมิได้เป็นผู้ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินจากระบบแปลงใหญ่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน สามารถกระทำได้โดยแจ้งความจำนงค์เข้ากลุ่มแก่ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม โดยสามารถปลูกผักในที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของตนเองได้ หากมีข้อแม้ว่าจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ (2) และ (4) อย่างเคร่งครัด

โดยสรุป กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ได้จดทะเบียนก่อตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักเพื่อการรวมกลุ่มผลิตผักสวนครัวปลอดสารเคมีที่สร้างรายได้เสริมและเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยให้แก่สมาชิก การจัดการพื้นที่เพาะปลูกแก่สมาชิกจะใช้ระบบแปลงใหญ่จากที่ดินสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน โดยมีกลไกจัดการจากคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ทั้งยังมีการกำหนดข้อตกลงและแนวปฏิบัติสำหรับสมาชิกที่ชัดเจน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีจุดแข็งในด้านคุณสมบัติผลิตภัณฑ์/สินค้าและโครงสร้างการบริหารที่ดี หากแต่การพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อจำกัด

ปัญหา และความต้องการอื่นๆ ควบคู่อย่างละเอียด เพื่อเป็นการประเมินให้เห็นถึงศักยภาพและ
ออกแบบกลยุทธ์หรือกระบวนการยกระดับเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4.1.3 ปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง พบว่า
ปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นจำแนกได้ 4 เรื่อง ได้แก่
ด้านภาพลักษณ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ด้านองค์ความรู้ ด้านการตลาด/ประชาสัมพันธ์ และด้านอื่นๆ ดัง
รายละเอียดในตาราง 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงการเรียงลำดับปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์
วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

ระดับ ความสำคัญ/ ความเร่งด่วน	ด้าน	ปัญหา	ความต้องการ
1	ด้านภาพลักษณ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์	บรรจุภัณฑ์สินค้าไม่ดึงดูดผู้บริโภค ไม่มีจุดเด่น และไม่หลากหลาย	มีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย โดดเด่น มี เอกลักษณ์ และมีความหลากหลาย ครอบคลุมลักษณะผลผลิต/สินค้าทั้งผัก ใบและผักผล
2	ด้านองค์ความรู้	องค์ความรู้สมัยใหม่ด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังมี ข้อจำกัด	การจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่ม ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การจัดการองค์ความรู้ด้านข้อกำหนดและ การปรับปรุงกระบวนการผลิตสู่การ รับรองมาตรฐานผลผลิตที่สูงขึ้น รวมถึง การสนับสนุนด้านออกแบบองค์ประกอบ สินค้า/ผลิตภัณฑ์
3	ด้านการตลาด/ประชาสัมพันธ์	เครือข่ายตลาดยังจำกัดเพียงใน พื้นที่ชุมชนใกล้เคียง	การขยายตลาดให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะ การประชาสัมพันธ์ทางช่องทางออนไลน์
4	ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้า	การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์/ สินค้าที่จะสร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภค ในวงกว้างเท่าที่มียังไม่ครอบคลุม มิติอื่นๆ (เช่น มิติ การเป็น ผลิตภัณฑ์จากชุมชน เป็นต้น)	การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้าที่ สูงขึ้นและครอบคลุมมากขึ้น ได้แก่ โอท็อป OTOP มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ชุมชน (มผช.) มาตรฐานจากสำนักงาน อาหารและยา (อย.) มาตรฐานที่ เกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์อินทรีย์อื่นๆ
5	ด้านอื่นๆ	โครงสร้างพื้นฐานของแปลงใหญ่ยัง ไม่ทั่วถึง/ไม่เพียงพอต่อความ ต้องการของสมาชิก ข้อจำกัดด้าน สิ่งของและงบประมาณสนับสนุน	การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแก่สมาชิก ที่มีประสิทธิภาพ (เช่น ระบบแจกจ่าย/ สูบน้ำ ไฟตามทาง) การสนับสนุนด้าน ปัจจัยสิ่งของ (เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก อุปกรณ์ การเกษตร) และการสนับสนุนด้าน งบประมาณเพื่อสร้างสิ่งจำเป็น

จากตาราง 4.2 แสดงการเรียงลำดับปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล เรียงตามลำดับความสำคัญ/ความเร่งด่วนจากมากไปหา
น้อย ได้แก่

(1) ด้านภาพลักษณ์สินค้า/ผลิตภัณฑ์ โดยพบปัญหาคือ บรรจุภัณฑ์สินค้าไม่ดึงดูดผู้บริโภค เนื่องจากเป็นบรรจุภัณฑ์ฝักอย่างง่าย กล่าวคือ เป็นเพียงฝักสดที่บรรจุในถุงพลาสติกเท่านั้น และยังไม่มีความหลากหลาย ตราสินค้า หรือข้อมูลสินค้าแสดงแก่ผู้ซื้อ จึงทำให้สินค้าไม่มีจุดเด่นและไม่มี ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ดังนั้น ความต้องการเร่งด่วนของกลุ่ม คือ ต้องการมีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย โดดเด่น มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนที่เป็นที่ตั้งของกลุ่ม เพราะจะมีส่วนช่วยต่อการสร้างลักษณะเด่นให้เกิดขึ้นกับสินค้า นอกจากนี้ยังต้องการสร้างบรรจุภัณฑ์ที่มีความหลากหลายที่ดึงดูดผู้ซื้อ เพื่อให้ครอบคลุมลักษณะของผลผลิตของกลุ่ม ซึ่งมีทั้งผลผลิตที่เป็นผัก ใบและฝักผล

(2) ด้านองค์ความรู้ โดยพบปัญหาคือ องค์ความรู้สมัยใหม่ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสมาชิกยังมีข้อจำกัด เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดการเข้าถึง การเรียนรู้เทคนิค วิธีการ หรือเทคโนโลยีที่จะช่วยออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ ดังนั้น ความต้องการในด้านนี้ของกลุ่ม คือ อยากให้มีการจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับข้อจำกัดด้านช่วงวัยของ สมาชิกกลุ่ม เพื่อที่จะนำไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย ตัวอย่างเช่น โปรแกรมหรือ แอปพลิเคชัน (Application) ในโทรศัพท์มือถือ รวมถึงการจัดการองค์ความรู้ด้านข้อกำหนดและ หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการปรับปรุงกระบวนการผลิตสู่การรับรองมาตรฐานผลผลิตที่สูงขึ้น โดยเฉพาะมาตรฐานเกี่ยวกับสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ยังต้องการการ สนับสนุนด้านการออกแบบองค์ประกอบของสินค้าและผลิตภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น การจัดหาวิทยากรจาก ภายนอกมาช่วยให้ความรู้และพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เป็นต้น

(3) ด้านการตลาด/ประชาสัมพันธ์ โดยพบปัญหาคือ เครือข่ายตลาดยังจำกัดเพียงใน ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากวิธีการส่งจำหน่ายของทางกลุ่มที่เน้นการจำหน่ายหน้าสวน และส่ง ขายแก่ตลาดชุมชนและผู้ขายรายย่อยอื่นๆ เช่น ตลาดสดห้วยเตือ และพ่อค้าคนกลาง ดังนั้น ความ ต้องการในด้านนี้ของกลุ่ม คือ อยากขยายตลาดให้เป็นที่รู้จักกว้างขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ หรือสร้างตลาดทางช่องทางออนไลน์ แต่ความต้องการด้านนี้จะไปสัมพันธ์กับปัญหาด้านองค์ความรู้ กล่าวคือ ข้อจำกัดด้านช่วงวัยของสมาชิกเป็นอุปสรรคต่อการความเข้าใจในเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะแพลตฟอร์ม (Platform) ออนไลน์

(4) ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้า โดยพบปัญหาคือ แม้จะมีการรับรองผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มโดยมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practices: GAP) แต่มาตรฐานดังกล่าวก็ ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภคในวงกว้าง กล่าวคือ ยังไม่ครอบคลุมมิติอื่นๆ เช่น มิติของ การเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นชุมชน เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ ดังนั้น ความต้องการในด้านนี้ของกลุ่ม คือ อยากให้มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สินค้าที่สูงขึ้นและครอบคลุมมากขึ้น เพื่อชี้ชัดให้ ผู้บริโภคเห็นว่า สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นชุมชน บ้านถ้ำกลองเพลอย่างไร ตัวอย่างเช่น มาตรฐานโอท็อป (OTOP) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) รวมไปถึงมาตรฐานจากสำนักงานอาหารและยา (อย.) และมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อินทรีย์เพื่อ สุขภาพอื่นๆ ด้วย

(5) ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าของกลุ่มแบบทางอ้อมหรือระยะยาว ตัวอย่างเช่น โครงสร้างพื้นฐานของระบบเกษตรแปลง

ใหญ่ยังไม่ทั่วถึง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ได้แก่ ระบบแจกจ่ายน้ำ แสงสว่างตามทาง กำลังไฟฟ้าที่ใช้ในสวนเกษตร รวมถึงข้อจำกัดด้านสิ่งของและงบประมาณสนับสนุน ดังนั้น ความต้องการในด้านนี้ของกลุ่ม คือ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแก่สมาชิกที่มีประสิทธิภาพ เช่น พัฒนาระบบสูบน้ำและแจกจ่าย การสนับสนุนแผงโซลาร์เซลล์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าภายในสวน การสนับสนุนด้านปัจจัยสิ่งของที่จำเป็น เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก ผลิตภัณฑ์จุลินทรีย์ (พด.) อุปกรณ์ที่จำเป็นการเกษตร รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่จำเป็น เช่น ถนน เฝือก เป็นต้น

4.2 การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

หลังจากขั้นตอนการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงได้ประชุมแลกเปลี่ยนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ฐานข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่มที่ได้สะท้อนมาในขั้นตอนก่อนหน้านี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และ การกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix พร้อมทั้งได้ระบุวิธีการดำเนินงานในแต่ละกลยุทธ์ด้วย

4.2.1 การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิค SWOT Analysis

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ด้วยเทคนิค SWOT Analysis สามารถแยกศักยภาพในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

(1) จุดแข็ง (Strengths: S) หรือศักยภาพด้านบวกภายใน ได้แก่

- S1 = เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ โดยจะให้สมาชิกเพาะปลูกในพื้นที่บริเวณเดียวกัน จึงทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ
- S2 = กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีโครงสร้างกลุ่มที่ชัดเจน ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์ มีคณะกรรมการกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการกำหนดกฎ กติกา และมีกลไกการบริหารควบคุมการผลิตของสมาชิกที่ชัดเจน เพื่อให้คุณภาพผลผลิตผักที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานผักปลอดภัย
- S3 = สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ตั้งอยู่บนเส้นทางหลักเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด (หนองบัวลำภู-อุดรธานี) และอยู่หน้าหมู่บ้านซึ่งเป็นทางผ่านสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด (ได้แก่ วัดถ้ำกลองเพล ถ้ำพรหมวิหาร และพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงปู่ขาว อนาลโย)
- S4 = ผลิตภัณฑ์ผักได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) โดยกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(2) จุดอ่อน (Weaknesses: W) หรือศักยภาพด้านลบภายใน ได้แก่

- W1 = รูปแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย ไม่มีจุดเด่น จึงทำให้ยังไม่ดึงดูดผู้บริโภคมากเท่าที่ควร

- W2 = สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ว่างเว้นจากอาชีพเกษตรกรรมหลัก ทำให้ยังขาดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ การแปรรูป การตลาด และเทคโนโลยีในการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์

- W3 = กำลังการผลิตของกลุ่มมีขีดจำกัด เนื่องจากไม่ได้ทำในเชิงอุตสาหกรรม จึงยังไม่สามารถรองรับความต้องการจำนวนมากกว่า 500 กก. /วัน

- W4 = รูปแบบสินค้าเป็นผักสด จึงมีระยะเวลาเก็บรักษาที่ค่อนข้างสั้น

(3) โอกาส (Opportunities: O) หรือศักยภาพด้านบวกภายนอก ได้แก่

- O1 = ผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับสินค้าและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ และกระแสดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์ที่ปราศจากเคมีภัณฑ์ ทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ได้รับความนิยมไปด้วย

- O2 = การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองหนองบัวลำภู สำนักงานที่ดินจังหวัดหนองบัวลำภู สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ที่เข้ามาสนับสนุนด้านการรับรองมาตรฐานสินค้าและองค์ความรู้ในการปลูกผักปลอดสารเคมี และบริษัทแทริคเตอร์ย่นมาร์ หนองบัวลำภู ที่เข้ามาสนับสนุนระบบจ่ายน้ำผักอัตโนมัติ

- O3 = บ้านถ้ำกลองเพลได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ชุมชนคุณธรรม/ชุมชนสายบุญ” ทั้งยังมีสถานที่สำคัญทางศาสนาที่เป็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ วัดถ้ำกลองเพล ถ้ำพรหมวิหาร และพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยาของขอนแก่น

- O4 = ทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภูระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2567-2570) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ “เกษตรเพิ่มมูลค่า เมืองผ้าขาวอยู่ นัวเที่ยว” ที่มุ่งส่งเสริมกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่การยกระดับเกษตรมูลค่าสูง และพัฒนาขีดความสามารถด้านการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจ BCG

(4) อุปสรรค/ภาวะคุกคาม (Threats: T) หรือศักยภาพด้านลบภายนอก ได้แก่

- T1 = คู่แข่งการตลาดที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะคู่แข่งที่สามารถเข้าถึงการสร้างตลาดผ่านช่องทางออนไลน์

- T2 = การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง มีผลโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตผักที่ได้ในแต่ละฤดู

- T3 = พื้นที่บริเวณโดยรอบยังพบการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ซึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบเกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพผักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหากไม่มีมาตรการป้องกัน

- T4 = การกำหนดราคาสินค้าผักบางช่วงเวลาขึ้นอยู่กับราคาตลาด และบางครั้งยังพบการกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อหน้าแปลง

ตารางที่ 4.3 แสดงสรุปการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

จุดแข็ง (Strengths: S)	จุดอ่อน (Weaknesses: W)
S1 เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ในบริเวณเดียวกัน จึง ง่ายต่อการบริหารจัดการ	W1 บรรจุภัณฑ์ไม่มีความหลากหลาย และไม่โดดเด่น
S2 มีโครงสร้างกลุ่ม และการกำหนดกฎระเบียบ วิสัยทัศน์ และกลไกการบริหารควบคุมที่ชัดเจน	W2 กลุ่มยังขาดองค์ความรู้สมัยใหม่ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์และการตลาด
S3 สถานที่จำหน่ายอยู่บนเส้นทางหลักและเป็นทางผ่าน ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล)	W3 กำลังการผลิตไม่รองรับความต้องการของตลาดที่มี จำนวนมาก
S4 ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP	W4 ผลิตภัณฑ์/สินค้ามีอายุเก็บรักษาสั้น
โอกาส (Opportunities: O)	อุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threats: T)
O1 กระแสการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ/จากธรรมชาติ	T1 คู่แข่งการตลาดที่มีมาก
O2 การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่	T2 ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง
O3 ชุมชนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว นวัตวิถี ชุมชนยลวิถี และมีอัตลักษณ์การท่องเที่ยว	T3 พื้นที่บริเวณโดยรอบแปลงใหญ่พบการใช้สารเคมีใน การเกษตร
O4 การดำเนินงานของกลุ่มสอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์การพัฒนาของจังหวัด	T4 การกำหนดราคาสินค้าขึ้นอยู่กับราคาตลาดและพบ ปัญหาการกรดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

จากตารางที่ 4.3 แสดงสรุปการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สรุปได้ว่า จุดแข็งคือ เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ มีการกำหนดโครงสร้างกลุ่มและกฎระเบียบควบคุมสมาชิกที่ชัดเจน สถานที่ผลิตและจำหน่ายอยู่บนถนนเส้นหลัก และได้รับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จุดอ่อนคือ บรรจุภัณฑ์ไม่หลากหลายและไม่โดดเด่น สมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด กำลังการผลิตของกลุ่มไม่รองรับความต้องการขนาดใหญ่ (เช่น ผลิตเพื่อส่งห้างสรรพสินค้า) ทั้งผลิตภัณฑ์ยังมีอายุรักษาสั้น โอกาสคือ กระแสการบริโภคสินค้าสุขภาพในกลุ่มผู้บริโภคปัจจุบัน มีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ (เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน) กลุ่มตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนนวัตวิถีและมีสถานที่สำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล) รวมถึงปัจจัยเอื้อทางแผนยุทธศาสตร์และการพัฒนาของจังหวัด ส่วนอุปสรรคได้แก่ คู่แข่งทางการตลาดมีมาก ภัยธรรมชาติ การใช้สารเคมีของพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงราคาผลผลิตที่มักถูกกดจากพ่อค้าคนกลางและราคาตลาด

4.2.2 การกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix

ภายหลังจากการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ด้วยเทคนิค TOWS Matrix โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงการสรุปการกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
	S1: เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ในบริเวณเดียวกัน S2: มีโครงสร้างกลุ่ม/ผู้นำมีวิสัยทัศน์/กฎระเบียบ กลไกบริหารควบคุมที่ชัดเจน S3: สถานที่จำหน่ายอยู่บนเส้นทางหลักและเป็นทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล) S4: ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP	W1: บรรจุภัณฑ์ไม่มีความหลากหลาย/ไม่โดดเด่น W2: กลุ่มยังขาดองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด W3: กำลังการผลิตไม่รองรับความต้องการจำนวนมาก W4: ผลิตภัณฑ์มีอายุเก็บรักษาสั้น
โอกาส (O)		
O1: กระแสการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ/สินค้าจากธรรมชาติ O2: การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ O3: ชุมชนได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีวิถี/มีอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชน O4: การดำเนินงานของกลุ่มสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์/วิสัยทัศน์การพัฒนาของจังหวัด	S1O2: พัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัยแบบครบวงจร S3O3: พัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร S2O4: ผลักดันกลุ่มให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างโดยการเข้าร่วมจัดแสดงจำหน่ายสินค้าหรือร่วมประกวดในวาระสำคัญของจังหวัด	W1O3: ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้โดดเด่นและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน W2O1: พัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงการเป็นผลิตภัณฑ์/สินค้าเพื่อสุขภาพ มีความปลอดภัยทั้งต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
อุปสรรค (T)		
T1: คู่แข่งการตลาดที่มีมาก T2: ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง T3: พื้นที่บริเวณโดยรอบแปลงใหญ่พบการใช้สารเคมีในการเกษตร T4: การกำหนดราคาสินค้าขึ้นอยู่กับราคาตลาดและพบปัญหาการถดถอยจากพ่อค้าคนกลาง	S2T3: สร้างการรับรู้/ความตระหนักแก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรแบบปลอดภัย S1T2: ปรับปรุงระบบแจกจ่ายน้ำเพื่อการเกษตรให้ครอบคลุม มีประสิทธิภาพ S4T4: สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า/ผลิตภัณฑ์โดยใช้มาตรฐาน GAP เพื่อสร้างข้อแตกต่างกับสินค้าทดแทนอื่นในท้องตลาดทั่วไป	W2T1:อบรมเพิ่มความรู้การสร้างช่องทางตลาดออนไลน์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ W3W4T1: เจาะกลุ่มตลาด/ผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนเป็นเบื้องต้น ในลักษณะ “ธุรกิจแบบผูกปิ่นโต”

จากตารางที่ 4.4 แสดงการสรุปการกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ได้จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่

(1) กลยุทธ์เชิงรุก (จุดแข็ง + โอกาส : S + O) ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัยแบบครบวงจร เพื่อให้เป็นศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือแหล่งศึกษาดูงานด้านการทำการเกษตรปลอดภัยให้กับผู้ที่สนใจ รวมถึงการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล นอกจากนี้ คณะกรรมการกลุ่มยังต้องกำหนดวิธีการผลักดันกลุ่มเพื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะการเข้าร่วมจัดแสดงสินค้าหรือเข้าร่วมประกวดกลุ่มในโอกาสสำคัญที่ทางส่วนราชการหรือจังหวัดจัดขึ้น

(2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (จุดอ่อน + โอกาส : W + O) ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น ทันสมัย มีความหลากหลาย และสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน โดยเฉพาะอัตลักษณ์ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลในนาม “ชุมชนคุณธรรม/ชุมชนสายบุญ” รวมถึงการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สื่อเรื่องราว (Story) ถึงการเป็นผลิตภัณฑ์/สินค้า “ผักเพื่อสุขภาพ” ที่มีความปลอดภัยในกระบวนการผลิตทั้งต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และยังมีความปลอดภัยในตัวผลิตภัณฑ์ต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

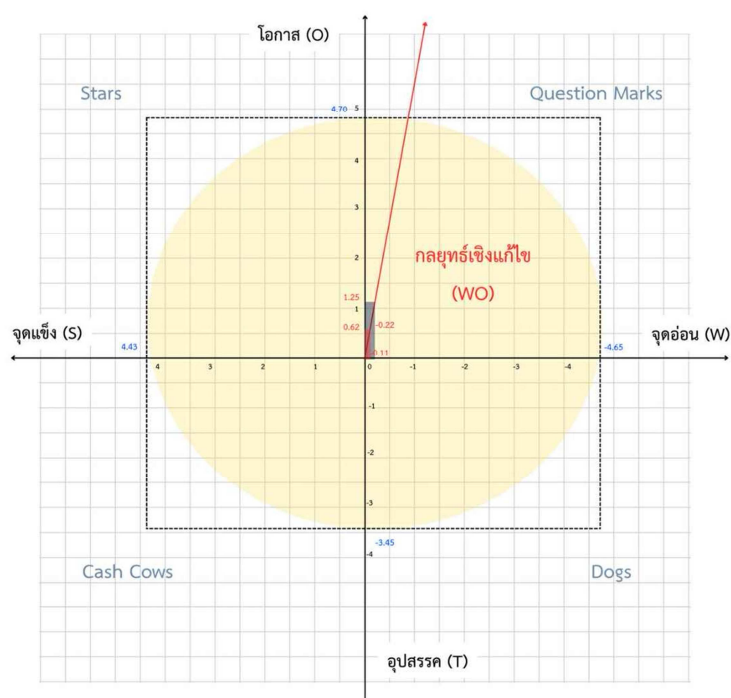
(3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (จุดแข็ง + อุปสรรค : S + T) ได้แก่ การสร้างการรับรู้/ความตระหนักแก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรแบบปลอดภัย เช่น การรณรงค์ภายในชุมชน การบอกกันปากต่อปากในชุมชน มีการปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเพาะปลูก โดยเฉพาะระบบแจกจ่ายน้ำให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมความต้องการของสมาชิก การสนับสนุนให้สมาชิกปลูกผักที่เหมาะสมกับฤดูกาล รวมถึงการใช้กลไกของกลุ่มและข้อได้เปรียบเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ตัวอย่างเช่น การไม่ส่งจำหน่ายแยกแต่จะจำหน่ายรวมหน้าสวนในนามกลุ่ม การใช้มาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ที่ได้รับเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและสร้างข้อแตกต่างกับสินค้าทดแทนอื่นตามท้องตลาดทั่วไป เป็นต้น

(4) กลยุทธ์เชิงรับ (จุดอ่อน + อุปสรรค : W + T) ได้แก่ การจัดอบรมเพิ่มความรู้การสร้างช่องทางจำหน่ายตลาดออนไลน์ให้แก่สมาชิก การอบรมความรู้และทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนากลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ เช่น โปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน (Application) สำหรับการออกแบบอย่างง่าย รวมถึงการดำเนิน “ธุรกิจแบบผูกปิ่นโต” หรือจัดส่งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าไปยังสถานที่หรือผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนที่มีความต้องการผักสดตลอด เช่น ร้านอาหาร ตลาดชุมชน เป็นต้น เพื่อให้แหล่งจำหน่ายสินค้าที่ต่อเนื่องและมั่นคง ลดปัญหาผักเน่าเสีย

เมื่อได้ดำเนินการกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล แล้วเสร็จ ผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มทั้ง 9 คน ได้ทำการกำหนดตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตามแบบจำลองการวิเคราะห์ธุรกิจตามแนวทาง BCG Matrix เพื่อให้ทราบถึงกลยุทธ์การพัฒนาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยการกำหนดค่าคะแนนเรียงลำดับของปัจจัย/ศักยภาพแต่ละข้อ (1-5 คะแนน) การหาคะแนนเฉลี่ยของปัจจัย/ศักยภาพแต่ละข้อ การกำหนดค่าน้ำหนัก (0-1) และค่าถ่วงน้ำหนักของปัจจัย/ศักยภาพทั้งภายนอกและภายใน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5 จนทำให้ได้แผนที่กลยุทธ์ ซึ่งพบว่า กลยุทธ์เชิงแก้ไข มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ซึ่งตรงกับกลยุทธ์แบบเครื่องหมายคำถาม (Question Marks) ดังภาพที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักและคะแนนปัจจัย/ศักยภาพของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ปัจจัย/ศักยภาพภายใน (S - W)											
S	(A) ผลรวมค่า คะแนน เรียงลำดับ (n=9)	(B) ค่าคะแนน เฉลี่ย (1-5 คะแนน)	(C) ค่า น้ำหนัก (%)	(D) ค่า น้ำหนัก (0-1)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (D/B)	W	(A) ผลรวมค่า คะแนน เรียงลำดับ (n=9)	(B) ค่าคะแนน เฉลี่ย (1-5 คะแนน)	(C) ค่า น้ำหนัก (%)	(D) ค่า น้ำหนัก (0-1)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (D/B)
S1	22	4.33	24.44	0.24	1.06	W1	33	4.89	36.67	0.37	1.80
S2	19	4.11	21.11	0.21	0.87	W2	23	4.78	25.55	0.25	1.22
S3	25	4.56	27.78	0.28	1.27	W3	19	4.44	21.11	0.21	0.94
S4	24	4.67	26.67	0.27	1.24	W4	15	4.22	16.67	0.17	0.70
รวม	90		100.00	1.00	4.44(1)	รวม	90		100.00	1.00	4.66(2)
ปัจจัย/ศักยภาพภายใน (จุดแข็ง (1) – จุดอ่อน (2)) = 4.44 – 4.66 = -0.22											
เฉลี่ยปัจจัย/ศักยภาพภายใน -0.22/2 = -0.11											
ปัจจัย/ศักยภาพภายนอก (O - T)											
O	(A) ผลรวมค่า คะแนน เรียงลำดับ (n=9)	(B) ค่าคะแนน เฉลี่ย (1-5 คะแนน)	(C) ค่า น้ำหนัก (%)	(D) ค่า น้ำหนัก (0-1)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (D/B)	T	(A) ผลรวมค่า คะแนน เรียงลำดับ (n=9)	(B) ค่าคะแนน เฉลี่ย (1-5 คะแนน)	(C) ค่า น้ำหนัก (%)	(D) ค่า น้ำหนัก (0-1)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (D/B)
O1	21	4.33	23.33	0.23	1.01	T1	21	3.78	23.33	0.23	0.88
O2	30	4.89	33.33	0.33	1.63	T2	24	3.22	26.67	0.27	0.86
O3	27	5.00	30.00	0.30	1.50	T3	25	4.22	27.78	0.28	1.17
O4	12	4.22	13.34	0.14	0.56	T4	20	2.44	22.22	0.22	0.54
รวม	90		100.00	1.00	4.70(3)	รวม	90		100.00	1.00	3.45(4)
ปัจจัย/ศักยภาพภายนอก (โอกาส (3) – อุปสรรค (4)) = 4.70 – 4.45 = 1.25											
เฉลี่ยปัจจัยภายนอก 1.25/2 = 0.62											



ภาพที่ 4.5 แผนที่ตำแหน่งกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์
วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตามแบบจำลองการวิเคราะห์ธุรกิจตามแนวทาง BCG Matrix
ที่มา: ผู้วิจัย



ภาพที่ 4.6 การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา: ผู้วิจัย

4.3 กิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

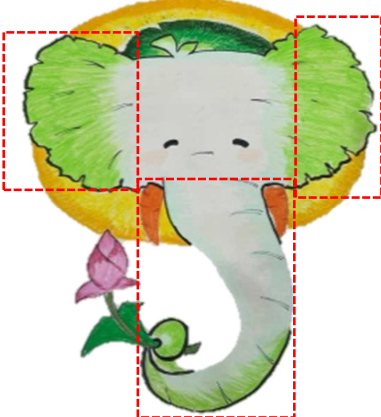
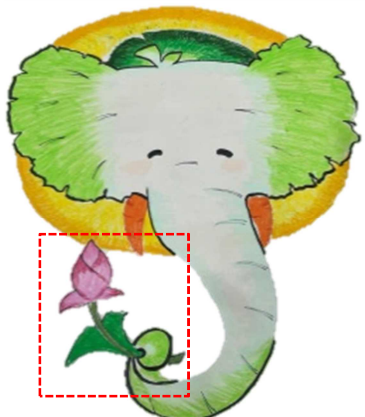
หลังจากขั้นตอนการวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล พบว่า “กลยุทธ์เชิงแก้ไข” หรือ การออกแบบและปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ เป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ซึ่งตรงกับกลยุทธ์แบบเครื่องหมายคำถาม (Question Marks) ตามการวิเคราะห์ธุรกิจแนวทาง BCG Matrix ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงได้ระดมสมองเพื่อวางแผนและดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าว โดยอาศัยการประมวลปัจจัยนำเข้าทั้งที่เป็นข้อมูลปัญหาความต้องการ และการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาที่ผ่านมา จึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) 1 ครั้ง ได้แก่ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

4.3.1 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการประชุมระดมสมองในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเพื่อให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้และทักษะในการจัดทำและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ใหม่ของกลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประสานวิทยากรจากสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อให้มาให้ความรู้และฝึกทักษะปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ได้แก่ การบรรยายให้ความรู้ด้านแนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และแนวทางออกแบบฉลากสินค้า การแบ่งกลุ่มปฏิบัติการระดมความคิดเพื่อออกแบบตราสินค้าและฉลากสินค้า และการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติออกแบบและจัดทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้า โดยกลุ่มเป้าหมายในการอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้คือสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า มีสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล เข้าร่วมจำนวน 40 คน ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมการแบ่งกลุ่มปฏิบัติการระดมความคิดเพื่อออกแบบตราสินค้าและฉลากสินค้า พบว่า สมาชิกกลุ่มได้ร่วมการออกแบบตามสินค้าโดยใช้ “ช้างสายบุญ” ซึ่งเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับช้างป่าและเมตตาธรรมของหลวงปู่ขาว อนาลโย ดังนั้น สัญลักษณ์ “ช้างสายบุญถือดอกบัว” ในที่นี้จึงสื่อความหมายการยกย่อง ศรัทธา และความนอบน้อมที่มีต่อหลวงปู่ขาว อนาลโย ในฐานะศูนย์รวมใจของประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลและจังหวัดหนองบัวลำภู ส่วนองค์ประกอบของ “ช้าง” จะดัดแปลงให้สื่อความหมายถึงอัตลักษณ์ของกลุ่ม ได้แก่ ใช้ผักอินทรีย์ชนิดต่างๆ มาประกอบเป็นช้าง และใช้โทนสีเขียวที่สื่อถึงสีผักและทรัพยากรป่าไม้และภูเขาของบ้านถ้ำกลองเพล ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการการระดมสมองของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ในการออกแบบตราสินค้า โดยนำเสนอถึงแนวทางการออกแบบที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน

แบบร่างตราสินค้า	แนวทางการออกแบบ/อัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง
 รูปช้าง/ช้างสายบุญ	องค์ประกอบ : ช้าง/ช้างสายบุญ ประเภทอัตลักษณ์ : อัตลักษณ์ชุมชน คำอธิบายแนวคิด สื่อความหมายถึง หลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของวัดถ้ำกลองเพลและจังหวัดหนองบัวลำภู โดยอ้างอิงเรื่องราวการเผชิญหน้าระหว่างช้างป่าและหลวงปู่ขาว โดยช้างสายบุญ สีหน้าของช้างที่ยิ้มแย้มแสดงถึงความอ่อนน้อมและศรัทธาในหลักคำสอนของหลวงปู่ขาว
 ผักอินทรีย์	องค์ประกอบ : ผักอินทรีย์ (ผักสลัด, ข้าวโพด และผักกาด) ประเภทอัตลักษณ์ : อัตลักษณ์กลุ่ม คำอธิบายแนวคิด สื่อความหมายถึง ผลผลิตที่เป็นสินค้า/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ ผักอินทรีย์ปลอดสารพิษ โดยออกแบบให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ “ช้างสายบุญ” โดยใช้โทนสีเขียวเป็นสีหลัก เพื่อสื่อถึงสีของผัก และสีของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ได้แก่ ป่าไม้ และภูเขา
 ดอกบัว/บัวหลวง	องค์ประกอบ : ดอกบัว/บัวหลวง ประเภทอัตลักษณ์ : อัตลักษณ์ชุมชน และอัตลักษณ์จังหวัด คำอธิบายแนวคิด สื่อความหมายถึง “วัดถ้ำกลองเพล” และความเคารพศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อท่านหลวงปู่ขาว วัดถ้ำกลองเพล และพระพุทธศาสนา อีกทั้ง “ดอกบัวหลวง” ยังเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดหนองบัวลำภูอีกด้วย เพื่อสื่อให้เห็นถึงว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้มาจากจังหวัดหนองบัวลำภู



ภาพที่ 4.7 กิจกรรมระดมสมองออกแบบตราสินค้าและฉลากสินค้า
ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา: ผู้วิจัย

ส่วนผลการดำเนินกิจกรรมการแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติออกแบบและจัดทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์สินค้านั้น ได้มีการแบ่งกลุ่มออกเป็น 8 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน เพื่อทำการฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า ได้มีการจัดทำเป็นรูปแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก โดยเจาะด้านหน้ากล่องเพื่อให้เห็นสินค้า/ผลิตภัณฑ์ด้านใน ซึ่งเหมาะสำหรับทั้งผักผลและผักใบ รวมถึงได้มีการกำหนดรายละเอียดที่สำคัญบนกล่องบรรจุภัณฑ์ เช่น ตราสินค้า ข้อมูลสินค้า และที่อยู่ผู้ผลิต โดยผลการประเมินทักษะการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวจะเป็นการประเมินโดยวิทยากร ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดงผลการประเมินทักษะการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ภายใต้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่*	รายการประเมินคะแนนทักษะ			รวมคะแนน (3 คะแนน)	แปลผล**
	ความเรียบร้อยของ การตัดกล่อง	การพับกล่อง ตามรอย	การประกอบชิ้น รูปกล่อง		
	(1 คะแนน)	(1 คะแนน)	(1 คะแนน)		
1 (5 คน)	0	1	1	2	ผ่าน
2 (5 คน)	1	1	1	3	ผ่าน
3 (5 คน)	1	0	1	2	ผ่าน
4 (5 คน)	1	1	0	2	ผ่าน
5 (5 คน)	1	1	1	3	ผ่าน
6 (5 คน)	0	0	1	1	ไม่ผ่าน
7 (5 คน)	0	1	0	1	ไม่ผ่าน
8 (5 คน)	1	1	1	3	ผ่าน
เฉลี่ย	0.625	0.75	0.75	2.13	ผ่าน

* ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการฯ ทั้งหมด 40 คน

** เกณฑ์การแปลผลการประเมิน ผ่าน = 2-3 คะแนน, ไม่ผ่าน = 0-1 คะแนน

จากตารางที่ 4.7 แสดงผลการประเมินทักษะการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล โดยวิทยากร โดยพิจารณาการให้คะแนนทักษะใน 3 รายการ ได้แก่ 1) ความเรียบร้อยของการตัดกล่อง 2) การพับกล่องตามรอยที่กำหนด และ 3) การประกอบขึ้นรูปกล่อง ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีทักษะเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มจริง ซึ่งพบว่า ภาพรวมโดยเฉลี่ยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทักษะอยู่ในเกณฑ์ “ผ่าน” ผลคะแนนเฉลี่ยคือ 2.13 คะแนน หากเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายกลุ่ม พบว่า มีคะแนนในเกณฑ์ “ผ่าน” จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1,2,3,4,5 และ 8 คิดเป็นร้อยละ 75.0 ของผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด และมีคะแนนในเกณฑ์ “ไม่ผ่าน” จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 6 และ 7 คิดเป็นร้อยละ 25.0 ของผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด ซึ่งพบว่า การตัดกล่องบรรจุภัณฑ์ยังไม่มี ความเรียบร้อย อย่างเป็นรูปธรรม ภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีการประชุมสรุปกิจกรรมเพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานกิจกรรม โดยนำผลผลิตที่ได้จากกิจกรรม ได้แก่ แบบร่างตราสินค้า และแบบร่างบรรจุภัณฑ์ผัก เพื่อนำเข้าสู่ขั้นตอนการปรับปรุงโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์จัดทำเป็นชุดต้นแบบผลิตภัณฑ์ภาคสนาม (Prototype) และนำส่งคืนชุดต้นแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเพื่อประเมินการยอมรับโดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป ทั้งนี้ การปรับปรุงเพื่อให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ภาคสนามดังกล่าวได้รับข้อชี้แนะและคำปรึกษาจากวิทยากรจากสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ซึ่งเป็นคนเดียวกันกับผู้ให้ความรู้และฝึกฝนทักษะในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการนี้ด้วย



ภาพที่ 4.8 กิจกรรมแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก
ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล
ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากนี้ กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวได้มีการประเมินความพึงพอใจหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม มีผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 40 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 82.5 เพศชาย 7 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน 10 ข้อ มีเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 103) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 คือ พึงพอใจมากที่สุด, ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 คือ พึงพอใจมาก, ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 คือ พึงพอใจปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 คือ พึงพอใจน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 คือ พึงพอใจน้อยที่สุด ดังรายละเอียดผลการประเมินในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ที่มีต่อกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ (n=40)

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ค่าสถิติ		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1	วิทยากรอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.42	0.71	พึงพอใจมาก
2	สื่อที่ใช้ในกิจกรรมช่วยให้การเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดความสนใจ	4.45	0.60	พึงพอใจมาก
3	สถานที่และสภาพแวดล้อมดีและมีความเหมาะสม	4.43	0.55	พึงพอใจมาก
4	อาหารและเครื่องดื่มในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม	4.48	0.51	พึงพอใจมาก
5	ระยะเวลาในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม	4.43	0.50	พึงพอใจมาก
6	การจัดกิจกรรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.55	0.55	พึงพอใจมากที่สุด
7	การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างทั่วถึง	4.48	0.55	พึงพอใจมาก
8	กิจกรรมเป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการ	4.45	0.50	พึงพอใจมาก
9	สามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม	4.55	0.55	พึงพอใจมากที่สุด
10	สามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการขยายผลสู่ผู้อื่น	4.30	0.52	พึงพอใจมาก
รวมเฉลี่ย		4.45	0.06	พึงพอใจมาก

จากตารางที่ 4.8 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ที่มีต่อกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พบว่า โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบประเมินมีความพึงพอใจเฉลี่ย 4.45 (S.D. 0.06) หรืออยู่ในระดับ “พึงพอใจมาก” และเมื่อพิจารณารายประเด็นการประเมิน พบว่า ข้อ 6 การจัดกิจกรรมตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ และ ข้อ 9 สามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.55 หรืออยู่ในระดับ “พึงพอใจมากที่สุด” ในขณะที่ประเด็นการประเมินที่เหลือ (ได้แก่ วิทยากร สื่อ สถานที่ อาหาร ระยะเวลา การประชาสัมพันธ์ และการนำความรู้ไปขยายผล) อยู่ในระดับ “พึงพอใจมาก” ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะกิจกรรมดังกล่าวได้ผ่านการประชุมและวางแผนอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งยังมีการนำข้อมูลปัญหา ความต้องการ และศักยภาพการพัฒนาที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้านี้มาใช้เพื่อออกแบบและวางแผน จึงทำให้กิจกรรมดังกล่าวตอบโจทย์ต่อความต้องการและสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ต่อไป

4.2.2 การประเมินการยอมรับผลผลิตจากการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล

ภายหลังการดำเนินกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ได้มีการถอดบทเรียนผลผลิตที่ได้เพื่อนำไปการปรับปรุงและจัดทำเป็นชุดต้นแบบผลิตภัณฑ์ภาคสนาม และเพื่อที่จะนำผลผลิตที่ได้คืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายต่อไป โดยพบว่า ได้ผลผลิต (Output) สำคัญ 2 รายการ ได้แก่ ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล และกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ผลการข้อมูลรายละเอียดของผลผลิตจากการกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล (n=40)

ลำดับ	ชื่อผลผลิต	ข้อมูล/รายละเอียด	รูปผลผลิตที่สำเร็จแล้ว
1	ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล	ออกแบบเป็นตรารูป “ช้าง” โดยสื่อถึงเรื่องเล่า “ช้างสายบุญ” ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มาพัฒนาพื้นที่วัดถ้ำกลองเพลจนกลายเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงนับว่าเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลและจังหวัดหนองบัวลำภูด้วย ทั้งนี้องค์ประกอบของ “ช้าง” ได้ออกแบบให้มีลักษณะเหมือนผักชนิดต่างๆ ซึ่งสื่อถึงผลผลิตหรือสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังออกแบบให้ “ช้าง” ถือดอกบัวหลวงที่งวง โดยสื่อความหมายถึง “ชุมชนสายบุญ” หรือบ้านถ้ำกลองเพล อันเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำกลองเพล ทั้งยังสื่อถึงดอกไม้ประจำจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีข้อความ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง” โค้งรับอยู่ด้านบน ใช้สำหรับใช้เป็นตราของกลุ่ม หรือตราสินค้าบนฉลากสินค้า	

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อผลิตภัณฑ์	ข้อมูล/รายละเอียด	รูปผลผลิตที่สำเร็จแล้ว
2	กล่องบรรจุภัณฑ์ผัก	กล่องกระดาษแข็งเคลือบมันขนาดสูง 25 ซม. กว้าง 8 ซม. และยาว 20 ซม. โดยเจาะด้านหน้าทำเป็นฉลากพลาสติกใสเพื่อให้เห็นสินค้าด้านใน องค์ประกอบหลักคือ ตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม ลวดลายบนแผ่นพื้นโดยเน้นสินค้าผักที่กลุ่มผลิตได้ ข้อความสโลแกน (Slogan) สำหรับโฆษณา ข้อความระบุประเภทผัก เรื่องราวข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า (Story) และที่อยู่ผู้ผลิต ทั้งนี้ ต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผักจะเหมาะกับผักประเภทผลเป็นหลัก เช่น มะเขือเทศ ข้าวโพด แตงกวา และบวบ และเหมาะกับการวางจำหน่ายในห้างร้านขนาดใหญ่ เช่น ห้างสรรพสินค้า การออกบูธจำหน่าย ในนิทรรศการงานแสดงสินค้า	

ในขั้นตอนการคืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล พบว่า มีผู้ตอบแบบประเมินจำนวน 40 คน โดยเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล (n=40)

ลำดับรายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์	
	$\bar{X}$	S.D.
1. สีสีน/รูปแบบกราฟิกมีความสวยงามและประณีต	8.80	0.45
2. ตัวอักษร/ฉลากสามารถสื่อเรื่องราวและมองเห็นได้ชัดเจน	8.70	0.61
3. ผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์มีขนาดที่ความเหมาะสม	8.50	1.09
4. รูปลักษณ์ทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่น/แปลกใหม่/น่าสนใจ/น่าซื้อ	8.85	0.36
5. วัสดุในการออกแบบที่ปลอดภัย/เหมาะสม/สามารถรักษาผลิตภัณฑ์ได้	8.78	0.48
6. สะท้อนเอกลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี	8.85	0.36
รวมเฉลี่ย	52.48	0.27
เฉลี่ย	8.75	0.56

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงรวมเฉลี่ยได้ 52.48 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 8.75 (จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน) โดยแปลผลอยู่ในเกณฑ์คะแนน “ยอมรับสูง” หากเมื่อพิจารณาตามรายการประเมินพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระดับการยอมรับด้านรูปลักษณ์ของต้นแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่น แปลกใหม่ น่าสนใจ และน่าซื้อ โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 8.85 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน) ทั้งยังมีระดับการยอมรับในประเด็นที่ต้นแบบบรรจุภัณฑ์มีการสะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี มีคะแนนเฉลี่ย 8.85 คะแนน เท่ากัน ส่วนระดับการยอมรับด้านอื่นๆ มีคะแนนเฉลี่ยในลำดับรองลงมาซึ่งไม่แตกต่างกันมากนัก ได้แก่ ด้านสีสันทันและรูปแบบกราฟิกของต้นแบบบรรจุภัณฑ์มีความสวยงามและประณีต ด้านวัสดุในการออกแบบที่ปลอดภัยและเหมาะสม ด้านตัวอักษรและฉลากที่สามารถสื่อเรื่องราวและมองเห็นได้ชัดเจน และด้านขนาดของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ความเหมาะสม โดยมีคะแนนเฉลี่ย 8.80, 8.78, 8.70 และ 8.50 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ในขั้นตอนการสะท้อนผลและคืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายนั้น ได้มีการปรับปรุงรายละเอียดบนต้นแบบบรรจุภัณฑ์กล่องใส่ผักอีกเล็กน้อยตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลุ่ม ได้แก่ ปรับปรุงรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ปรับขนาดตราสัญลักษณ์กลุ่มและลดลายบนแผ่นฝืน และปรับขนาดกล่องบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เกิดความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงได้นำต้นแบบผลิตภัณฑ์จากการวิจัยดังกล่าวไปขอรับการจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งเป็น 2 รายการ ได้แก่ 1) แบบพับกล่อง (เลขที่คำขอ 2502003837) และ 2) ลดลายบนวัสดุแผ่นฝืน (เลขที่คำขอ 2502003838) ทั้งนี้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ต่อไปได้แก่ การทำสตักเกอร์ฉลากเครื่องหมายการค้า หรือกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังได้เสนอแนะให้มีการศึกษาต่อยอดเพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของต้นแบบบรรจุภัณฑ์หากเมื่อต้องมีการจำหน่ายจริง โดยเฉพาะกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก เนื่องจากพบข้อจำกัดคือต้นแบบบรรจุภัณฑ์มีราคาค่อนข้างสูง ประมาณ 25 - 30 บาท/กล่อง ดังนั้น ในอนาคตหากกลุ่มมีการลงทุนด้านบรรจุภัณฑ์นี้ จึงควรมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าเพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ได้แก่ ปัจจัยด้านวัสดุ การพิมพ์ กระบวนการผลิต รวมถึงสถานที่ผลิต



ภาพที่ 4.9 การสะท้อนผลโดยการคืนข้อมูลการวิจัยและผลผลิตจากการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สู่กลุ่มเป้าหมาย
ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ และเพื่อพัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Planning – Action – Observation - Reflection) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดผลผลิตที่เกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑและบรรจุภัณฑที่สอดคล้องกับข้อมูลทั้งที่เป็นบริบท ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การสรุปผลการศึกษามีสามารถแยกพิจารณาตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

(1) การศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการวางแผน (Planning) ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ปัญหาในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง เรียงตามลำดับความเร่งด่วนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์คือบรรจุภัณฑสินค้าไม่ดึงดูดผู้บริโภค ไม่มีจุดเด่น และไม่หลากหลาย ด้านองค์ความรู้คือ องค์ความรู้สมัยใหม่ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑและบรรจุภัณฑยังมีข้อจำกัด ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์คือเครือข่ายตลาดยังจำกัดเพียงในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑคือ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑที่จะสร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภคในวงกว้างเท่าที่มิยังไม่สะท้อนการเป็นผลิตภัณฑจากชุมชนและปัญหาด้านอื่นๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานของแปลงใหญ่ยังไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ข้อจำกัดด้านสิ่งของและงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ส่วนความต้องการในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์คือ การมีบรรจุภัณฑที่ทันสมัย โดดเด่น มีเอกลักษณ์ และมีความหลากหลายครอบคลุมลักษณะผลผลิตทั้งผัก ไม้และผัก ผล การจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่มต่อการพัฒนาผลิตภัณฑและบรรจุภัณฑ ด้านองค์ความรู้คือ การจัดการองค์ความรู้เรื่องข้อกำหนดและการปรับปรุงกระบวนการผลิตสู่การรับรองมาตรฐานผลผลิตที่สูงขึ้น รวมถึงการสนับสนุนด้านการออกแบบองค์ประกอบสินค้าหรือผลิตภัณฑด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์คือ การขยายตลาดให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ทางช่องทางออนไลน์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑคือ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ/สินค้าที่สูงขึ้นและครอบคลุมมากขึ้น เช่น โอท็อป (OTOP) มาตรฐานผลิตภัณฑชุมชน (มผช.) มาตรฐานจากสำนักงานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานผลิตภัณฑอินทรีย์ เป็นต้น และด้านอื่นๆ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแก่สมาชิกที่มีประสิทธิภาพ (เช่น ระบบแจกจ่าย/สูบน้ำ ไฟตามทาง) การสนับสนุนด้านปัจจัยสิ่งของ (เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก อุปกรณ์การเกษตร) และการสนับสนุนงบประมาณลงทุน ส่วนอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน คือ วัฒนธรรมาถ้ำกลองเพล และความศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ขาว อนาลโย โดยชาวบ้านถ้ำ

กลองเพลจะใช้สัญลักษณ์ “ช้างสายบุญ” ตามเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับช้างป่าเพื่อเป็นตัวแทนสื่อความหมายถึงความเคารพ นอบน้อม และศรัทธาที่มีต่อหลวงปู่ขาว ทั้งยังมีอัตลักษณ์ของความเป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติและอ้อมกอดของผืนป่ากับภูเขา

(2) การพัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งครอบคลุมขั้นตอนการวางแผน (Planning) และขั้นตอนการปฏิบัติ (Action) พบว่า ได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis พบว่า จุดแข็งคือ เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ มีการกำหนดโครงสร้างกลุ่มและกฎระเบียบควบคุมสมาชิกที่ชัดเจน สถานที่ผลิตและจำหน่ายอยู่บนถนนเส้นหลัก และได้รับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จุดอ่อนคือ บรรจุภัณฑ์ไม่หลากหลายและไม่โดดเด่น สมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด กำลังการผลิตของกลุ่มไม่รองรับความต้องการขนาดใหญ่ (เช่น ผลิตเพื่อส่งห้างสรรพสินค้า) ทั้งผลิตภัณฑ์ยังมีอายุรักษาสั้น โอกาสคือ กระแสการบริโภคสินค้าสุขภาพในกลุ่มผู้บริโภคปัจจุบัน มีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ (เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน) กลุ่มตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนนวัตกรรมและมีสถานที่สำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล) รวมถึงปัจจัยเอื้อทางแผนยุทธศาสตร์และการพัฒนาของจังหวัด ส่วนอุปสรรคได้แก่ คู่แข่งทางการตลาดมีมาก ภัยธรรมชาติ (เช่น อากาศร้อน ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง) การใช้สารเคมีของพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงราคาผลผลิตที่มักถูกกดจากพ่อค้าคนกลางและราคาตลาด ส่วนการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงโดยเทคนิค TOWS Matrix ได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยแบบครบวงจร และการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน รวมถึงการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นต่อผู้ซื้อ/ผู้บริโภค 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ การสร้างความตระหนักแก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรแบบปลอดภัย การปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเพาะปลูก การใช้กลไกของกลุ่มและข้อได้เปรียบเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ ได้แก่ การจัดอบรมเพิ่มความรู้การสร้างช่องทางจำหน่ายตลาดออนไลน์ให้แก่สมาชิก การอบรมความรู้และทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการดำเนินธุรกิจแบบเชิงรุกเพื่อให้แหล่งจำหน่ายสินค้าที่ต่อเนื่องและมั่นคง

หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักและคะแนนของแต่ละกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า “กลยุทธ์เชิงแก้ไข” เป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ซึ่งตรงกับกลยุทธ์แบบเครื่องหมายคำถาม (Question Marks) ตามการวิเคราะห์ธุรกิจแนวทาง BCG Matrix ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์บ้านถ้ำกลองเพล ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงได้วางแผนและดำเนินกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการระดมสมองเพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์และเพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้และทักษะการจัดทำ

บรรจุกัญท์ของกลุ่ม โดยมีวิทยากรจากสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยได้แก่ การบรรยายให้ความรู้ด้านหลักการ ความสำคัญ แนวทางการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุกัญท์ กิจกรรมออกแบบตราสินค้า ออกแบบฉลากสินค้า และการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบทำกล่องบรรจุกัญท์ฝัก มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 40 คน ภาพรวมผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมเฉลี่ยที่ 4.45 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก และผลการประเมินทักษะจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุกัญท์ (ประเมินโดยวิทยากร) ซึ่งแบ่งกลุ่มเป็น 8 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน พบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ “ผ่าน” (2.13 คะแนน เต็ม 3 คะแนน) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายกลุ่ม พบว่า มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ “ผ่าน” (2 คะแนน เต็ม 3 คะแนน) จำนวน 6 กลุ่ม (จาก 8 กลุ่ม) คิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้เข้าอบรมทั้งหมด

ภายหลังการดำเนินกิจกรรมการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการสังเกต (Observation) ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า ได้ผลผลิตสำคัญ 2 รายการ ได้แก่ 1) ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน โดยได้ออกแบบเป็นตรารูป “ช้าง” โดยสื่อถึงเรื่องเล่า “ช้างสายบุญ” ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ขาว อนาลโย ทั้งนี้ในองค์ประกอบของ “ช้าง” ได้ออกแบบให้มีลักษณะเหมือนฝักชนิดต่างๆ ซึ่งสื่อถึงผลผลิตหรือสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังออกแบบให้ “ช้าง” ถือดอกบัวหลวงที่วาง โดยสื่อความหมายถึง “ชุมชนสายบุญ” หรือบ้านถ้ำกลองเพล และสื่อถึงดอกไม้ประจำจังหวัดหนองบัวลำภู และ 2) ต้นแบบกล่องบรรจุกัญท์ฝัก มีองค์ประกอบหลักคือ ตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม ลวดลายบนแผ่นผืนโดยเน้นสินค้าฝักที่กลุ่มผลิตได้ ข้อความโฆษณา เรื่องราวข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า และที่อยู่ผู้ผลิต ทั้งนี้ต้นแบบกล่องบรรจุกัญท์ฝักจะเหมาะกับการวางจำหน่ายในห้างร้านขนาดใหญ่และการจัดนิทรรศการสินค้า

ในขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflection) โดยการคืนข้อมูลสู่ชุมชนนั้น ได้มีการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์จากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 40 คน พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์รวมเฉลี่ยได้ 52.48 คะแนน และคะแนนเฉลี่ย 8.75 (จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน) โดยแปลผลอยู่ในเกณฑ์คะแนน “ยอมรับสูง” นอกจากนี้ ในขั้นตอนการสะท้อนผลและคืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายนั้น ได้มีการปรับปรุงรายละเอียดบนต้นแบบบรรจุกัญท์กล่องใส่ฝักอีกเล็กน้อยตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลุ่ม หลังจากนั้นจึงได้นำต้นแบบผลิตภัณฑ์จากการวิจัยดังกล่าวไปขอรับการจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 2 รายการ ได้แก่ สิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ลวดลายบนแผ่นผืน และสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์แบบพับกล่อง เพื่อที่ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ต่อไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถอภิปรายผลได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

(1) ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล นั้น พบว่า ปัญหาหลักคือการไม่มีบรรจุกัญท์สินค้าที่โดดเด่น จึงไม่สามารถดึงดูดผู้บริโภค ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยเฉพาะองค์ความรู้สมัยใหม่ที่มาพร้อมการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบัน ทางกลุ่มจึงมีความต้องการในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย มีความโดดเด่น และสะท้อนอัตลักษณ์กลุ่มและชุมชน โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นันทกาญจน์ เกิดมาลัย และคณะ (2567: 241) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผงผักของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทำผงบัวบ้านยาง โส้น ตำบลโคกภู อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ที่พบว่าปัญหาสำคัญคือข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และขาดตราสินค้าที่สื่อสารกับผู้บริโภค และยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ (2567: 47 - 48) ที่ศึกษาปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงปลานิลลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพบปัญหาหลักคือ การไม่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการพัฒนาระดับหรือส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลานิล จึงทำให้เกิดการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ผนวกกับการแบกรับต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง และเมื่อมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการส่งเสริมให้เกิดแปรรูปด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและสร้างองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับทางกลุ่มมากขึ้น

(2) ผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจและสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาโดยใช้เทคนิคเทคนิค SWOT Analysis และเทคนิค TOWS Matrix เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งในประเด็นระเบียบวิธีนี้ได้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาวิจัยของ จีระเดช อินทเจริญศานต์ และคณะ (2567: 393) ที่ศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารสุขภาพ “โปะโดงแตร์แยแนง” ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้เครื่องมือเทคนิค SWOT ร่วมกับวิธีการสำรวจ การสอบถาม และการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเข้าสู่กระบวนการพัฒนา และยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ นิรุต ถึงนาค (2564: 563) ที่ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์โอท็อป (OTOP) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล นอกจากจะชี้ให้เห็นความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ได้การยกระดับผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการแล้ว ยังค้นพบว่า ภายใต้กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมดังกล่าว ในขณะเดียวกันก็เป็นการติดอาวุธทางปัญญาแก่กลุ่มเป้าหมายผ่านการเรียนรู้ด้านการวางแผน การลงมือกระทำ และการติดตามประเมินผล ซึ่งทำให้ทั้งนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนระหว่างกันอย่างเป็นวัฏจักร

ทั้งนี้ หากเมื่อพิจารณาในประเด็นของผลการดำเนินกิจกรรมของงานวิจัยนี้ ก็พบอีกว่า ได้มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างทั้งนักวิจัยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมทำให้ได้ผลผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน 2 รายการ ได้แก่ ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์กล่องใส่ผัก โดยจัดให้มีการประเมินการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวก่อนการนำจดสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่ม ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ อินไชย และ

คณะ (2564: 38) ที่มีรูปแบบการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์จากปลาเกลือเค็มเดียวเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและสะอาด มีข้อมูลสินค้า สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่ม จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจและตอบโจทย์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณณดา ทรงอิทธิสุข และวนันันท์ ศิริรัตน์ (2567: 393 - 394) ที่ได้ทำการวิจัยการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ซึ่งใช้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ของกลุ่มจักสาน จนทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 2 รายการ จากนั้นจึงมีการนำผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นไปขอจดลิขสิทธิ์คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มจักสานต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

(1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สามารถนำผลผลิตที่ได้จากการวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อสร้างประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ให้กับกลุ่มได้ ตัวอย่างเช่น การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มาผลิตจริงเพื่อนำไปทดลองจำหน่าย รวมถึงการศึกษาผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของผู้บริโภค และนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบให้เกิดมาตรฐานต่อไป ซึ่งจะประโยชน์ในการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในอนาคต

(2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ร่วมกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ ในชุมชน สามารถใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วมนี้ไปเผยแพร่ ถอดบทเรียน หรือขยายผลปรับใช้กับกลุ่มอาชีพอื่นๆ ที่มีสภาพปัญหาและบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการยกระดับของผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างทั่วถึง

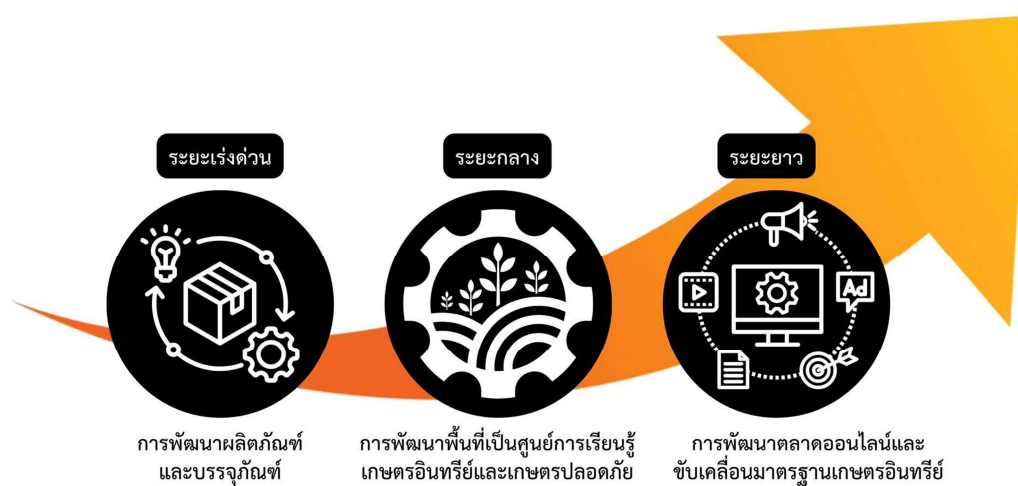
5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในทางธุรกิจเกี่ยวกับการใช้ผลผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในเชิงพาณิชย์ ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตของบรรจุภัณฑ์ การวิเคราะห์ผลตอบแทนความคุ้มค่าในการลงทุน (ROI) การประเมินและติดตามผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อทางสังคม (SROI) ฯลฯ

(2) ควรนำผลที่ได้จากขั้นตอนการสังเกตและขั้นการสะท้อนผล ได้แก่ ข้อเสนอแนะต่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนด้านบรรจุภัณฑ์ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การสำรวจความพึงพอใจการตัดสินใจซื้อของกลุ่มลูกค้า รวมถึงการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดตามโมเดล S-T-P (Segmentation: การแบ่งส่วนตลาด, Targeting: การกำหนดเป้าหมาย และ Positioning: การวางตำแหน่ง) และกลยุทธ์การสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง (Value Proposition) เพื่อนำข้อมูลที่ได้เหล่านั้นกลับมาเป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อสร้างวัฏจักรของกระบวนการศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใหม่อีกครั้งเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(3) ควรมีการนำกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ด้านอื่นๆ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงรับ และกลยุทธ์เชิงป้องกัน มาใช้ประโยชน์ในลักษณะโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบต่อยอด หรือสามารถนำมาวางแผนเป็นแนวทางการ

พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระยะยาวได้ เช่น ทักษะเกี่ยวกับการตลาด การแปรรูปผลผลิต การประชาสัมพันธ์ การจัดทำบัญชี เป็นต้น ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาจากค่าน้ำหนักของกลยุทธ์ที่เหลือด้านอื่นๆ ก็สามารถสร้างแนวทางและแผนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนออกเป็นระยะต่างๆ ได้แก่ *ระยะเร่งด่วน* ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ (ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในงานวิจัยนี้) *ระยะกลาง* ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยที่ครบวงจร *ระยะยาว* ได้แก่ การพัฒนาช่องทางตลาดออนไลน์และเสริมสร้างความรู้ด้านการตลาด การบริหารธุรกิจ การแปรรูปเพื่อสร้างสินค้าใหม่ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ควบคู่กับการสร้างความตระหนักแก่ชุมชนโดยรอบเรื่องการทำเกษตรปลอดภัย เพื่อให้ทั้งชุมชนเกิดการขับเคลื่อนให้เกิดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นองค์รวม



ภาพที่ 5.1 แนวทางและแผนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
บ้านถ้ำกลองเพล ในระยะต่างๆ ตามข้อเสนอของผู้วิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ สายเทพ และพิชญา เพิ่มไทย์. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการส่งออกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์ ตำบลแม่ทะ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 10(2), 1 – 11.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568*. หนองบัวลำภู: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู.
- กองทุนเฉลี่ยอยู่วิทยานุสรณ์. (2559). *อนาลโย ผู้ไม่มีความอาลัย: หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู ชีวิตประวัติ ปฏิปทา และพระธรรมเทศนา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิลปสยามบรรณภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด.
- กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (2565). *แผนยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570*. อุดรธานี: กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- กอบกุลณัฏ คำปลอด และทศพล พงษ์ตะ. (2565). การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเพื่อสร้างนวัตกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอบ้านดุง จังหวัดเชียงราย. *วารสาร สังคมศาสตร์วิชาการ*, 15(1), 1 – 16.
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ. (2560). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอยะหา จังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรัชยา เจริญกึก และสันติชัย แยมใหม่. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชน. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 14(1), 79 – 95.
- จีระเดช อินทเจริญศานต์, สุธีรา อินทเจริญศานต์, วิภาดา พนาทอภกิจ และทรงพล สัตย์เชื้อ. (2567). การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ “โปะโดงแตร์แยแนง” บน ฐานทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์. *วารสาร ศูนย์อนามัยที่ 9*, 18(2), 393 – 405.
- จุฑารัตน์ อินไชย, บัว ใจผ่อง, อธิภัทร์ เพ็งสงค์, ศุภชัย อินทอง และณรงค์ศักดิ์ ไทยประยูร. (2564). การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียวสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มใน พื้นที่ชุมชนคลองฉนาก ตำบลคลองฉนาก อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร สังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย*, 2(1), 38 – 47.
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี, อุมวดี เดชดำรงค์, ดาสนรินทร์พัชร สุธรรมดี, สามารณ สิ้นธร และเสกสรร สนวน. (2567). การยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลานิล ลำปะทาวจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(2), 47 – 66. DOI: <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.27>

- ชุติพงศ์ คงสันเพียะ และชฎล นาคใหม่. (2567). กระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าร้อยภู ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 14(1), 185 - 198. DOI: 10.14456/npuj.2024.13
- ชูชาน เทอร์นเนอร์ (แต่ง), ศุภพร บุญบงการ และศรชัย จาติกวณิช. (แปล). (2557). *94 เครื่องมือสำหรับผู้บริหารยุคใหม่: Tools for Success: A Manager's Guide*. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- ณัฏยาณี บุญทองคำ และ จุมพต อ่อนทรวง. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(3), 257 - 276. DOI: <https://doi.org/10.14456/jra.2023.68>
- ธนพรรณ ธาณี. (2540). *การศึกษาชุมชน*. ขอนแก่น: เพ็ญพริ้นติ้ง.
- ธันชัย สิงห์มาตย์. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(2), 105 - 115.
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554). *ชุมชนศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทกาญจน์ เกิดมัลลย์, ชรินทร์ วัฒนันท์, นิรมล เนืองสิทธิระ, สาคร อินทะชัย และอรอนงค์ ฐาปนพันธ์นิตกุล. (2567). สภาพปัญหาและการพัฒนายกระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผักรูปลักษณ์ซึ่งดีมีตามเกณฑ์มาตรฐานเชิงพาณิชย์. *วารสารการจัดการและการพัฒนา*, 11(1), 241 - 254.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 27(2), 61 - 73.
- นิรุต ถึงนาค, ประสพสุข ฤทธิเดช, เมธี กลมดวง และวรรณวิสา ยศระवास. (2564). การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 8(2), 563 - 588.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2544). *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารการส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปณณดา ทรงอิทธิสุข และวนันสนันท์ ศิริรัตน์. (2567). การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่สู่ชุมชน กลุ่มจักสานพบพระทรายงาม ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 4(5), 391 - 416. DOI: <https://doi.org/10.60027/iarj.2024.267560>
- พลเดช เขาว์รัตน์, ศุภิตา สว่างแจ้ง และเมธี พิริยการนนท์. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการขี่จักรยานไปโรงเรียนอย่างปลอดภัย. *วารสารวิจัยและสารสาธิตการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 13(2), 69 - 84. DOI: <https://doi.org/10.56261/jars.v13i2.81277>

- ไพโรจน์ ชลารักษ์. (2549). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารราชภัฏตะวันตก*, 1(1), 17-23.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2548). พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. เล่มที่ 122 ตอนที่ 6 ก. 1 – 13. 18 มกราคม 2548.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. เล่มที่ 136 ตอนที่ 50 ก. 32 – 37. 16 เมษายน 2562.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัลลภา พัฒนา และอันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2566). แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่าข้าม อำเภอบ้านไร่ จังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 18(2), 15 – 32.
- วิมลศิริ กุชชุดทน, ณัฐชนน มาพิจารณ์, อิศราพร กล่อมกล้านุ่ม และณัฐพล บ้านไร่. (2563). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตและพัฒนากล้วยแปรรูปกล้วย ตำบลระหาน อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 19 จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ระหว่างวันที่ 27 – 30 มกราคม 2563*. หน้า 671 – 678. ลำปาง: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์ และ งามอาจ ปทะวานิช. (2538). *กลยุทธ์การตลาด การบริหารการตลาด และกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองบัวลำภู. (2565). *วช.ชวนเยือนถิ่นอีสาน ชุมชนยลวิถี “บ้านถ้ำกลองเพล” จ.หนองบัวลำภู*. [ออนไลน์]. ค้นหาค้นหาเมื่อ 1 พฤษภาคม 2568, จาก <https://radionongbualamphu.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/142392>
- สนธยา พลศรี. (2553). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2568). *สถิติจำนวนประชากร บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู*. [ออนไลน์]. ค้นหาค้นหาเมื่อ 30 เมษายน 2568, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2523). *คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์*. หน้า 151 – 155.

- สุชีรา ธนาวุฒิ, เอกกราช หนูแก้ว, สุภาพร ลักขมีธนสาร, พวงพรภัสสร วิริยะ และสุธิดา เจริญ. (2567). การสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการส่งออก กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร บ้านวังรางใหญ่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 3(1), 60 – 76.
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2531). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี เผือกฟัก. (2558). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศักยภาพของการประกอบอาชีพในชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหมู่ที่ 8 ชุมชนย่านยาว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี.
- Bowman, C. & Asch, D. (1987). *Strategic Management*. Hong Kong: Macmillan.
- Gutterman, A. (2023). Traditional Product Development Process. Hoboken, New Jersey: Wiley. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4569485>
- Humphrey, A. (2005). SWOT Analysis for Management Consulting. *SRI Alumni Association Newsletter*, December, 7 - 8.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1998). *The Action Research Planer*. 3rd edition. Vitoria: Deakin University.
- Lohaus, D., & Kleinmann, M. (2002). “Analysis of performance potential” in Sabine Sonnentag (ed.). *Psychological Management of Individual Performance*. New York: John Wiley & Sons.
- McCarthy, J. E. & Perreault, W. D. (1991). *Essentials of Marketing*. 5th edition. United States: E. Jerome McCarthy and Associates. New York: McGraw-Hill, Inc.
- Mesa, D., Thong, C., Ranscombe, C. and Kuys, B. (2019) Integrating the Product Development Process in Scientific Research. Bridging the Research-Market Gap. *Proceedings of the 22nd International Conference on Engineering Design (ICED19), The Netherlands, 5 - 8 August 2019*. 2805 - 2814. DOI: <https://doi.org/10.1017/dsi.2019.287>
- Thongsookularn, S. (2019). The Processes of Generating Corporate Strategic Options and Selecting Strategic Alternative. *EAU Heritage Journal: Social Science and Hamanity*, 9(3), 49 – 62.
- Ulrich, T. & Eppinger, D. (2016). *Product Design and Development*. 6th edition. New York: McGraw-Hill Education.
- Wehrich, H. (1982). The TOWS Matrix – A Tool for Situational Analysis. *Long Range Planning*, 15(2), 54 – 66.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประกาศรับรองโครงการวิจัยจากแหล่งทุนสนับสนุน

เอกสารประกอบภาคผนวก ก
ประกาศรับรองโครงการวิจัยจากแหล่งทุนสนับสนุน



ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
เรื่อง ผลการพิจารณาทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ตามที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา ได้ประกาศรับข้อเสนอการวิจัยเพื่อขอรับทุนอุดหนุนการวิจัย
งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ และคณะกรรมการ
ได้ดำเนินการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว นั้น

ในการนี้ สถาบันวิจัยและพัฒนา จึงประกาศผลการพิจารณาโครงการวิจัยที่ได้รับทุนฯ ดังกล่าว
รายละเอียดตามเอกสารที่แนบท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๘

ลงชื่อ

(นายเอกราช ดินาง)
รองอธิการบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รายชื่อโครงการวิจัยและผู้วิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

ลำดับ	ชื่อโครงการวิจัย	ผู้วิจัย	งบประมาณ
๑.	การศึกษากลยุทธ์ต่อการบริหารจัดการขยะและพัฒนากองทุนสวัสดิการขยะของประชาชน ตำบลนาคำน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู	นางสาวกนกวรรณ วงศ์ฮาด	๒๐,๐๐๐ บาท
๒.	การศึกษารายเปรียบเทียบการกำหนดประเภทคดีในความผิดฐานฉ้อโกงในประเทศต่างๆ : กรณีศึกษาในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์	นายกรณ์เศรษฐ์ ชินมทวงศ์	๒๐,๐๐๐ บาท
๓.	การพัฒนาหนังสือสองภาษาอิงด้านพยานคดีศรัทธาธรรม จังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	นายกิตติพงษ์ ทองสมบัติ	๒๐,๐๐๐ บาท
๔.	การศึกษาและพัฒนาการระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู	นายชุตติพงษ์ คงสันติยะ	๒๐,๐๐๐ บาท
๕.	Linguistic Features in Essays Written by University Students Learning English as a Foreign Language (EFL): A Corpus-Based Study of Epistemic Modality	นางชัชวาลย์ แสงสุวรรณ	๒๐,๐๐๐ บาท
๖.	พหุสามแผ่นดิน : การสร้างสรรค์ทำพินทุของคัมภีร์พระพุทธเจ้าองค์ขาด อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นริศรา อินทร์แจ้ง	๒๐,๐๐๐ บาท
๗.	ปัญหาการบังคับทางปกครองภายหลังศาลปกครองมีคำสั่งไม่รับฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความ	นางสาวปณิดา จันทร์สงค์	๒๐,๐๐๐ บาท
๘.	ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานร่วมสมัย ชุด “อารยะนครอุดรเมืองงาม”	นายบุญชูศรี วรรณกิจไพศาล	๒๐,๐๐๐ บาท
๙.	การลงโทษทางอาญาเนื่องจากการบันทึกภาพหรือเสียงขณะกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ	นายพงษ์ธร แสงสี	๒๐,๐๐๐ บาท
๑๐.	ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ : ศึกษากรณีปัญหาการตรึงคนจรจัด	นายไฟ เสนาไชย	๒๐,๐๐๐ บาท
๑๑.	อุปถัมภ์ “แม่เลี้ยงเดี่ยว” ในสื่อสังคมสมัยใหม่ : การศึกษาตามแนวอุปถัมภ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์	นางสาวสุวิทย์ แก้วพิตร	๒๐,๐๐๐ บาท
รวม			๒๒๐,๐๐๐ บาท

๗

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารประกอบภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (สำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก)

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อการวิจัย

**เรื่อง บริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู**

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู (The Study and Development to Enhance Community Products of the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province) เลขรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อว.06222.7/080.รับรองโดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3. ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ และการจดบันทึก

4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยให้ตอบตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเด็นคำถาม

● ด้านบริบทชุมชน

- ประวัติความเป็นมาของบ้านถ้ำกลองเพลโดยสังเขปเป็นอย่างไร?
- สภาพชุมชนในปัจจุบันของบ้านถ้ำกลองเพลเป็นอย่างไรบ้าง? (ด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม/ภูมิปัญญา)
- จุดเด่น (Landmark) ของบ้านถ้ำกลองเพลคืออะไร? มีสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่สำคัญจุดใดบ้าง? (และอาจเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านอย่างไร?)
- ภายในบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 มีการรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ไหมบ้าง? อธิบายพอสังเขป

● ด้านข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- ปัจจุบันจำนวนสมาชิกปัจจุบันมีกี่คน? คณะกรรมการกลุ่มมีกี่คน?
- วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคืออะไร?
- มีพัฒนาการ/ประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร?
- จุดเด่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้คืออะไร? (ได้แก่ ด้านพันธกิจและด้านการสนับสนุน)
- มีการร่างข้อตกลงหรือกติกาเพื่อการปฏิบัติในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเบื้องต้นหรือไม่? อย่างไรบ้าง?

● **ด้านผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่าย**

- ผลผลิตที่ได้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีอะไรบ้าง? มีการบริหารระหว่างการนำไปใช้ประโยชน์เองกับการขายอย่างไร?
- จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ (ในความคิดเห็นของท่าน) คืออะไร?
- ลักษณะของผลิตภัณฑ์ ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไร? มีกระบวนการผลิตอย่างไร?
- วิธีการรักษาสภาพของผลผลิตก่อนนำไปขายทำอย่างไร?
- หลักการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร?
- ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์มีการแปรรูปหรือไม่? หรือมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์หรือไม่? อย่างไร?
- รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรอินทรีย์เป็นอย่างไร? ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าหรือไม่?
- มีช่องทางการจัดจำหน่ายไหนบ้าง? มีกระบวนการอย่างไร? มีการติดต่อกับกลุ่มลูกค้าอย่างไร? (มีบริการขนส่ง หรือส่งไปขายอย่างไร?)

● **ด้านสถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน**

- มีการวางแผนการขยายสมาชิก การพัฒนากลุ่ม หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อจากนี้หรือไม่? อย่างไร?
- มีเครือข่ายเชื่อมโยงการสนับสนุนกับกลุ่มอาชีพอื่นหรือหน่วยงานอื่นหรือไม่? อย่างไร? (ทั้งภายในและกับภายนอกหมู่บ้าน/ หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน)
- มีการประชาสัมพันธ์ทางการตลาด หรือวางแผนจัดตลาดเพิ่มหรือไม่? อย่างไร?
- มีข้อจำกัดในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านไหนบ้าง? (เช่น การเข้าถึงความรู้ การพัฒนาทักษะอาชีพ การบริหารผลประโยชน์ต่อสมาชิก หรือการขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น)
- พบจุดอ่อน ปัญหา หรือข้อจำกัดในผลิตภัณฑ์ กระบวนการจัดทำผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายหรือไม่? และถ้าหากมี เป็นจุดอ่อน ปัญหา หรือข้อจำกัดเรื่องใดบ้าง? (เช่น ตรา ฉลาก บรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ การตลาด เป็นต้น) อย่างไรบ้าง?

● **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม**

.....

.....

.....

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (สำหรับสัมภาษณ์กลุ่ม ครั้งที่ 1)

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน
เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู (The Study and Development to Enhance Community Products of the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province) เลขรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อว.0622.7/080.รับรองโดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่ม โดยเป็นแนวคำถามกว้างๆ เพื่อให้ผู้ตอบสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่างเสรี ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์คือ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ใช้ในกระบวนการระดมสมองและสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

3. ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ และการจดบันทึก

4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยให้ตอบตามข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเด็นคำถาม

- ปัญหาสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- ปัญหาในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์/สินค้ามีหรือไม่? อย่างไร? หากมีเป็นเรื่องใดบ้าง?
- ปัญหาในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ของสินค้ามีหรือไม่? อย่างไร? หากมีเป็นเรื่องใดบ้าง?
- มีข้อจำกัดเพิ่มเติมใดบ้างในการพัฒนากลุ่มอาชีพ? มีจุดอ่อนในเรื่องใดบ้าง? และมีภาวะคุกคามในเรื่องใดบ้าง?

- ความต้องการต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- ความต้องการในการแก้ปัญหาด้านคุณภาพสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง?
- ความต้องการในการแก้ปัญหาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง?

- ในประเด็นความต้องการต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น พวกท่านอยากให้สินค้าของกลุ่มตนเองมีลักษณะ/คุณสมบัติอย่างไรบ้าง?

- ความต้องการในการแก้ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง? (เช่น ความรู้/ทักษะที่เกี่ยวข้อง เทคโนโลยี เครือข่ายการสนับสนุน/การช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เป็นต้น)

● **ศักยภาพสำคัญต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน**

- จุดแข็ง/ข้อเด่นที่สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความโดดเด่น/มีเอกลักษณ์/มีมูลค่าเพิ่ม หรือมีความน่าสนใจ มีเรื่องใดบ้าง? อย่างไร?

- โอกาสสำคัญที่กลุ่มได้รับวิสาหกิจชุมชน ณ ขณะนี้มีเรื่องอะไรบ้าง? อย่างไร? (หมายความว่ารวมถึงกระแสสังคมปัจจุบันที่จะสามารถนำมาเป็นโอกาสต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่ต้องการต่อตลาดได้)

- ในขณะเดียวกัน ศักยภาพด้านลบ ได้แก่ จุดอ่อน/ภาวะคุกคาม/วิกฤต ด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเรื่องใดบ้าง? อยากให้แก้ไขหรือบรรเทาให้ลดลงอย่างไร?

● **ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม**

.....

.....

.....

3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการการยกระดับ (สำหรับสัมภาษณ์กลุ่ม ครั้งที่ 2)

แบบประเมินความพึงพอใจ

ต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4
ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความพึงพอใจชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาและพัฒนา
ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู (The Study and Development to Enhance
Community Products of the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise, Ban
Tham Klong Phen, moo 4, Non Than Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong
Bua Lamphu Province) เลขรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ อว.0622.7/080.รับรองโดย คณะกรรมการ
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

2. แบบประเมินความพึงพอใจชุดนี้ ใช้เพื่อสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการยอมรับต้นแบบ
ผลิตภัณฑ์ (Prototype) ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตร
อินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ผู้ตอบแบบ
แบบประเมินคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอ
เมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ใช้ในสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ครั้งที่ 2

3. แบบประเมินความพึงพอใจมีทั้งสิ้น 6 ข้อ ขอให้ท่านใช้เครื่องหมาย ✓ ตอบแบบประเมินในช่อง
คะแนนที่ตรงกับความคิดเห็น/ความพึงพอใจของท่าน โดยมีลำดับการแปลผลคะแนนดังนี้

- | | |
|-------------------|-----------|
| - ชอบมากที่สุด | = 9 คะแนน |
| - ชอบมาก | = 8 คะแนน |
| - ชอบปานกลาง | = 7 คะแนน |
| - ชอบเล็กน้อย | = 6 คะแนน |
| - เฉยๆ | = 5 คะแนน |
| - ไม่ชอบ | = 4 คะแนน |
| - ไม่ชอบปานกลาง | = 3 คะแนน |
| - ไม่ชอบมาก | = 2 คะแนน |
| - ไม่ชอบมากที่สุด | = 1 คะแนน |

- รูป/รายละเอียดผลิตภัณฑ์ต้นแบบ
ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ -

1. สีสัน/รูปแบบกราฟิกมีความสวยงามและประณีต

ชอบ มากที่สุด	ชอบมาก	ชอบ ปานกลาง	ชอบ เล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบ ปานกลาง	ไม่ชอบ มาก	ไม่ชอบ มากที่สุด

2. ตัวอักษร/ฉลากสามารถสื่อเรื่องราวและมองเห็นได้ชัดเจน

ชอบ มากที่สุด	ชอบมาก	ชอบ ปานกลาง	ชอบ เล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบ ปานกลาง	ไม่ชอบ มาก	ไม่ชอบ มากที่สุด

3. ผลิตภัณฑ์มีขนาดที่ความเหมาะสม

ชอบ มากที่สุด	ชอบมาก	ชอบ ปานกลาง	ชอบ เล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบ ปานกลาง	ไม่ชอบ มาก	ไม่ชอบ มากที่สุด

4. รูปลักษณ์ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น/แปลกใหม่/น่าสนใจ/มีความน่าซื้อ

ชอบมากที่สุด	ชอบมาก	ชอบปานกลาง	ชอบเล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบปานกลาง	ไม่ชอบมาก	ไม่ชอบมากที่สุด

5. วัสดุในการออกแบบที่ปลอดภัย/เหมาะสมและสามารถรักษาผลิตภัณฑ์ได้

ชอบมากที่สุด	ชอบมาก	ชอบปานกลาง	ชอบเล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบปานกลาง	ไม่ชอบมาก	ไม่ชอบมากที่สุด

6. สะท้อนเอกลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี

ชอบมากที่สุด	ชอบมาก	ชอบปานกลาง	ชอบเล็กน้อย	เฉยๆ	ไม่ชอบ	ไม่ชอบปานกลาง	ไม่ชอบมาก	ไม่ชอบมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบประเมินในครั้งนี้
ความคิดเห็นของท่านจักเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและการพัฒนาต่อไป

ภาคผนวก ค

การประเมินตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

เอกสารประกอบภาคผนวก ค
การประเมินตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

**เรื่อง บริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
 บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู**

ประเด็นคำถาม	ความเหมาะสม			ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ
	ผู้เชี่ยวชาญ1	ผู้เชี่ยวชาญ2	ผู้เชี่ยวชาญ3	
● ด้านบริบทชุมชน - ประวัติความเป็นมาของบ้านถ้ำกลองเพลโดยสังเขปเป็นอย่างไร? - สภาพชุมชนในปัจจุบันของบ้านถ้ำกลองเพลเป็นอย่างไรบ้าง? (ด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม/ภูมิปัญญา) - จุดเด่น (Landmark) ของบ้านถ้ำกลองเพลคืออะไร? มีสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานที่สำคัญใดบ้าง? (และอาจเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านอย่างไร?) - ภายในบ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 มีการรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ไດบ้าง? อธิบายพอสังเขป	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	ในการค้นหาจุดเด่น (Landmark) ของบ้านถ้ำกลองเพล มีสถานที่ท่องเที่ยวใดบ้าง หรือจุดสำคัญใดบ้าง? และให้ระบุให้ได้ว่ามีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของท่านอย่างไร
● ด้านข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน - ปัจจุบันจำนวนสมาชิกปัจจุบันมีกี่คน? คณะกรรมการกลุ่มมีกี่คน? - วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคืออะไร? - มีพัฒนาการ/ประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร? - จุดเด่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้คืออะไร? (ได้แก่ ด้านพันธกิจและด้านการสนับสนุน) - มีการร่างข้อตกลงหรือกติกาเพื่อการปฏิบัติในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเบื้องต้นหรือไม่? อย่างไรบ้าง?	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	-

ประเด็นคำถาม	ความเหมาะสม			ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ
	ผู้เชี่ยวชาญ1	ผู้เชี่ยวชาญ2	ผู้เชี่ยวชาญ3	
● ด้านผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่าย - ผลผลิตที่ได้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีอะไรบ้าง? มีการบริหารระหว่างการนำไปใช้ประโยชน์เองกับการขายอย่างไร? - จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ (ในความคิดเห็นของท่าน) คืออะไร? - ลักษณะของผลิตภัณฑ์ ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไร? มีกระบวนการผลิตอย่างไร? - วิธีการรักษาสภาพของผลผลิตก่อนนำไปขายอย่างไร? - หลักการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์เป็นอย่างไร? - ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์มีการแปรรูปหรือไม่? หรือมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์หรือไม่? อย่างไร? - รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรอินทรีย์เป็นอย่างไร? ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าหรือไม่? - มีช่องทางการจัดจำหน่ายไหนบ้าง? มีกระบวนการอย่างไร? มีการติดต่อกับกลุ่มลูกค้าอย่างไร? (มีบริการขนส่ง หรือส่งไปขายอย่างไร?)	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	-
● ด้านสถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน - มีการวางแผนการขยายสมาชิก การพัฒนา กลุ่ม หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อจากนี้หรือไม่? อย่างไร? - มีเครือข่ายเชื่อมโยงการสนับสนุนกับกลุ่มอาชีพอื่นหรือหน่วยงานอื่นหรือไม่? อย่างไร? - มีการประชาสัมพันธ์ทางการตลาด หรือวางแผนจัดตลาดเพิ่มหรือไม่? อย่างไร? - มีข้อจำกัดในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านไหนบ้าง? (เช่น การเข้าถึงความรู้ การพัฒนาทักษะอาชีพ การบริหารผลประโยชน์ต่อสมาชิก หรือการขอรับสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น) - พบจุดอ่อน ปัญหา หรือข้อจำกัดในผลิตภัณฑ์ กระบวนการจัดทำผลิตภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายหรือไม่? และถ้าหากมีเป็นจุดอ่อน ปัญหา หรือข้อจำกัดเรื่องใดบ้าง? (เช่น トラ ฉลาก บรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ การหาตลาด เป็นต้น) อย่างไรบ้าง?	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☐ เหมาะสม ☒ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	- ในการสัมภาษณ์อาจปรับข้อความให้มีความกระชับมากขึ้น - ควรมีการถามถึงการวางแผนการขยายสมาชิก การพัฒนา กลุ่ม หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อจากนี้หรือไม่? - ควรมีการถามถึงเครือข่ายเชื่อมโยง/สนับสนุนกับกลุ่มอาชีพอื่นหรือหน่วยงานอื่นหรือไม่? - ควรมีการถามถึงช่องทางการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดอย่างไร? - ควรเพิ่มประเด็นความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ว่ามีความต้องการอะไรบ้าง เช่น トラสัญลักษณ์ ฉลาก บรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

รับรองผลการตรวจสอบ

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ1

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ2

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ3

ผลการประเมินแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

เรื่อง ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

ประเด็นคำถาม	ความเหมาะสม			ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ
	ผู้เชี่ยวชาญ1	ผู้เชี่ยวชาญ2	ผู้เชี่ยวชาญ3	
●ปัญหาสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน - ปัญหาในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์/สินค้ามีหรือไม่? อย่างไร หากมีเป็นเรื่องใดบ้าง? - ปัญหาในด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ของสินค้ามีหรือไม่? อย่างไร หากมีเป็นเรื่องใดบ้าง? - มีข้อจำกัดเพิ่มเติมใดบ้างในการพัฒนากลุ่มอาชีพ? มีจุดอ่อนในเรื่องใดบ้าง? และมีภาวะคุกคามในเรื่องใดบ้าง?	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☐ เหมาะสม ☒ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	- ขอให้ปรับข้อความให้กระชับมากขึ้นในกระบวนการสัมภาษณ์ - ควรเสริมประเด็นปัญหาในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์/สินค้ามีเรื่องใดบ้าง? - เสริมประเด็นปัญหาในด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ของสินค้ามีเรื่องใดบ้าง? - เสริมประเด็นการพัฒนากลุ่มอาชีพมีจุดอ่อนและมีภาวะคุกคามในเรื่องใดบ้าง?
●ความต้องการต่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน - ความต้องการในการแก้ปัญหาด้านคุณภาพสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง? - ความต้องการในการแก้ปัญหาด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง? - ในประเด็นความต้องการต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น พวกท่านอยากให้สินค้าของกลุ่มตนเองมีลักษณะ/คุณสมบัติอย่างไรบ้าง? - ความต้องการในการแก้ปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร? เรื่องใดบ้าง? (เช่น ความรู้/ทักษะที่เกี่ยวข้อง เทคโนโลยี เครือข่ายการสนับสนุน/การช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เป็นต้น)	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	☐ เหมาะสม ☒ ควรปรับปรุง/ปรับแก้	- ควรเสริมประเด็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่ามีความต้องการในการยกระดับสินค้าด้านคุณภาพสินค้าอย่างไร? - ควรเสริมประเด็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่ามีความต้องการในการยกระดับสินค้าด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์สินค้าอย่างไร? - ควรเสริมประเด็นของของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่ามีความต้องการยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะอย่างไร - ควรเสริมประเด็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่ามีความต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ในด้านอื่นๆ ด้านใดบ้าง

ประเด็นคำถาม	ความเหมาะสม			ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญ
	ผู้เชี่ยวชาญ1	ผู้เชี่ยวชาญ2	ผู้เชี่ยวชาญ3	
● ศักยภาพสำคัญต่อการยกระดับ ผลิตภัณธ์ของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน - จุดแข็ง/ข้อเด่นที่สามารถนำมาพัฒนา ผลิตภัณธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เกิด ความโดดเด่น/มีเอกลักษณ์/มีมูลค่าเพิ่ม หรือมีความน่าสนใจ มีเรื่องใดบ้าง? อย่างไร? - โอกาสสำคัญที่กลุ่มได้รับวิสาหกิจชุมชน ณ ขณะนี้ มีเรื่องอะไรบ้าง? อย่างไร? (หมายความว่ารวมถึง กระแสสังคมปัจจุบันที่ จะสามารถนำมาเป็นโอกาสต่อการพัฒนา ผลิตภัณธ์ของกลุ่มให้เป็นที่ต้องการตลาด ได้) - ในขณะเดียวกัน ศักยภาพด้านลบ ได้แก่ จุดอ่อน/ภาวะคุกคาม/วิกฤต ด้านผลิตภัณธ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเรื่องใดบ้าง? อธิบายให้แก้ไขหรือบรรเทาให้ลดลงอย่างไร?	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ ปรับแก้	☒ เหมาะสม ☐ ควรปรับปรุง/ ปรับแก้	- ควรเสริมข้อคำถามด้วยว่า กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนของท่านมีจุดแข็งหรือ ข้อได้เปรียบใดบ้าง ที่สามารถนำไปต่อ ยอดเพื่อพัฒนาผลิตภัณธ์ให้มีความ โดดเด่น มีเอกลักษณ์ เพิ่มมูลค่า หรือ สร้างความน่าสนใจ? - ควรเสริมข้อคำถามด้วยว่า กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน มีโอกาสใดบ้าง ที่ สามารถนำมาใช้สนับสนุนหรือส่งเสริม การพัฒนาผลิตภัณธ์ เช่น แนวโน้ม หรือกระแสสังคมที่เอื้อต่อความ ต้องการของผู้บริโภค? - ควรเสริมข้อคำถามด้วยว่า กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนมีข้อจำกัดด้านใดบ้าง และมีแนวทางในการ แก้ไขพัฒนา ผลิตภัณธ์อย่างไร?

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

..... ครบถ้วนตามประเด็นของวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยควรแจ้งระบุด้วยว่า เครื่องมือนี้เก็บจาก
ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มไหนด้วย จะยิ่งทำให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น.....

รับรองผลการตรวจสอบ

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ1

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ2

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ผู้เชี่ยวชาญ3

ผลการประเมินแบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์
ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

เกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้อง

- คะแนน +1 คือ ข้อคำถามที่วัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย
 คะแนน 0 คือ ข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่าวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย
 คะแนน -1 คือ ข้อคำถามที่ไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

โดยพิจารณาจากสูตรการคำนวณคือ $IOC = \frac{\sum R}{N}$

โดยที่ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

R คือ คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลคะแนนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	รายการประเมิน (ข้อคำถาม)	ข้อคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ (R)			รวม ($\sum R$)	ค่า IOC	แปลผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	สีสັນ/รูปแบบกราฟิกมีความสวยงาม และประณีต	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	ตัวอักษร/ฉลากสามารถสื่อเรื่องราว และมองเห็นได้ชัดเจน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	ผลิตภัณฑ์มีขนาดที่ความเหมาะสม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4	รูปลักษณ์ทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่น/ แปลกใหม่/น่าสนใจ/น่าซื้อ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5	วัสดุในการออกแบบที่ปลอดภัย/ เหมาะสม/สามารถรักษาผลิตภัณฑ์ได้	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
6	สะท้อนเอกลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน ได้เป็นอย่างดี	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้

หมายเหตุ

- ค่าที่ยอมรับได้ คือ ผล IOC อยู่ระหว่าง 0.50 – 1.00 แปลผลได้ว่า คำถามนั้นใช้ได้
- หากผล IOC มีค่าต่ำกว่า 0.50 แปลผลได้ว่า คำถามนั้นใช้วัดไม่ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- - ประเด็นประเมิน/ข้อคำถามครบถ้วนตามประเด็นของวัตถุประสงค์.....
- - การวัดความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสม...ช่วยสนับสนุนผลการวิจัยให้น้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น และเป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....
- - ไม่แน่ใจว่า รายการประเมิน “วัสดุในการออกแบบ” จะสอดคล้องหรือไม่? เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ให้รายละเอียดของวัสดุที่จัดทำมาด้วย (มีเพียงรูปต้นแบบผลิตภัณฑ์) แต่เชื่อว่าในกระบวนการวิจัยน่าจะใช้วัสดุที่เหมาะสม เนื่องจากมีการปรึกษาวิทยากรในขั้นตอนการอบรมเชิงปฏิบัติการ.....
- - รายการประเมิน “การสะท้อนภาพเอกลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน” ในทัศนะของผู้ประเมินเข้าใจว่า ผู้วิจัยน่าจะหมายถึง “อัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน” แต่เพื่อให้ผู้ตอบแบบประเมินเข้าใจยาก จึงเลือกใช้คำนี้ ถ้าเป็นเช่นนั้นก็นับว่า มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย.....

รับรองผลการตรวจสอบ

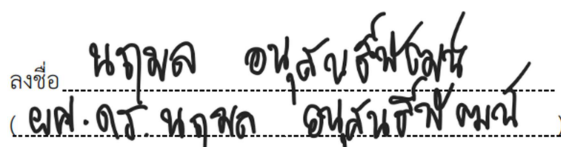
ลงชื่อ.....



(ผศ. ดร. จิรพรรณ เจียวกัญ)

ผู้เชี่ยวชาญ1

ลงชื่อ.....



(ผศ. ดร. นพพล นพพล)

ผู้เชี่ยวชาญ2

ลงชื่อ.....



(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรพงษ์ ทศวัฒน์)

ผู้เชี่ยวชาญ3

ที่ อว ๐๖๒๒.๔/๐๒๓๔



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัสชา เจียวัก

ด้วย นายชุตีพงศ์ คงสันเทียะ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อดำเนินการวิจัย เรื่อง “การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกองเพล หมู่ที่ ๕ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ซึ่งในการดำเนินการวิจัยดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยเรื่องดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ขัดข้องหรือไม่ประการใดโปรดแจ้งให้ทราบด้วยจะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงไกร รุระพันธ์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ ๐ ๔๒๒๑ ๑๐๔๐ ต่อ ๑๔๔๔

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ human2@udru.ac.th

ที่ อว ๐๖๒๒.๔/๐๒๓๓



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณฤมล อนุสนธิ์พัฒน์

ด้วย นายชุตินันท์ คงสันเทียะ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อดำเนินการวิจัย เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ซึ่งในการดำเนินการวิจัยดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยเรื่องดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ขัดข้องหรือไม่ประการใดโปรดแจ้งให้ทราบด้วยจะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงไกร ชูระพันธ์)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

โทรศัพท์ ๐ ๔๒๒๑ ๑๐๔๐ ต่อ ๑๔๔๔

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ human2@udru.ac.th

ที่ อว ๐๖๒๒.๔/๐๒๓๕



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี
จังหวัดอุดรธานี ๔๑๐๐๐

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระพงษ์ ทศวัฒน์

ด้วย นายชุดิพงศ์ คงสันเทียะ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อดำเนินการวิจัย เรื่อง “การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ซึ่งในการดำเนินการวิจัยดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัยเรื่องดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ขัดข้องหรือไม่ประการใดโปรดแจ้งให้ทราบด้วยจะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงไกร ชูระพันธ์)
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
โทรศัพท์ ๐ ๔๒๒๑ ๑๐๔๐ ต่อ ๑๔๙๔
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ human2@udru.ac.th

ภาคผนวก ง
หลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Institution Review Board: IRB)

เอกสารประกอบภาคผนวก ง
หลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Institution Review Board: IRB)



เอกสารการรับรองโครงการวิจัยในมนุษย์
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ชื่อโครงการ	การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
ชื่อหัวหน้าโครงการ	นายชุตินันท์ คงสันเทียะ
เลขที่รับรองโครงการ	อว ๐๖๒๒.๗/๐๘๐
เลขที่ยื่นขอโครงการ	จย.มน.๐๓๕/๒๕๖๘
สังกัดหน่วยงาน/คณะ	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
การรับรอง	ขอรับรองโครงการวิจัยดังกล่าวข้างบนนี้ได้ผ่านการพิจารณาและการรับรอง จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘
วันสิ้นสุดการรับรอง	วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙
ประเภทการรับรอง	พิจารณาแบบเร่งด่วน

(นายเอกราช ตีนา)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ภาคผนวก จ

ผลผลิตจากงานวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

เอกสารประกอบภาคผนวก จ
ผลผลิตจากงานวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

1. หลักฐานการยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (ผลผลิตจากงานวิจัย)



ที่ อว ๐๖๒๒.๗/๓๓๙๙

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
อ.เมือง จ.อุดรธานี ๔๑๐๐๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

เรียน พณิชย์จังหวัดอุดรธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. หนังสือมอบอำนาจ และสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน	จำนวน ๒ ชุด
	๒. คำขอรับสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร แบบ สป/สผ/อปส/001-ก	จำนวน ๒ คำขอ
	๓. หนังสือสัญญาโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร	จำนวน ๒ ชุด
	๔. สำเนา พรบ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗	จำนวน ๒ ชุด
	๕. สำเนาแต่งตั้งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	จำนวน ๒ ชุด

ด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มีความประสงค์นำผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกิดจากงานวิจัย งานประดิษฐ์และงานสร้างสรรค์ของบุคลากร เพื่อขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในนามมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ผ่านพาณิชย์จังหวัดอุดรธานี ได้แก่

๑. คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร แบบ สป/สผ/อปส/001-ก
 - ๑.๑ สิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ “แบบพับกล่อง”
เลขที่คำขอ 2502003837 รัับวันที่ 22 ก.ค. 2568
 - ๑.๒ สิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ “สวดลายบนวัสดุแผ่นผืน”
เลขที่คำขอ 2502003838 รัับวันที่ 22 ก.ค. 2568

ในการนี้ ข้าพเจ้า(นางสาวศุภณัฐลา ทองใจ)..... ตำแหน่ง
 ได้รับเอกสารตามข้อ ๑ ๒ ๓ ๔ และ ๕ ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย และลงนามเป็นหลักฐานไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ



(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี ยานุชิตี)
ตัวแทนสิทธิบัตร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

งานมาตรฐานการวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา
 โทร. ๐ ๘๖๒๒๙ ๕๙๒๖
 ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ : tloudru@udru.ac.th

ผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา

คำขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร จำนวน ๒ คำขอ

ลำดับ	ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์	ประเภท	ผู้ประดิษฐ์/ผู้ประดิษฐ์ร่วม
๑	แบบพับกล่อง	สิทธิบัตร ออกแบบผลิตภัณฑ์	นายชุตินงค์ คงสันเทียะ
๒	ลวดลายบนวัสดุแผ่นผืน	สิทธิบัตร ออกแบบผลิตภัณฑ์	นายชุตินงค์ คงสันเทียะ

2. ผลผลิตจากงานวิจัย

2.1 ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล



2.2 แบบพับกล่องและกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก





3. หลักฐานหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย



**หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ นวัตกรรม งานบริการวิชาการ
จากชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**

ข้าพเจ้า นางประนอม คำแสน ตำแหน่ง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านดักลองเพล
ชื่อชุมชน/องค์กร/หน่วยงานภายนอก บ้านดักลองเพล
ที่อยู่
โทรศัพท์ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ นวัตกรรม งานบริการวิชาการ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่เกิดจากโครงการวิจัย เรื่อง
..... การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านดักลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน
อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
โดยมี อวจารย์ชุดิพงศ์ คงอินทียะ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย
ซึ่งได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ ☐ การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
☐ การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย
☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของชุมชน/องค์กร/หน่วยงานในเรื่อง การปรับปรุงผลผลิตพันธุ์ ตราสินค้า ตรา
สัญลักษณ์กลุ่ม และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจให้โดดเด่น

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ถึง

ซึ่งการนำผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ นวัตกรรม งานบริการวิชาการ ของโครงการวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดผลโดยสรุป ดังนี้

- การจัดการเรื่องกฎกติกาและข้อตกลงของสมาชิกกลุ่มเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน
- การประเมินปัญหา ความต้อง ศักยภาพ และกลยุทธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์
- การปรับปรุงผลผลิตพันธุ์ ตราสินค้า ตราสัญลักษณ์กลุ่ม แนวคิดและทักษะในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจให้โดดเด่นและ
สะท้อนอัตลักษณ์กลุ่มและชุมชน
- ต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์สำหรับการต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ตราสินค้า/สัญลักษณ์กลุ่ม สติกเกอร์ฉลาก และต้นแบบบรรจุ
ภัณฑ์
- ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ การวางแผนแนวทางการพัฒนาธุรกิจในระยะกลาง และระยะยาว

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ



ลงชื่อ นางประนอม คำแสน
(นางประนอม คำแสน)
ตำแหน่ง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านดักลองเพล
วันที่ 31 เดือน พ.ค. ปี พ.ศ. 2568

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ – นามสกุล นายชุตีพงศ์ คงสันเทียะ
Mr. Chutiphong Khongsanthia
2. ตำแหน่งวิชาการ -
3. ที่อยู่ของหน่วยงาน สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เลขที่ 234 หมู่ 12 ตำบลสามพร้าว
อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี
4. ติดต่อ เบอร์โทรศัพท์ 084-176-3616
E-mail chutiphong.kh@udru.ac.th
5. ประวัติการศึกษา
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ – หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม (พ.ศ. 2557)
ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ – หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.)
เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (พ.ศ. 2554)

6. สาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ

- สังคมวิทยาชนบท
- สังคมวิทยาเมือง
- มานุษยวิทยาวัฒนธรรม
- ล้านนาคดีศึกษา
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา
- ประวัติศาสตร์การเมืองร่วมสมัย
- ทฤษฎีและหลักการพัฒนาสังคม
- การจัดการเครือข่ายทางสังคม
- การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาด้วยเครื่องมือ SWOT

7. ประสบการณ์การทำงาน

- พ.ศ.2566 - ปัจจุบัน ผู้ช่วยคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- พ.ศ. 2557 – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- พ.ศ. 2565 – 2566 ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย/การบริการวิชาการ

- พ.ศ. 2561 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของ
ประชาชน: กรณีศึกษาบ้านเชียงอาดเหนือ หมู่ที่ 13 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย” (ชุดโครงการวิจัยหมู่บ้านคู่พัฒนา)
งบประมาณ(เงินรายได้) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

- พ.ศ. 2564 หัวหน้าทีมที่ปรึกษา โครงการคณะทำงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล: U2T) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.)
- พ.ศ. 2564-2565 คณะผู้วิจัย โครงการ “การพัฒนาชุมชนนวัตกรรมระบบหมุนเวียนทางการเกษตร” (โครงการย่อย 3: การพัฒนาระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนทางการเกษตรในชุมชน) ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี กลุ่ม Basic Research Fund: BF (ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม) ปีงบประมาณ 2564
- พ.ศ. 2565 หัวหน้าทีมที่ปรึกษา โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)
- พ.ศ. 2566-2567 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “สืบสานศิลปปะการแทงหยวกในพื้นที่แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” สนับสนุนงบประมาณจากหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ 2567
- พ.ศ. 2566-2567 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การยกระดับกลุ่มและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสู่มาตรฐาน กรณีกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงผึ้ง ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ด้าน ววน.) ประเภท Fundamental Fund : FF ประจำปีงบประมาณ 2567
- พ.ศ. 2568 หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2568
- พ.ศ. 2568 – ปัจจุบัน หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุบนฐานทุนทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม: กรณีโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ด้าน ววน.) ประเภท Fundamental Fund : FF ประจำปีงบประมาณ 2569

9. ผลงานวิชาการ

9.1 ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติ

- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่. (2567). กระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าร้อยภู ตำบลนาจั่ว อำเภอสว่างคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 14(1), 185 - 198. (TCI กลุ่มที่ 2)
- Rungwannasak, K., Khongsanthia, C., Phuetthonglang, C., Inseang, T., Trisutthi, W. and Kosinthov, W. (2024). The Souvenir Product Design from Banana Stalk Carving of Ethnic Group in the Learning Resource Area of Thai-Phuan Ban Phue Museum, Udon Thani Province. *Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles*, 3(1), 1 - 14. (TCI กลุ่มที่ 2)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่. (2567). การยกระดับกลุ่มอาชีพสู่มาตรฐานวิสาหกิจชุมชน: กรณีกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงผึ้ง ตำบลนาจั่ว อำเภอสว่างคม จังหวัดหนองคาย. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 30(1), 84 - 97. (TCI กลุ่มที่ 2)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และกนิษฐา เรื่องวรรณศักดิ์. (2566). ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปการแทงหยวกกล้วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล*, 12(2), 68 - 82. (TCI กลุ่มที่ 1)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). พวงมาลัยกระดาดอีสาน (พวงมโหตร) : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี. *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล*, 12(2), 44 - 58. (TCI กลุ่มที่ 1)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ, ชฎล นาคใหม่ และวิญญู จอมวิญญู. (2566). การบูรณาการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นเพื่อจัดทำข้อเสนอสำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอสว่างคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(7), 79 - 93. (TCI กลุ่มที่ 1)
- กนิษฐา เรื่องวรรณศักดิ์, จุริรัตน์ ทวยสม, ระพีพรรณ จันทรส, ัญญานุช เมฆรา และชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). เอือนไทยพวนบ้านผือ: อนุรักษ์เพื่อการสร้างสรรค์บนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก. *วารสารศิลปกรรมและการออกแบบแห่งเอเชีย*, 4(1), 25 - 44. (TCI กลุ่มที่ 2)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และชฎล นาคใหม่. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG: กรณีวิสาหกิจชุมชนแปรรูปกล้วย ตำบลนาจั่ว อำเภอสว่างคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 40(1), 130 - 151. (TCI กลุ่มที่ 2)
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ, ัญญานุช เมฆรา และสุทธิดา จันทรวง. (2566). การพัฒนานโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นในบริบทของระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนทางการเกษตร: กรณีศึกษา บ้านจำปา หมู่ที่ 10 ตำบลเชียงยืน อำเภอมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 42(1), 70 - 84. (TCI กลุ่มที่ 1)

- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ, ระพีพรรณ จันทระสา, กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์, ณิชฎานุช เมฆรา และจรัสรัตน์ หวยสม. (2566). การจัดการองค์ความรู้เพื่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน: การประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน). *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มน้ำแม่มูล*, 12(1): 1 - 15. (TCI กลุ่มที่ 1)
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ, ชฎาล นาคใหม่ และวิษณุ จอมวิญญาณ์. (2565). การยกระดับศักยภาพกระบวนการผลิตของกลุ่มเกษตรกร “สังคมโกโก้” ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 16(3), 25 - 36. (TCI กลุ่มที่ 1)
- ธาวินี บุตรด้วง และชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2565). ความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงหวาง อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์ศิลปศาสตร์*, 4(2), 10 - 23.
- สิทธิพนธ์ จันทาวาน, ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ และธวัช สุทธิกุลสมบัติ. (2565). ความต้องการได้รับสวัสดิการจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ของคนพิการในเขตเทศบาลตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์ศิลปศาสตร์*, 4(1), 1 - 20.
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ, ศรัณย์ เจริญศิริ, สรัญญา จุฑานิล และธีรพล วีระศิริ. (2563). ศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของประชาชน: กรณีศึกษาบ้านเชียงอาดเหนือ หมู่ที่ 13 ตำบลเหล่าต่างคำ อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 15(2), 25 - 39. (TCI กลุ่มที่ 2)

9.2 ผลงานตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติ

- อติบัติ วุฒา, อิศรา ประเสริฐศักดิ์, สิริยากร เดชชัยภูมิ, ไชยสิทธิ์ สีทา, กฤษณพัฒน์ จันทราทุล และชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2568). จาก “แกว” สู่ “เหวียด”: การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี กรณีศึกษาชุมชนชาวเวียดนามคุ้มศรีสุข-บ้านจิก (เวียดนามทาวน) เทศบาลนครอุดรธานี. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 23 “เครือข่ายการทำงานพัฒนาเพื่อความยั่งยืน” จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ 1-3 กุมภาพันธ์ 2568. หน้า 152 - 168.*
- มณฑนา หาญอาษา และชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2567). การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดเจติยภูมิ (วัดพระธาตุขามแก่น) ของประชาชนในเขตตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 22 “การยกระดับนวัตกรรมเชิงพื้นที่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม ระหว่างวันที่ 1-3 กุมภาพันธ์ 2567. หน้า 1249 - 1260.*

- กัณธิชา มิ่งมิตวัน และชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน: กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 21 “การพัฒนา : การปรับตัว : ความยั่งยืน”* จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 1-4 กุมภาพันธ์ 2566. หน้า 481 - 492.
- ณัฏฐ์ภณ กงชุย, สิทธิพันธ์ จันนาวิน, พงศ์ธร สายสิงห์, ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ, ชลุล นาคใหม่, วิษณุ จอมวิญญู และไกรวุฒิ ชูวิสัย. (2564). ศักยภาพของชุมชนต่อการยกระดับสู่ “ชุมชนแห่งการท่องเที่ยว”: กรณีศึกษาตำบลนาจัว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 20 “University Engagement”* จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ระหว่างวันที่ 30 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม 2564. หน้า 402 - 420.
- สิทธิพันธ์ จันนาวิน, พงศ์ธร สายสิงห์, ณัฏฐ์ภณ กงชุย และชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2564). วิทย์ชุมชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน: กรณีศึกษาสถานีวิทยุ FM 97.5 เมกะเฮิร์ต “วิทย์ชุมชนคนรักอุดร” จังหวัดอุดรธานี. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 20 “University Engagement”* จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ ระหว่างวันที่ 30 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม 2564. หน้า 531 - 545.
- สุวัฒน์ ผ่องอ่วย, อโยธกาญจน์ สังข์พันธ์, รณชัย โพธิ์จันทร์, นิธิพงษ์ บัวจำนงค์, ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และธนศักดิ์ โพธิ์ศรีคุณ. (2563). การต่อรองอำนาจในการเมืองท้องถิ่น กรณีศึกษา สมาคมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเขตเทศบาลนครอุดรธานี. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 19 “นวัตกรรมการพัฒนาสู่ความยั่งยืน”* จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง ระหว่างวันที่ 27-30 มกราคม 2563. หน้า 765 - 781.
- อิสรภาพ อ่วมมาก, ราชวัตร วงศ์ศรีชา, พงศ์ธร สายสิงห์, ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และธนศักดิ์ โพธิ์ศรีคุณ. (2562). ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของชุมชน: กรณีเหตุการณ์สังหารหมู่โดยเจ้าหน้าที่รัฐที่บ้านนาทรายสามัคคี ตำบลนาสิงห์ อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ เมื่อปี พ.ศ. 2517. *รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 18 “พลังสังคมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน”* จัดโดยสมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ระหว่างวันที่ 27-30 มกราคม 2562. หน้า 399 - 408.

ณัฏฐนันท์ ทองคำ และชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2562). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาการสืบทอด “การเลี้ยงกลองกิ่ง” ของวัดโนนสว่าง ตำบลหมากหญ้า อำเภอนนทบุรี จังหวัดอุดรธานี. รายงานการประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 18 “พลังสังคมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน” จัดโดย สมาคมพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคม (สพช.) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ระหว่างวันที่ 27-30 มกราคม 2562. หน้า 389 - 398.

9.3 ผลงานตีพิมพ์ในลักษณะอื่นๆ

ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2567). การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการแทงหยวกกล้วยของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ในพื้นที่แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ไทยพวนบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. อุดรธานี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ISBN 978-616-8097-83-0)

ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาสังคม. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ISBN 978-616-8097-79-3)

ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ประวัติศาสตร์การพัฒนาสังคมไทย. อุดรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ISBN 978-616-8097-78-6)

ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) สำหรับงานบุญประเพณี. อุดรธานี: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (ISBN 978-616-8097-74-8)

ณัฏฐานุช เมฆรา และชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). การพัฒนาระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนทาง การเกษตรในชุมชน. อุดรธานี: บ้านเหล่าการพิมพ์. (ISBN 978-616-8097-69-4)